

UMAY

Aralık 2024 / Cilt-II / Sayı-II
ISSN: 2980-2792

SANAT VE SOSYAL
BİLİMLER DERGİSİ

JOURNAL OF
ARTS AND
SOCIAL SCIENCES

Sahibi

Antalya Belek Üniversitesi adına Doç. Dr. Nagihan Çetin

Yayıncı

Antalya Belek Üniversitesi

Editör

Doç. Dr. Nagihan Çetin

(Antalya Belek Üniversitesi)

Editör Yardımcısı

Dr. Berna Kolot

(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Öğr. Gör. Özlem Mecek Çevik

(Antalya Belek Üniversitesi)

Yabancı Dil Sorumluları

Meltem Deniz Doğan

(İstanbul Üniversitesi)

Serkan Yiğit

(Antalya Belek Üniversitesi)

Redaksiyon

Uzman Büşra Yılmaz

(Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Kapak Tasarımı

Öğr. Gör. Mustafa Zeki Yüce

(Antalya Belek Üniversitesi)

Mizanpaj-Dizgi

Öğr. Gör. Mustafa Zeki Yüce

(Antalya Belek Üniversitesi)

Öğr. Gör. Emre İdacıtürk

(Antalya Belek Üniversitesi)

İletişim

umaydergisi@belek.edu.tr

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Türker Erođlu	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin Bal	(Antalya Belek Üniversitesi)
Prof. Dr. Aysun Altunöz	(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Seadet Shikhiyeva	(Azerbaycan Milli Bilimler Akademiyası)
Doç. Dr. Asuman Aypək Arslan	(Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Elçin İbrahim	(Azerbaycan Milli Bilimler Akademiyası)
Doç. Dr. Fidan Uğur Çerikan	(Pamukkale Üniversitesi)
Doç. Dr. Aslı Fişekçioğlu	(Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet Şeren	(Antalya Belek Üniversitesi)
Doç. Dr. Selçuk Kürşad Koca	(Sakarya Üniversitesi)
Doç. Dr. Serdar Uğurlu	(Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Doç. Dr. Harun Akçam	(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Köktan	(Sakarya Üniversitesi)

Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Umay Türkeş Günay	(KKTC)
Prof. Dr. Abdullah Kuzu	(Antalya Belek Üniversitesi)
Prof. Dr. Kürşat Öncül	(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Çeribaş	(Nevşehir Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedim Bakırcı	(Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi)
Doç. Dr. Ayça Akın	(Antalya Belek Üniversitesi)
Doç. Dr. Berna Ayaz	(Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ebru Şenocak	(Elazığ Üniversitesi)
Doç. Dr. Filiz Güven	(Sinop Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet Sağ	(Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr. Nursel Uyanıker	(Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Serkan Köse	(Nevşehir Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Aynur Ağören	(Düzce Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Damlanur Küçükyıldız	(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Gülce Dölkeleş	(Antalya Belek Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Halil Mert Erdoğan	(Antalya Belek Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Mısra Çakalođlu	(Antalya Belek Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Rabia Kalfaoglu	(Moskova Devlet Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Özkan	(AREL Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Çiçek Topçu	(Antalya Belek Üniversitesi)
Dr. Elif Alten Güler	(Akdeniz Üniversitesi)
Dr. Hasan Savaş	(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Bu Sayının Hakemleri

Prof. Dr. Tan Temel	(Yıldız Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Ayla Oğuz	(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)
Doç. Dr. Harith Ismael Turki	(Karabük Üniversitesi)
Doç. Dr. Harun Akçam	(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Doç. Dr. Sonay Ödemiş	(Dicle Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Çiçek Topçu	(Antalya Belek Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Emre İdacitürk	(Antalya Belek Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Gülce Dölkeleş	(Mudanya Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Pelin Ügümü Aktaş	(Antalya Belek Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Tutku Ceren Akçam	(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Öğr. Gör. Dr. Tülin Gümüş	(Polis Akademisi)

İçindekiler

- 6** | **Ambalaj Tasarımında Yapay Zeka Teknolojilerinin Grafik Tasarım Perspektifinde İncelenmesi**
The Examination Of Artificial Intelligence Technologies In Packaging Design From The Perspective Of Graphic Design
Selin Çetinkaya
- 28** | **Sosyoloji ve Atasözleri**
Sociology and Proverbs
Hüseyin Bal
- 44** | **Vefa Durağı Projesi Kapsamında Fotoğrafik İmge Olarak Tasarlanan Duraklar ve Mehmet Âkif Ersoy Temalı Otobüs Durağı**
Bus Station Designed As Photographic Images Within the Scope of Vefa Station Project and Mehmet Âkif Ersoy Themed Bus Station
Serkan Aycil
- 56** | **Anatomical Analysis of Basic Tango Figures**
Temel Tango Hareketlerinin Anatomik Analizi
Rıza Özgür Altun
- 70** | **Veba ve Yabancı Adlı Eserlerdeki Ahlak Problemine Kantçı Bir Bakış**
A Kantian Reflection on the Problem of Morality in *The Plague and The Stranger*
Ayşegül Yenice Ay
- 84** | **Kalıcı Duygular: Duyguları Kontrol Etme Üzerine Bir Değerlendirme**
Oğuz Özyaral

Editörden

Değerli Okuyucularımız,

Umay Sanat ve Sosyal Bilimler Dergisi olarak ikinci yılımızı tamamladık. Bu sayımızda dergimizin kapsamı ve amaçları gereği disiplinlerarasılığın ilkelerine uygun olarak farklı alanlardan beş makaleyi ve bir akademik düşünce yazısını sizlerle buluşturduk. Dergimizin bu sayısının hazırlanmasında değerli yazarlarımızın yanı sıra hakemlerimiz de değerlendirmeleri ve yazarlarımıza yapıcı yönlendirmeleri ile büyük bir emek ortaya koydular. Bu sebeple hem yazarlarımıza hem de hakemlerimize teşekkür ediyor, bundan sonraki sayılarımız için de desteklerini bekliyoruz. Haziran 2025'te yayınlanacak 3. yılımızın ilk sayısında buluşmak dileğiyle verimli okumalar dileriz.

Doç. Dr. Nagihan Çetin

AMBALAJ TASARIMINDA YAPAY ZEKA TEKNOLOJİLERİNİN GRAFİK TASARIM PERSPEKTİFİNDE İNCELENMESİ

The Examination Of Artificial Intelligence Technologies In Packaging Design From The Perspective Of Graphic Design

Selin ÇETİNKAYA¹

Öz

Marka kimliğinin özgün ve etkin şekilde kitlelere aktarılmasında önemli rol oynayan ambalaj ve tasarımı, ürünün korunması, tüketiciye ergonomik bir yöntemle sunulmasının ötesinde marka iletişimi hakkında da önemli ipuçları verebilmektedir. Ürün ve marka hakkında kitlelerin zihninde görsel ve düşünsel algı yaratmak üzere oluşturulan veriler, markanın özelliklerini tanımlamak üzere ambalaj tasarımlarında konumlandırılmaktadır. Bu yönüyle ambalaj tasarımları, hem üreticiyi hem de tüketiciyi kapsayan bir etkileşim ağı yaratabilmekte, ürünün ve markanın sahip olduğu nitelikleri kitlelere iletmekte aracılık edebilmektedir. Ambalaj tasarımları her sektör ve markanın tüketici ile üretici arasında kurduğu köprü görevini üstlenirken, sektörde marka iletişimi yönüyle de fark yaratarak hedef tüketici grubuna metinler, görseller ve çeşitli semboller ile hitap edebilme görevini üstlenmektedir. Modern çağın her alanına etki eden bilim ve teknolojide atılan geleceğe yönelik adımlar, tasarım dünyasının tabularını her geçen gün değiştirmeye ve dönüştürmeye devam etmektedir. Gerçekleşen değişim ve dönüşümler yapay zekanın tasarımın farklı disiplinlerini yeniden ele almamızı kaçınılmaz kılmaktadır. Bu çalışmada ambalaj tasarımlarında yapay zeka uygulamaları grafik unsurlar (renk, tipografi, görsel, doku, form) çerçevesinde incelenmektedir. Marka kimliğinin yapay zeka dokunuşu, sektörün önde gelen markalarının yapay zeka aracılığı ile oluşturduğu iletişim süreci, örnekler ışığında analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Ambalaj Tasarımı, Grafik Tasarım, Teknoloji, Marka Kimliği

Abstract

Packaging design plays a critical role in the formation and effective communication of brand identity to the masses. Beyond merely protecting the product, packaging provides essential visual and conceptual cues that create a strong perception in the consumer's mind. In this context, packaging designs function as a platform for interaction between producers and consumers, facilitating the transmission of the product and brand attributes. The design of packaging is enriched with texts, visuals, and symbols to emphasize the characteristics of a brand and to engage the target audience. Advancements in modern technology and science encourage innovative approaches in packaging design, with the role of artificial intelligence (AI) becoming increasingly significant. AI possesses the potential to transform packaging designs through graphic elements such as color, typography, imagery, texture, and form. This study examines the applications of artificial intelligence in packaging design, analyzing how leading brands in the industry utilize this technology through various examples. The impact of AI-enhanced packaging designs on brand communication and the innovative solutions they provide will be elaborated. Ultimately, the integration of artificial intelligence in packaging design presents a valuable opportunity to strengthen brand identity and foster a deeper connection with consumers.

Keywords: Artificial Intelligence, Packaging Design, Graphic Design, Technology, Brand Identity

Giriş

Tüketim kültürünü ve alışkanlıklarını şekillendiren marka iletişimi, tüketici ile üretici arasındaki etkileşim sürecini etkileyen unsurlar arasında gelmektedir. Marka iletişimi ambalaj tasarımları çerçevesinde incelendiğinde, tüketicinin ürüne yüklediği beklenti, istek ve anlam, bir ürünün dış etkenlerden korunması ve raflarda uzun süre kalabilmesi gerekliliğine farklı bir perspektif kazandırabilmektedir. Ambalaj tasarımları; grafik unsurlar, ürünün materyali ve sunum şekli olmak üzere, ürünün kimliği ile ilgili ipuçları verebilmektedir. Tüketicinin ürün ile karşılaştığı anda girdiği iletişim akışında; ambalaj tasarımında kul-

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, selin.cetinkayaa@hotmail.com / ORCID: 0000-0001-7577-8659

lanılan renk, tipografi, doku, form, görsel gibi faktörler görsel ve düşünsel olarak olumlu ya da olumsuz izlenimlere kapılmasında önemli rol üstlenmektedir. Tüketici davranışlarını yönlendiren grafik unsurların hedef kitle üzerinde çeşitli çağrışımlar yapma ve kitlenin ürün hakkında edindiği izlenimi yönlendirme gücü, ambalaj tasarımlarında kullanılan grafik iletişim yöntemlerini de çeşitlendirmektedir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte tüketim kültürünü hızlandıran ve tasarımlarda izlenen yaratıcı grafik stil arayışları yapay zeka dokunuşu ile ivme kazanmaktadır. Günümüzde yapay zekanın üretken yönü, çeşitli sektörlerin farklı alan ve disiplinlerde ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir. Tasarım fikrini geliştirerek hızlı ve pratik üretimin önünü açan yapay zeka teknolojisi, tıpkı insan emeğine tasarım sürecinde kılavuzluk eden brief gibi algoritmalar üzerinden ilerlemekte, tasarımcı direktifleri doğrultusunda ortaya konan fikrin varyasyon alternatiflerini üretebilmektedir. İnsan oğlunun duygusal ve düşünsel deneyimleri sonucu ortaya koyduğu yaratıcı, özgün ve özgür tasarım çıktıları, yapay zeka tarafından ortaya konan çıktılar ile karşılaştırılsa da bu noktada fark yaratacak olan etken yine insanoğlunun üretim aşamasında oluşturduğu briefi yapay zeka üretkenliğine entegre edebilme şeklidir. Yapay zeka, manuel olarak kendisine verilen direktifleri hızlı ve pratik bir biçimde ortaya koyarken, insan deneyimlerini işlemektedir. Ortaya konan algoritmaların sonucu olan tasarım çıktıları, insanın hayal gücü ve duygusal deneyimlerinden beslenmektedir. Yapay zeka ile insan üretkenliği arasındaki etkileşimin grafik tasarım unsurları çerçevesinde ambalaj tasarımları üzerinden incelendiği bu çalışmada, tasarım fikrinin yapay zeka teknolojilerindeki konumuna yer verilmektedir. Yapay zeka araçlarına tanımlanan anahtar kelimeler, tasarım fikrini özgün ve yaratıcı bir grafik üslup ile ele alabilme yetisi açısından değerlendirilmektedir. Yapay zeka tarafından oluşturulan ambalaj tasarımı örneklerinin grafik tasarım prensipleri açısından çözümlendiği bu çalışmada, geleneksel ambalaj tasarımı teknik kurallarının dijital çağın çıktıları ile etkileşimine dikkat çekilmektedir.

Yapay Zeka Uygulamaları

Teorik kavramların gelişimi, teknoloji çağının dünya çapında işleyebildiği veri kaynaklarının artışı ve bilimsel araştırmaların gelişmesi gibi çeşitli faktörlerden beslenen yapay zeka teknolojileri, modern çağın her alanına etki etmekte ve bu etkinin çapını her geçen gün büyütmektedir. İnsanlık için olumlu ve olumsuz olmak üzere çeşitli potansiyelleri bünyesinde barındıran bu teknoloji; etik, ahlak, güvenlik, disiplinlensel prensipler, toplumsal etkiler, dünya düzenine getireceği yenilikler gibi konu başlıklarının gündeme gelmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Yapay zeka dünya çapındaki trend uygulamaları hayatı kolaylaştıran, hızlandıran ve çözüme kavuşturan bir araç olarak görülse de çeşitli disiplinlerin ilgili alanlarını etkileme şekillerinin sorgulanması, bu teknolojinin üzerinde akademik çalışmalar yapmaya değer bir noktada olduğunu göstermektedir. Modern çağın üretim ve tüketim kültüründe yadsınamaz bir yeri olan yapay zeka uygulamalarını bilim ve tekniğin kesişim noktası olarak tanımlayan Haton (Jean Paul Haton, 1991) yapay zekanın gelişimini dört evrede incelemektedir. Haton yapay zekanın doğuşunu Birleşik Devletler Dartmouth’da düzenlenen 1956 tarihli bir konferans ile ilişkilendirmektedir. Bu ilişkilendirmenin yanı sıra Haton, dönemin bilim adamları tarafından (J. McCarthy, M. Minsky, C. Shannon, A. Newell ve H. Simon) bilgisayar ortamına tanımlanan zeka ile programlama yapılıp yapılamayacağı sorusu etrafında şekillenen araştırma önerisinin kavramsal açıdan yapay zekanın temellerini attığına dikkat çekmektedir. Ancak Smith (Smith, 2006) dijital ortamda gerçek anlamda düşünebilme yetisinin farkındalığını uzun bir geçmişe dayandırmaktadır. Bu iddiasını Vannevar Bush’ın “As We May Think (1945)” çalışması ile desteklemektedir. İnsanların bilgi ve algı gücünü arttıran bir sistem önerisi ile yola çıkan farkındalık Turing’in makine-insan etkileşimindeki simülasyon yetisi ile gelişimini devam ettirmektedir. Turing yapmış olduğu çalışmalar ile makine gücünün insanları simüle edebildiğini ortaya koyarken, bilgi işleyişi ile algılama yetisinin de reddedilemez bir gerçeklik olduğunu (Turing, 1950) vurgulamaktadır. “Turing testi” kavramının önünü açan bu makale hem felsefi hem de bilimsel açıdan önem taşımaktadır. Günümüzde yapay zekaya dair ortaya atılan fikir ve tartışmaların 1950’li yıllarda Turing’in çalışmaları ile hali hazırda gündemin rutin bir konu başlığı olması dikkat çekmektedir. Makine hafızası ile insan beyni arasındaki uyum ve farklılıkların test edildiği Turing testi de bu çalışmalardandır. Turing testi olarak adlandırılan bu çalışma bir makine hafızasının insan beyni ile eş değer biçimde yetenekler sergileyip sergilemeyeceğine odaklanmaktadır. “Makineler düşünebilir mi?” sorusu ile yola çıkan makalede Turing’in (Turing, 1950) düşünme eyleminin karmaşık ve zor tanımlanabilir bir kavram olduğunu ifade etmesi, bu soruyu yakından ilişkili olan ve nispeten açık kelimelerle ifade edilen bir başkasıyla değiştirme yöntemine evirmektedir. Yapay zeka tek-

nolojilerine verilen komutların anlık çeviri haline dönüştürülme aşamasında yalın ve anlaşılır kavramlara dayandırılarak brief haline getirilmesi Turing'in yaklaşımı ile benzerlik göstermektedir. Grafik tasarım bağlamında çözümlenmek istenen tasarım fikirlerinin yapay zeka ile entegre edilerek işlenmesi bizleri Turing'in düşünme sistemine yaklaştırmaktadır.

Yapay Zeka ve Tasarım

Yapay zeka teknolojilerinin Turing'in çalışmaları ile felsefe ve bilim dünyasına sağladığı kazanımların grafik tasarım perspektifinden ele alındığı bu çalışmada, öncelikle tasarımın evrensel düşünme üzerindeki gücüne değinmek yerinde olacaktır. Tasarım, antik çağlardan günümüze insanoğlunun bilgi verme, duygusal ve düşünsel durumları ifade etme, iç dünyasındaki imgeleri somut kavramlara dönüştürme, çeşitli ileti akışları sağlamak için iletişim kurma güdüsüne hizmet etmektedir. Soyut imgeleri somut imgelere dönüştürme serüveni mevcut çağ ve toplum yapısı ile sürekli bir etkileşim içinde ilerlemektedir. Her dönemin kendi içinde beslediği ve beslendiği toplumsal gerçeklikler, hayal dünyası ürünlerini kültür sentezinden geçirerek, kendinden sonraki medeniyet ve dönemlere taşımakta, taşımaya devam etmektedir. Asan (Asan, 2024) bu kültür yolcuğunu; insanoğlunun varoluş bilinciyle bulduğu motivasyonu, kurduğu hayalleri ve bu hayallere hizmet eden araçları ile gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Asan'a göre hayata tutunmayı, anlamlar yüklemeyi ve düzen getirmeyi amaçlayan hayaller bütünü, toplumu ve toplumun gerçekliklerini dönüştüren araçların bulunmasına zemin hazırlamaktadır. İlkel çağlardan günümüze hayal dünyası ile yaratılan çıktılar, var olan gerçekliğin beraberinde getirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda yeni kaynaklar ve gelişen teknoloji akışında hayata geçtiği görülmektedir. Söz konusu gerçeklikler insanoğlunu daha iyiyi ve daha gelişmiş arayışından beslenerek kurguladığı ve yarattığı yaşam biçimini anlamlandırmaya, yorumlamaya itmektedir. Wilkinson (Wilkinson, 2009) yeryüzündeki canlılar aleminde homo sapiensleri araştırmacı zihin yapıları bakımından farklı bir kategoride değerlendirmektedir. İnsanın yeryüzündeki yerini, önemini, amacını ve evrendeki konumunu varoluşsal sorgu ile anlamlandırma çabasını bu değerlendirmenin dayanak noktası olarak açıklamaktadır. İnsan oğlunun hayatın akışını sorgulama, araştırma ve cevap arama yolunda attığı adımlar, dünya tarihinde ilkel dediğimiz çağın o dönemin koşulları bazında değerlendirildiğinde çeşitli yeniliklere imza attığı gerçeğini gözler önüne sermektedir. Tarih sahnesinde her bir uygarlığın ait olduğu çağa yeni bir buluş kazandırdığı, çağlar ilerledikçe bu buluşların fonksiyonları üzerinde inovatif bir tavır sergilediği dikkat çekmektedir. Buchanan'a göre (Buchanan, 2024) tarih öncesi toplulukların temel araçları o dönemin yeniliklerine yön verirken sonraki çağlarda ivme kazanan farklı bir fonksiyonla insanoğluna hizmet eden bir buluşa dönüşmektedir. Taşa şekil vererek başlayan serüven zaman içinde malzeme çeşitliliği ve gelişen el becerileri ile savunma araçları tasarlamaya evrilmektedir. Taş bir süre sonra taş başlıklı mızrak, zıpkın, ok, yay gibi inovatif formlarla gelişerek insanlığın kendini daha gelişmiş araçlarla savunmasına zemin hazırlamaktadır. Neolitik dönemde kendini gösteren devrimsel buluşlar o çağın ihtiyacına hizmet eden çömlek tekerleği, pruva matkabı, direk tornası gibi nesnelere ile sürekliliğini sağlamaktadır. Bu buluşların ortak özelliği ise ilkel dönemin ilk mekanik girişimleri olarak kendini göstermektedir. Barınma, beslenme, savunma gibi en temel sosyal ihtiyaçlardan doğan teknolojik girişimler coğrafi ve kültürel etkileşimler aracılığı ile rotasını dünya kıtalarına çevirebilmiştir. İlkel insan örneğinin ortaya koyduğu fikrin temelinde, insanoğlunun her çağın gerçekliğine gerçek üstü anlamlar ve yorumlar katabilmesi yatmaktadır. Buchanan bu iç güdüyü İskenderiye kökenli mühendislerin (Ctesibus ve Hero), pompa, rüzgar ve hidrolik organlar, basınçlı hava motorları ve vidalı kesme makineleri dahil olmak üzere çok sayıda basit mekanizmanın makineye geçişe işaret ettiğini ifade etmektedir. Modern mekanik uygulamalar için başlangıç noktası sağladığına dikkat çeken Buchanan Roma dönemi mühendislerinin de mevcut mekanizmaların hayata geçirilmesi ve dinamiklerinin geliştirilmesi yoluyla önemli bir teknolojik dönüşümden sorumlu olduğunu ifade etmektedir. Mevcut örnekler ışığında insanlığın teknolojik gelişmelere açık zihinsel faaliyetlerinin hayata geçişi hangi dönem ve koşul olduğu fark etmeksizin hayatın çeşitli alanlarında kendini gösterebilmektedir. Bilimsel ve teknik açıdan hayal ürünü çıktılarının fen bilimleri disipliniyle gerçeğe dönüşüm serüveni sanat ve tasarım dünyasında da benzer inovatif yaklaşımlar ile örneklendirilmektedir. Var olanın ötesindekini hayal edip, özgün üsluplar ile hayata geçirilen eserlerde, gerçekliğin gerçek üstü biçimde ele alındığı sonucuna varılabilir. Antik dünyadan modern dünyaya insanoğlunun yontu ve mağara resimleri ile başlayan kendini ifade etme ihtiyacı, tıpkı teknolojik gelişmelerin ivme kazanmasındaki tutarlı ilerleyiş gibi sanat dünyasında da kendini göstermektedir. Tasvir etme, hikaye

anlatıcılığı, inanç sistemleri, etkileşimli diyalog arayışı sanat dünyasının aldığı aksiyonları da farklı zaman ve ortamlarda şekillendirmiş, toplumsal ve kültürel koşulların getirisiyle kimi zaman kökten kimi zaman tarih sürecine yayılarak değişime uğratmıştır.

Resim 1 Pygmalion Heykelini Canlandırmak İçin Venüs'e Dua Ediyor, Jean Baptiste Regnault, 1786

Resim 2 Pygmalion Canlanan Heykelin Ayakları Dibinde, Etienne Maurice Falconet

Tarihsel bir panorama penceresinden incelendiğinde sanat dünyasında kimi sanatçının var olan gerçeklikler üzerinden eserler ortaya koyduğu kimisinin ise hayal ürünü çıktılarını gerçeğe optimize ettiği görülebilmektedir. Sanat dünyasının kültürel tarih cetvelinde tasvir edilen betimlemelerin inanç sistemlerine dayalı mitlerden beslendiği de dikkat çekmektedir. Bu mitlerin temelinde gerçek üstü bir yaklaşımla gerçekliği yeniden tasarlama iç güdüsü göze çarpmaktadır. Law'a göre; (Law, 1932) Yunan mitinde olaylar Kıbrıs adasında yaşayan Pygmalion adındaki bir heykeltıraşın yaşadığı coğrafyadaki kadınların tanrıça Venüs'e itaat etmemeleri üzerine cezalandırılması sonucu hayat arkadaşını bulamaması etrafında gelişmektedir. Bu arayışın bir sonuca varamaması Pygmalion'un kendisini sanatına adanmasına ve hatta üzerinde çalıştığı kadın heykeline aşık olmasına sebep olur. Pygmalion yaptığı heykeli canlı bir kadınmışçasına süsler, giydirir. Tanrıça Venüs'e adanmış bir festival için evinden isteksizce ayrılan Pygmalion, evdeki cansız heykel sevgilisini düşünerek tanrılara dua eder.

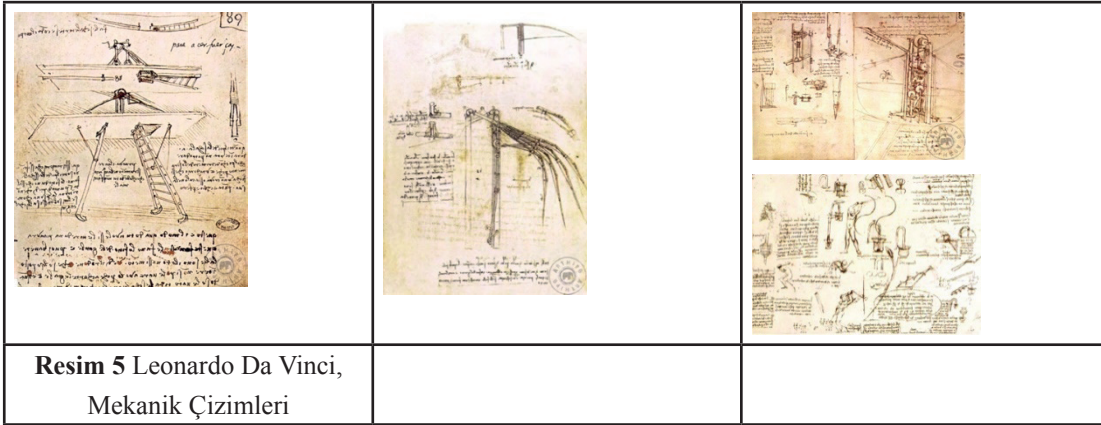
Resim 3 Pygmalion ve Galatea, Anne-Louis Girodet, 1819

Resim 4 Pygmalion ve Galatea, Louis G., 1797

Tanrılardan tıpkı tasarladığı heykeli gibi bir eş diler, bunun üzerine tanrıça Venüs Pygmalion'un duasını kabul eder. Eve döndüğünde heykelini öpen Pygmalion canlanan heykeli ile dileğinin gerçekleştiğini fark eder. Pygmalion mitinin sanat dünyasına ilham olduğu örnekler farklı dönem, farklı sanatçı ve farklı disiplinler bağlamında Resim 1, Resim 2, Resim 3 ve Resim 4'te yer almaktadır. Benzer yaklaşımlar Yunan mitolojisinde Daedalos mitinde de görülür. Mimar ve heykeltıraş becerileriyle dikkat çeken mitolojik karakter Yunan mitlerinde antik dönemin mekanik araçlarını yapan çok yönlü bir yaratıcı olarak bilinmektedir. Daedalos karakterinin canlı heykelleri Eflatun'un Menon diyaloglarında sıklıkla kendini

göstermektedir. Britannica Ansiklopedisi (Britannica, 2024) eski kaynaklarda Daedalus'un Girit Kralı Minos için paradigmatik labirentler inşa ettiği, antik dönemin ilk pusulasını ve teranesini tasarladığını ifade etmektedir. Antik mitler dünyasının yanı sıra İtalya Rönesansı'nın önemli isimlerinden olan Leonardo Da Vinci'nin de sanat ve bilimin doğasını birleştiren eskizleri ile dönemin kültürel vizyonuna önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Da Vinci'nin gözlem ve tekniğe bağlı becerileri insan vücudu ile makine arasındaki benzerliklere dayanarak farklı tasarım özellikleri geliştirmesinin önünü açtığını söylemek o dönemin eskiz fikirlerine dayanarak mümkün hale gelmektedir. Tarelko'ya göre, (Tarelko, 2006) Eskiz örneklerinde makineleri tek parça olarak değerlendirmenin aksine ayrılmış parçalardan oluşan bütünlükler kümesi anlayışı ile ele almaktadır. Da Vinci'nin bütüncül mekanizma incelemelerine göre makinelerin sistematığında yer alan bütünlük aracılığıyla sonsuz çeşitlilik temeline dayanan farklı varyasyon üretimlerine gidilebilmektedir. Leonardo, makinelere karşı geliştirdiği tutum ile her bir makine parçasının çalışma prensibini gözlemleyerek, bu parçaların alternatiflerini ve onları farklı kombinasyonlarla bir araya getirerek mevcut makinelerin onarımını sağlayabileceği sonucuna varmıştır. Mevcut verilerin alternatifleri ile parçalar halinde değerlendirme mekanizmaların yeni buluşlara aracılık edebileceğini düşünmüştür. Da Vinci'nin, makinelerin çalışma prensiplerini ve sistematik mekanizmalarının nasıl birleştirilebileceğini açıklayan ilk mekanik fikirleri illüstrasyon eskizleri ile kendini göstermektedir. (Resim 5)

Tarelko (Tarelko, 2006) Rönesans döneminden günümüze miras kalan eskizlerinin tasarım ve mühendislik dünyasına kusursuz çalışan modeller yaratmak için hizmet edebileceğini ifade etmektedir. Da Vinci'nin, fütüristik fikirlerini savaş makineleri, uçan makineler, iş makineleri ve su ve kara makineleri olarak sınıflandırmakta fakat, bunlardan çok azının kendisi tarafından inşa edilip test edildiğini eklemektedir. Rönesans döneminin yenilikçi ve öncü bir figürü olarak bilinen Da Vinci'nin çağın çok ilerisinde bir vizyon ile ele aldığı bilim sanat etkileşimi günümüzde yapay zekanın getirileri ile varlığını devam ettirmektedir. Geçmişten beslenip geleceğe hizmet eden kültürel, sosyolojik, bilimsel, ekonomik gerçekliklerin toplumsal hayata katkısı, tıpkı Neolitik çağın buluşlarını etkileyen envanterler gibi, tıpkı mit örneklerinde eksikliği hissedilen değerlerin gerçekliğe dönüştürülme umutları gibi, tıpkı Rönesans döneminin gündelik ihtiyaçlarını karşılayan zamanın ötesinde mekanik çözümlerler gibi günümüzde de mevcut toplumsal ihtiyaçlardan beslenmektedir. Sapsed ve Tschang'ın (Jonathan Sapsed, Feichin Ted Tschang, 2014) Rönesans döneminin fiziki koşulları çerçevesinde ortaya konan eserler ile günümüz dijital çağ eserleri arasında yaptıkları karşılaştırmalı çalışmanın ışığında yaratıcı süreçlerin teknolojik ve tarihsel bağlamlardan etkilendiğini ifade etmektedir. Sapsed ve Tschang yaratıcı çalışma süreçlerini 3 ana başlık çerçevesinde şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- Yaratıcı sürecin dayanak noktası olan kombinatif yaratıcılık
- Ortaya konan yaratıcı eserlerin deneme süreci kapsamında yinelenmesi
- Yaratıcı eserlerin üretim sürecindeki organizasyon

Bu sınıflandırmadan yola çıkarak dijital çağ eserlerinin yaratıcı süreçte temel değişimlere zemin hazırladıklarını, insan emeği ile ortaya konan eserlerde gösterilen yaratıcılık performansının ise istikrarlı bir devamlılık sağladığına dikkat çekmektedirler. Arthur'a göre (Arthur, 2009) teknoloji tabanlı yaratıcı eserleri ortaya koyabilmek ve o eserleri analiz ederek algılayabilmek teknolojik bilgi birikiminin bir sonucudur. Castells (Castells, 2004) dijital ortamlarda kayıt altına geçen fikir ve eserlerin dünya çapında ulaşılabilir, uyarlanabilir ve paylaşılabilir olmasına dikkat çekmektedir. Dijitalizmin yapısındaki küresel ve yerel etkileşim yeteneği, kültürel eserlere yenilikçi ve dinamik fonksiyonlar kazandırmaktadır. Bu fikrini şu ifadeler ile desteklemektedir: 'İnternetin en önemli katkılarından biri dijital ortamlarda bağlantı kurması ve dönüşümlü olarak kombinasyon varyasyonları yaratabilmesidir (Castells, 2004, s. 10). Castells'in bu ifadesinden yola çıkarak tasarım dünyasının da dijital ortamın yaratıcı, dinamik ve yenilikçi yapısından beslenerek geliştiğini ve hatta dönüştüğünü söylemek mümkündür. Jenkins (H. Jenkins, 2006) dijital ortamda yaratılan eserlerin, internet kullanıcıları tarafından daha hızlı ve kapsamlı çapta kullanımına dikkat çekmektedir. Günümüz şartlarında tasarım dünyasının, yapay zeka ile girdiği etkileşim bu ifadeyi destekler niteliktedir. Geleneksel yöntemlerin yanı sıra internet kullanıcıları, gelişmiş teknolojik imkanlar dahilinde tasarım fikirlerini yapay zeka algoritmaları aracılığı ile somut verilere dönüştürebilmektedir. Yapay zeka birçok yönü ile çeşitli sektörleri değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Bu dönüşümün etkilerini inceleyebileceğimiz sektörlerden biri de grafik tasarım olarak göze çarpmaktadır. Yapay zeka tasarım araçları ile illüstrasyon, tipografi, multimedya, web tasarımı, sosyal medya, elektronik yayıncılık, görüntü işleme, hareketli grafikler, poster ve ambalaj tasarımları gibi çıktılar, kapsamlı ve işlevsel biçimde elde edilebilmektedir. Yapay zeka ile grafik eserler üretme amacı taşıyan tasarımcıların çalışma konusunun içeriği, kapsamı, özgünlüğü, yaratıcılığı gibi faktörleri göz önüne alarak veri sağlaması grafik eserin rotasını belirleyecek briefler olarak karşılık bulmaktadır. Tasarımcı tarafından yapay zekaya tanımlanan verilerin doğru analiz edilmesi ve yorumlanabilir şekilde detaylandırılması, ortaya konan tasarımın stratejik ve işlevsel yapısına doğrudan etki etmektedir. Narzisi ve Passerini grafik tasarımda yapay zeka teknolojilerinin yaratıcı ve sistematik yönüne dikkat çekmektedir. Narzisi ve Passerini'ye göre (Narzisi G., Passerini A., 2019) yapay zekanın grafik tasarım sektöründeki etki alanı, tasarımcıların daha üretken, daha yaratıcı ve daha verimli çalışmalarını teşvik etmenin yanı sıra, hata payını önemli ölçüde azaltmaktadır. Bununla birlikte tasarımcıların hayal güçlerini daha etkin bir şekilde kullanarak daha fazla iş üretebilmelerini, yenilikçi tasarım varyasyonlarını keşfetmelerini mümkün kılmaktadır. Yapay zekanın tasarım çıktıları üretimini otomatik bir şekilde yerine getirebilmesi elbette tasarımcının gelişmiş algoritma yöntemlerini ve bu algoritmaların yapay zekaya tanımlanma biçimini doğru analiz edebilmesi ile mümkün hale gelmektedir. Tasarımcının, mevcut fikri yapay zeka aracılığı ile uygulamaya dökebilmesinde doğru tanımlanan algoritmik veriler sayesinde ihtiyaca ve tercihe yönelik sonuçları sunabilmektedir. Agarwal ve Bali'ye göre (Agarwal, A., & Bali, R., 2008) tasarım konusuna veya fikrine net ve anlaşılır bir veri girişi ile temas eden tasarım çıktıları, tasarıma ayrılan süreyi, çabayı ve emeği de doğrudan etkilemektedir. Tasarım fikrini yapay zeka algoritmalarına tanımlama noktasında, veriye doğrudan odaklanan briefler ortaya konan tasarımlarda başarıyı kaçınılmaz kılmaktadır. Tasarımın etki alanının ve gücünün yapay zeka tasarım araçlarının veriye odaklanabilmesi sonucunda, tanımlanan fikrin elde edilen çıktı ile uyum sağlamasını beraberinde getirmektedir. Veri girişlerinin doğru ve verimli bir biçimde yönlendirilmesi yapay zeka aracılığı ile beklentiye karşılayabilecek uygun tasarım üretimini desteklemektedir. Yapay zekanın tasarım çıktılarında sağladığı avantajlara müşteri memnuniyeti faktörünü de ekleyen Jo. Y & Lee'ye göre (Jo, Y., and Lee, J., 2019) yapay zeka araçlarının tasarım fikirlerine sağladığı üretken ve verimli ortam sayesinde, tasarımcıların müşteri istek ve ihtiyaçlarına cevap verebileceklerini ifade etmektedir. Bunun yanı sıra algoritmalar aracılığı ile işlenen verilerin trend ve kullanıcı deneyimi etkenlerine göre tasarım aşamasında verilen kararlara paralel öneriler sunma yetisine vurgu yapmaktadır. Linares'e göre (Linares, 2007) yapay zeka araçlarının kullanıcı deneyimini özelleştirmesi ve kişiselleştirmesi, ürettiği tasarım çıktıları ile müşteri etkileşimi ve bağlılığına da katkı sağlamaktadır. Grafik tasarımda yapay zeka teknolojileri ile kullanıcı deneyimi merkezli tasarımların uygulanmasının müşteri memnuniyetine sağlayacağı avantaja dikkat çekmektedir. Yapay zekanın grafik tasarım sektörüne sağladığı avantajlar sayıca fazla olsa da, günün sonunda yapay zeka araçlarını duygusal deneyimleri ve hayal gücü ile yönlendirecek anahtar kelimeleri üreten insan zekası bu avantajları kullanıp kullanamama denkleminde değişken olacaktır. Yaratıcılık, özgünlük, stratejik tasarım fikirleri üreten insan zekası, tasarım sürecinde hayal gücünü, duygusal deneyimlerini, teorik ve pratik bilgilerini doğru ve uygun

bir kararlılıkla kullanabildiği takdirde yapay zekanın kendisi ve tasarımları için avantaj mı dezavantaj mı sorusunu cevaplayabilecektir.

Ambalaj Tasarımı Teknik Ve Kuralları

Ambalaj tasarımı, hitap ettiği hedef kitlenin ürünü fark etme, satın alma ve tüketme gibi aksiyonları üzerinde önemli rol oynayan unsurlardan biridir. Tüketici ile empati kurarak bilinçli algının ötesinde tepkiler ve davranışlar uyandırabilme yetisi ambalaj tasarımının başarısı ile doğru orantılıdır. Rundh'a göre (Rundh, 2005) ambalaj tasarımları tüketicilerin markaya olan ilgisini etkilemekte, marka imajını güçlendirerek tüketicinin ürünü algılama sürecini desteklemektedir. Wells, Farley & Armstrong ise (Wells, L.E., Farley, H., & Armstrong, G.A., 2007) ürüne özgün bir izlenim kazandırarak değer katan ambalaj tasarımlarının tüketicilerin rekabet ortamındaki geniş ürün yelpazesi arasından kolaylıkla seçim yapmalarını teşvik ettiğine dikkat çekmektedir. Marka kimliği, marka hikayesi ve hatta markanın kalitesi ile ilgili izlenimler kazandırmaya yönelik ambalaj tasarımları, ürün ile tüketici arasındaki etkileşimi güçlendirmektedir. Aynı zamanda tüketici pazarında markanın rakipleri arasından sıyrılmasını ve müşteri memnuniyeti sağlayarak sadık müşteri portföyü oluşturmasını sağlamaktadır. (Resim 6)

Resim 6 Fish Club Restaurant Wine Packaging Design

Tüketicinin ürünü satın alma noktasındaki davranışları, ambalaj tasarımının marka hakkında kazandırdığı izlenime göre şekillenmektedir. Başarılı bir ambalaj tasarımı, hedef kitlenin düşünme sürecine, algılama şekline ve duygularına hitap edebilmelidir. Ambalaj tasarımı ürünün korunması ve raflarda uzun süre dış etkenlerden korunabilmesi amacıyla fazlasına hizmet etmektedir. Ambalaj tasarımları hedef kitleye hitap edebilen yönü ile hem üreticiyi hem de tüketiciyi kapsayan bir etkileşim ağı yaratabilme gücüne sahiptir. Her sektörün ve her markanın tüketiciye ve üreticiye yönelik etkileşim oluşturabilmesi stratejik pazarlama yöntemlerinin ambalaj tasarımlarına uyarlanabilmesi ile mümkün hale gelmektedir. (Resim 7)

Resim 7 Fruit Jam Collection Color Eat Packaging Design

Marka ve sektör stratejilerinin ambalaj tasarımlarına uyarlanabilmesi noktasında birtakım teknik unsur ve kurallar bulunmaktadır. Söz konusu teknik unsur ve kurallar kategorize edildiğinde fonksiyonel, görsel ve duygusal olmak üzere üç başlık çerçevesinde incelenebilmektedir. Hedef kitlenin duyularına hitap edebilmek ve marka pazarında rakipler arasından öne çıkarak farkındalığı kazanmak üzere renk, tipografi, illüstrasyon, grafik dokular gibi unsurlara başvurulabilmektedir. Markanın içeriği, hikayesi ve kimliğine dair önemli ipuçları elde etmemizi sağlayan grafik unsurlar ambalaj tasarımlarında hedef kitlenin ürünü fark edebilme ve tercih edebilme gibi tüketici psikolojisini kapsayan noktalarda devreye girmektedir. Bir markanın görsel tasarımı, marka ile ilgili gereken mesaj ve fikirleri, hedef kitleye iletecek doğrultuda tasarlanmalıdır. Tüketici psikolojisine ve görsel algı sürecine hitap edebilen, marka mesajını doğrudan ileten

görsel tasarımlar markanın kimliğini hedef kitleye aktarma noktasında önem taşımaktadır. Görsel teknik kurallara ek olarak ambalaj tasarımının fonksiyonel yönü de marka kimliğini tanımlama noktasında rol üstlenmektedir. (Resim 8)

Resim 8 Unblackit Daily Sustainable Milk Packaging Design

Markanın kimliğine, hikayesine ve hedef kitle ile buluşturduğu ürüne yönelik kullanılabilir ve sürdürülebilir ambalaj tasarımı yapılması, marka imajına katkıda bulunmaktadır. Örneğin bir şampuan markasının ambalaj tasarımını cam gibi kırılğan bir malzeme tercih ederek hedef kitle ile buluşturması, hedef kitlenin ürünü tüketme aşamasında ergonomik bir kullanım deneyimleyememesi ile sonuçlanabilir. Bu başarısız kullanıcı deneyimi ise markanın tercih edilmemesi ile birlikte marka imajını olumsuz etkileyebilir. Sürdürülebilirliği teşvik eden, doğa dostu bir markanın geri dönüştürülebilir malzemeler ile ürünlerini hedef kitleye ulaştırması markanın kimliği ve imajı bağlamında hedef kitle üzerinde olumlu etkiler bırakabilir. İki zıt örnekte görüldüğü üzere marka kimliğinin ve imajının başarılı bir şekilde entegre olabilmesi için ambalaj tasarımları kritik rol üstlenebilir. Tasarımın bir fikri iletmenin yanı sıra duygulara hitap edebilme gibi fonksiyonları vardır. Bir markanın tasarımlarında hedef kitle ile kurduğu duygusal bağ, o ürünün tercih edilme oranını da doğrudan etkileyebilmektedir. Marka hikayesinden yola çıkarak hedef kitleye ulaştırılan duygusal bağ kurma stratejisi tasarımlar ile kendini gösterebilmektedir. Kurulan duygusal bağ ile tüketicinin markaya duyduğu sadakat ve ilgi canlı kalmaya devam edecektir. (Resim 9)

Resim 9 Tissue Packaging Design

Ambalaj tasarımı ambalajın rengine, boyutlarına, formuna, kullanılabilirliğine, sürdürülebilirliğine, tüketici psikolojisine, kültürel farklılıklara, marka imajı ile tutarlılığına ve uyumluluğuna ışık tutan önemli bir etkileşim alanıdır. Marka iletişiminin kendini önemli ölçüde yansıtabildiği ambalaj tasarımları, üretici ve tüketici iletişim ağına olumlu katkılar sağlayabilmeyi amaçlamalıdır. Ambrose ve Harris'e göre (Gavin Ambrose, Paul Harris, 2011) Markalar; ürününün belirli niteliklerini iletme için ambalaj tasarımlarını aracı olarak kullanmaktadır. Markanın kalitesi, maliyeti, içeriğinde yer alan bileşenleri tanımlayan unsur, tasarımlar ile hedef kitleye hitap edebilmektedir. Markanın prestiji, vermek istediği güven, kullanıcı deneyimi gibi unsurlar ambalaj tasarımı yoluyla yapılan atıflar ile etkileşim içindedir. Başarılı bir marka atfının

yolu ürüne uygun malzeme, tasarım dili ve üslubu, ambalajın formu, boyutları, malzemesinin kalitesi gibi faktörlerin yaratıcı ve özgün bir tasarım stili ile aktarılabilmesinden geçmektedir.

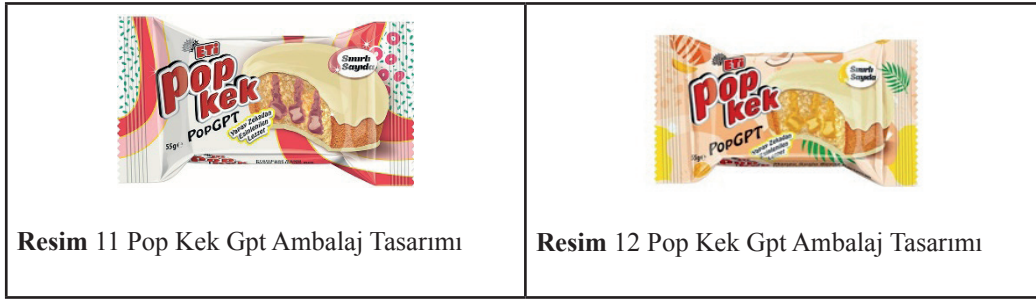

Resim 10 Natural Snacks Packaging Design

Yapay Zeka Ürünü Ambalaj Tasarımlarının Grafik Tasarım Çözümlemesi

Zhu'nun makalesine göre, (Zhu, 2024) yapay zekânın temel fonksiyonunu, bilgi işleme eylemini ve tanımlı algoritmaları kopya ederek tasarlamaya dayandırmaktadır. Yapay zeka teknolojilerinin, gelişmiş dataları işleyebilme, algoritmalar çerçevesinde aksiyon alabilme ve eğitebilme ve öğretebilme alanlarında göz ardı edilemeyecek gelişmeler kaydettiğini eklemektedir. Bunun yanı sıra kullanıcı tarafından tanımlanan datalardan yola çıkarak görüntü işleme, görüntü tanıma, iletişim kaynağı oluşturma, kaynağı algılama ve nesnelere ivme kazandırma ve görüntüleri manipüle etme gibi birçok problemi çözebildiğine dikkat çekilebilir. Yapay zeka teknolojilerinin çok yönlü fonksiyonel kimliğiyle modern toplumların küresel çapta etkileşim içinde olduğu çeşitli sektörlerde ve alanlarda yaygın olarak kullanıldığını; sektörel problemlerin çözümü, üretimin ve yaratıcılığın teşviği gibi olumlu tarafları olduğunu vurgulamaktadır. Problem çözmeyi amaçlaması, yenilikçi ve çağın trendlerine ayak uydurabilmesi yönüyle tasarım ve yapay zekanın günümüzde adının birlikte anılmaya başlaması tasarımın çeşitli disiplinlerinde de kendini göstermesi ile sonuçlanmaktadır. Çağın nabzını tutan gelişmiş teknolojik çözümlerinin ambalaj tasarımı üzerine yansımalarının incelendiği bu bölümde yapay zekanın görüntü işleme ve özelleştirilmiş tasarım çıktıları sağladığı örnekler grafik tasarım unsurları çerçevesinde analiz edilmektedir. Ürün geliştirmenin ambalaj tasarımının elde ettiği etkileşim ile bağlantıları olduğunu savunan (Wang Xiaohui, Qin Jingyan & Quanhong Chen, 2020) bu sürece ürün işlevi, şekli ve malzemesi gibi faktörlerin de kapsamlı bir şekilde dahil edilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Yi & Aijun (Tian Yi & Liu Aijun, 2015) hedef kitlenin alıcıları hızlı bir etkileşim ile tasarım sürecine dahil edebilmenin, pazarlama amacına ulaşmanın yanı sıra mevcut hedef kitlenin algılama şeklini kavramak için görsel stillere başvurulması ile mümkün olduğunu ifade etmektedir. Görsel stiller ve grafik üsluplar hedef kitlenin dikkatini çekme, görsel ve duygusal algısını yöneterek yönlendirme etkisine sahiptir. Ambalaj tasarımlarında da bu etki, alıcıları kazanabilmek noktasında önem taşımaktadır. Yapay zekanın hayatın tüm alanlarına ve yönlerine entegre olabilmesi, ambalaj tasarımlarında da çeşitli sektörlerin yeni teknolojilere başvurması ile kendini gösterebilmektedir. Ambalaj tasarımlarında, tasarımın hedef kitle kapsamında önem taşınması tasarımın yanı sıra ürünün de kimliğini ortaya koymaktadır. Nie, Cheng ve Su'ya göre (W. Nie, H. Cheng & Y. Su, 2017) pazar ortamında ürünün rekabet gücünü arttırabilmesi, ambalaj faktörüne göre ivme kazanmaktadır ve bu noktada ambalaj üründen daha kritik bir önem taşımaktadır. Ambalajı ürünlerin uzantısı olarak yorumlayan Nie, Cheng ve Su yapay zeka teknolojilerini ambalaj tasarımı üzerindeki etkinliklerini arttırmada teşvik unsuru olarak görmektedir. Yapay zeka yolu ile tasarlanan, geliştirilen ve kişiselleştirilen ambalaj tasarımları; yeniliği, zamanın ötesine hitap edebilmeyi ve tasarımın tüm yönlerini optimize edebilmeyi beraberinde getirebilir. Hedef kitlelerin ambalaj tasarımına yönelik taleplerinin sürekli değiştiğini eklerken, bu değişime yapay zeka ile pratik bir şekilde ayak uydurabildiğini eklemektedir. Günümüzde çeşitli sektörlerin bu entegrasyona ayak uydurması ve alanının ilkelerini ortaya koyması, yapay zekanın ambalaj tasarımları üzerindeki etkisini de gözler önüne sermektedir. Yerel ve uluslararası olmak üzere çeşitli sektörlerin ambalaj tasarımlarında yapay zeka dokunuşuna yer vermesi, markaların hedef kitleler ile etkileşimli bir pazarlama sürecini amaçladığını göstermektedir. Resim 11 ve Resim 12'de Eti markasının yapay zeka teknolojileri kullanarak tasarladığı ambalaj tasarımına

yer verilmektedir. Resim 11’de yer alan Eti Pop ambalajının ürünün içeriğine bağlı olarak frambuazlı cheescake konseptinde, Resim 12’de yer alan Eti Pop kek ambalajının ise ürünün içeriğine bağlı olarak mango ve Hindistan cevizi konseptinde tasarlandığı görülmektedir. Pastel tonların hakim olduğu her iki ambalaj tasarımında da başvurulan yapay zeka teknolojisinde, renk seçimleri ürünün içeriğine göre şekillenmektedir. Resim 11’de yer alan ambalajın renk tercihlerinde pembe ve tonları gibi sıcak renkler çeşitlenmektedir. Ürünün içeriği ve ürünün pazarlama yöntemi ‘‘POPGPT’’ yazısı ile desteklenmektedir. Ürünün frambuazlı içeriğine atıf arka planda yer alan frambuaz dokuları ile sağlanmaktadır. Resim 12’de yer alan ambalaj tasarımında ise Hindistan cevizi ve mango aromalarına atıfta bulunacak sıcak renklere vurgu yapılmaktadır. Sarı ve tonları ile çeşitlenen ambalaj tasarımı zemininde mango ve Hindistan cevizi görsellerine vektörel yorumlar katılmaktadır. Her iki tasarımın ortak yönü ürünün içeriği ile ilgili hedef kitleye görsel ve tipografik yollar ile bilgi verilmesi iken, ürünün mevcut durumu ve kullanılabilirliği de ‘‘Sınırlı Sayıda’’ verisi ile desteklenmektedir. Bu yöntem ile hedef kitlenin ürünü deneyimlemeleri için de tatlı bir rekabet ortamı oluşturabilir. Hedef kitleye markanın trend yöntemlere başvuran, gündemin gerisinde kalmayan bir marka imajı yaratılırken ‘‘Yapay Zekadan Esinlenen Lezzet’’ sloganına başvurulmaktadır.

Hedef kitle ile doğrudan etkileşim kuran, marka imajını anahtar kelimeler ile tanımlayarak tasarıma dönüştüren Ülker Albeni, gıda ve çeşitli sektörler olmak üzere trendleri takip eden, pazarlama stratejilerine yeni perspektifler kazandıran bir duruş sergilemektedir. Sektörde bir ilke imza atan Ülker Albeni, yapay zeka teknolojilerine markayı tanımlayabilecek anahtar kelimeleri ‘trendy’, ‘heyecanlı’ ve ‘eğlenceli’ şeklinde betimlemektedir. Yapay zekanın bu üç kelime etrafında oluşturduğu ambalaj tasarımlarını, hedef kitle ile buluşturan Ülker Albeni etkileşimli bir pazarlama yöntemini benimsemektedir. Yapay zeka teknolojilerinin ortaya koyduğu tasarımlardan üçünün hedef kitlenin beğenisine sunulması ve bu sunumu çekiliş konsepti ile birleştirmesi, markanın yapay zeka teknolojilerinin yanı sıra pazarlama stratejilerindeki ve tasarım sitilindeki yaratıcılığını da ortaya koymaktadır. Yapay zeka teknolojilerini ambalaj tasarımları ile birleştiren Ülker Albeni CMO’su Mustafa Kabakçı, röportajında (Pazarlamasyon, 2023), kampanyayı şu sözler ile aydınlatmaktadır:

‘‘Ülker’in müşteri memnuniyeti odaklı yapısı sayesinde, tüketicilerimizle sürekli iletişim kuruyor; onların beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz. Son dönemde özellikle gençler arasında popüler olan yapay zeka uygulamaları, neredeyse her sektöre yeni bir soluk getirdi. Türkiye’de atıştırmalık kategorisinde bir ilke imza atarak, en sevilen markalarımızdan Albeni için bir proje geliştirdik ve ürün ambalajımızı yapay zekayı kullanarak yeniden tasarladık. Alternatifler arasından seçimi ise tüketicilerimize bıraktık. Ülker’de inovasyonu farklı bir boyuta taşıdığımızı ve bu projenin önemli bir kilometre taşı olacağına inanıyorum.

Resim 13 Ülker Albeni Yapay Zeka Destekli Reklam Kampanyası

Resim 13'te yer alan görselde Ülker Albeni markasının yapay zeka teknoloji ile iş birliğine vurgu yapan bir stil benimsediği görülmektedir. Albeni ambalajının bu karede klasik tasarımına yer verilmektedir. Sütlü çikolatanın karamel ve bisküvi ile birleştiği bu çikolata; ağırlıklı olarak kahverengi, turuncu ve tonları gibi sıcak renkler ile betimlenmektedir. Ambalaj tasarımında tercih edilen renklerin genellikle ürünün içeriğine ya da çağrıştırdığı hissiyata hitap etmesi, hedef kitlenin görsel ve duygusal algısını yönetme noktasında değişken bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Görsel ve duygusal yollar ile kurulan bağ, hedef kitlenin ürün hakkında bilgi edinmesinin yanı sıra ürün ile hissi bir bağ kurmasına da etki etmektedir. Ülker Albeni ambalaj tasarımlarında Eti Pop Kek örneğinin aksine, hedef kitlede oluşturacağı duygular ön planda tutulmaktadır. Eti Pop Kek örneğinde ürünün hangi malzemelerden oluştuğu ve hangi aromalara sahip olduğu vurgusu yer almakta iken, Ülker Albeni ambalaj tasarımlarında hedef kitlede uyandıracığı duygular ön plana çıkmaktadır. Röportajında hedef kitlenin memnuniyetine, istek ve beklentilerine vurgu yapan Mustafa Kabakçı'nın "Son dönemde özellikle gençler arasında popüler olan yapay zeka uygulamaları" söylemi yeni nesil ambalaj tasarımlarının ardındaki ana fikri ortaya koymaktadır. Özellikle genç kitlelerin takip ettiği gelişmelerin merkezinde olan yapay zekanın, marka imajına ve stiline katkı sağlaması, tasarımda belirlenen anahtar kelimeler çerçevesinde mevcut kitlenin duygularına tercüman olmaktadır. Marka misyon ve vizyonunu, yenilikçi ambalaj tasarımları ile hedef kitesine tanıtan Ülker Albeni çikolataları yapay zekaya tanımlanan 3 kelime ile farklı konseptlerde karşımıza çıkmaktadır. Tasarımın içeriği ve stilini belirleyen ana konseptler çerçevesinde farklı renkler, lekeler ve dinamikler ürünün hedef kitleye tanımlayacağı duyguları yansıtmaktadır. Kampanyanın hedef kitle odaklı yönünün ön planda olduğu ve tasarım fikrini pazarlama stratejisi ile entegre biçimde yapay zeka ile buluşturulduğu ambalaj tasarımı örneklerine Resim 14, 15 ve 16'da yer verilmektedir.

Resim 14 Ülker Albeni Yapay Zeka Destekli Ambalaj Tasarımı

StandBy Creative Group imzası ile hazırlanan kampanya tanıtımında görüldüğü üzere (Resim 14) Albeni'nin "heyecanlı" anahtar kelimesi ile tanımlı ambalaj tasarımı yer almaktadır. Klasik ambalaj tasarımının ötesine geçerek hedef kitlede heyecan duygusunu aşılaman bu tasarımda kahverengi arka planın üzerine farklı renk ve formlarda soyut grafik lekeler eklendiği görülmektedir. Klasik ambalaj tasarımında statik bir his yaratan tasarım, yapay zeka ile oluşturulan tasarımda heyecan duygusuna hitap etme amacı ile yerini dinamik grafik lekeler bırakmaktadır. Grafik lekelerin yanı sıra renk tercihinin sıcak ve soğuk renklerden yana kullanımı dikkat çekmektedir. Sıcak ve soğuk renklerin bir arada kullanımı ile ürün konseptinin hedef kitleye vadettiği "heyecan" duygusu dinamik kimliğini kontrast yaratarak ortaya koymaktadır.

Resim 15 Ülker Albeni Yapay Zeka Destekli Ambalaj Tasarımı

‘‘Yapay Zeka Dizaynı’’ sloganının sarı bir zemin üzerinde hedef kitlenin farkındalığını kazanacak şekilde konumlanmaktadır. Albeni markasının ince kontur çizgisi ile çevrelenen beyaz arka zemin üzerine kırmızı renkli tipografik stili, sloganda da benzer stil ile yer almaktadır. Albeni markasına atıf yapan slogan tasarımda tipografik bütünlüğü de sağlamış bulunmaktadır. Resim 15’te yer alan ambalaj tasarımı örneğinde, konsept ‘‘trendy’’ kelimesinden yola çıkmaktadır. Pantone tarafından 2024 yılının trend rengi seçilen Peach Fuzz (Pressman, 2023) Albeni’nin trendy konseptinde kendini göstermektedir. Trendleri takip eden yönüne dikkat çekilen bu temada klasik ambalajın trend renk Peach Fuzz ile kontrast yarattığı görülmektedir. Elley Cheng (Cheng, 2023) Pantone 13-1023 Peach Fuzz rengini nezaket, hassasiyet, sevecenlik, topluluk ve iş birliği gibi duygulara hitap eden bir renk olarak tanımlamaktadır. Cheng’e göre geçmişin nostaljik aurası pembe ve turuncu arasındaki yumuşak geçiş aracılığı ile sofistike bir sıcaklık hissi yaratmaktadır. ‘‘Heyecanlı’’ konseptinden farklı olarak daha minimal ve yalın bir kompozisyona yer verilmesi tasarımda minimal stilin benimsenmesine de atıf yapmaktadır. Minimal tasarımların zamansızlığı ve tasarımda yalın anlatım trendlerine atıfta bulunan bu tasarımda ‘‘Heyecanlı’’ konseptine göre daha statik bir stile yer verilmektedir.

Resim 16 Ülker Albeni Yapay Zeka Destekli Ambalaj Tasarımı

Resim 16’da yer alan ‘‘Eğlenceli’’ Albeni ambalaj tasarımında dinamik bir tarz ile oluşturulmuş kontrast renkler dikkat çekmektedir. Sıcak ve soğuk renklerin bir arada kullanımı ‘‘Heyecanlı’’ konsepti ile benzerlikler taşımaktadır. Ancak ‘‘Heyecanlı’’ konsepti ile karşılaştırma yapıldığında daha canlı ve pastel bir kompozisyon oluşturulduğu görülmektedir. Soyut grafik lekelerin daha büyük ve kalın formlarda kullanılması hedef kitleyi harekete geçiren baskın, teşvik edici bir etki yaratmaktadır.

Geleneksel kutularına yapay zeka teknolojileri ile yenilikçi bir soluk getiren PepsiCo; dijital ekranlar, gelişmiş ses teknolojisi ve hareket sensörleri gibi fonksiyonlarıyla kullanıcı deneyimini maksimum düzeye çıkartmayı hedeflemektedir. (Adams, 2024) Pepsi kutusu formundaki dijital ekranlara yapay zeka ile tanımlanmış hareketli grafikler, ardışık ritimler ile kişiselleştirilmiş görüntüler sunmaktadır. Etkileşimli bir portal yaratan PepsiCo; oyun, spor, yiyecek vb. konularda kişisel algoritmalara göre oluşturulmuş içerikler ile hedef kitlesine bir kola kutusundan fazlasını sunmayı hedeflemektedir. Resim 17 yapay zeka ile

oluşturulan PepsiCo grafiklerinde, Pepsi'nin kurumsal renklerine yer verilmektedir. Hedef kitlenin odağını markaya çeken dinamik formlar optik illüzyonlar ile hareketlendirilmesinin yanı sıra koyu zemin üzerinde neon renklerle kontrast etkiler yaratmaktadır.

Resim 17 Pepsi Co Yapay Zeka Destekli Ambalaj Tasarımı

Resim 18'de 150. yılına özel hedef kitlesine kullanıcı deneyimini yaşatma amacı ile kişiselleştirilmiş tasarım imkanı sunan Heineken markasının ambalaj tasarımı örnekleri yer almaktadır. (Davis, 2023) Heineken, hedef kitlesini 150. Yılın kutlamasına dahil etmek üzere yapay zeka teknolojileri kullanarak bira şişesini kişiselleştirmeyi teşvik etmektedir. Bu kişiselleştirmenin temelinde markanın ismini özelleştirmek, şişe etiketlerini yeniden yorumlamak ve biranın evrensel bir kutlama aracı olduğunu vurgulamak yatmaktadır. Heineken bu kampanyası ile insanlara en iyi anlarında eşlik etmenin ve özgünlüğü kucaklamanın verdiği duyguya dikkat çekerek hedef kitlesi ile duygusal bir bağ kurma fırsatı yakalamaktadır. Markanın tüketici etkileşimi yaratarak yapay zeka trendini yakalaması, hedef kitlelerin kendini ifade etme biçimi yönüyle de markaya ilham sağlamaktadır. Örnekte yer alan ambalaj tasarımında biranın dünya çapında farklı kültürler ve tarzlar ile yorumlandığı görülmektedir. Tipografik arka planlar üzerinde konumlandırılmış illüstrasyon ve fotoğraflar şişe etiket tasarımında kullanılmaktadır. Bu ambalaj tasarımı örneği diğer örnekler ile kıyaslandığında farklı bir kategoride yer almaktadır. Heineken'in farkındalık yaratmak istediği marka imajı hedef kitleleri tarafından ortaya konan tasarımları oluştururken, diğer ambalaj tasarımları marka tarafından ortaya konan tasarımları oluşturmaktadır. Kişiselleştirilmiş deneyimlerin ön planda olduğu Heineken ambalaj tasarımlarında farklı kültür, estetik algı ve görsel stillere sahip olduğu tahmin edilen kullanıcıların dışı vurumu yer almaktadır. 150. yılın kutlama coşkusunu yansıtan canlı renklerin tercihi konsept ile paralellik taşımaktadır.

Resim 18 Heineken 150. Yıla Özel Yapay Zeka Destekli Ambalaj Tasarımları

Resim 19'da Coca Cola markasının 3000 yılına ütopik bir biçimde ele aldığı ambalaj tasarımı örneği yer almaktadır. Marka, yapay zeka teknolojileri kullanarak gelecekte hedef kitlenin nasıl tatlar, duygular, görsel stiller ve tarzlar benimseyeceklerini ön görmektedir. Coca Cola Y3000 Zero Sugar isimli seride gümüş bir

arka plan üzerinde macenta, menekşe, cam göbeği gibi hayalperest çağrışımlar yapan renkler kullanıldığı görülmektedir. Tıpkı tercih edilen renklerde olduğu gibi tipografik açıdan da hologramik bir hissiyat yaratarak fütüristik bir temaya atıf yapılmaktadır.

Resim 19 Coca Cola Y3000 Konseptli Yapay Zeka Destekli Ambalaj Tasarımları

Tasarımda tercih edilen konsept geleceğe dair olumlu ve sevimli bir izlenim yaratmaktadır. Coca Cola Y3000 Zero Sugar serisinin tanıtımında kullanılan değişken ve akışkan formlar, değişken renkler ile entegre edilmektedir. Burada zaman içindeki değişim, şimdi ile geleceğin arasındaki akışa atıf yapılmaktadır. Pastel renkler arasındaki renk geçişleri metalik bir doku üzerinde vektörel grafik lekeler ile desteklenmektedir. Markanın logo tasarımını da klasik versiyonu aksine fütüristik konseptte uyarladığı, hologramik bir efektle flulaştırdığı dikkat çekmektedir.

Resim 20 Coca Cola Y3000 Konseptli Yapay Zeka Destekli Ambalaj Tasarımları

Sonuç

İnsanlık tarihi boyunca, bireyler ve topluluklar, var olanın ötesine geçmenin, mevcut olana kıyasla daha iyi ve verimli çözümlere yönlendireceğine inanarak yenilik arayışı içinde olmuştur. Bu yenilik arayışları ve var olanın ötesinde olanı öğrenme, keşfetme güdüsü tarihin her aşamasında mevcut dönemin şartları dahilinde şekillenmiştir. Bu güdü sayesinde bireysel ve toplumsal düzeyde ilerleme mümkün hale gelmekte, bir zamanların imkansız bugünün olağan durumlarını getirmektedir. Arkaik çağlarda başlayan keşfetme ve mevcut gerçekliğe yeni yorumlar kazandırma güdüsü çağımıza ve çağın ilerisine inovatif girişimler ile somut buluşlar kazandırmaya aracılık etmektedir. Her yeni buluşun, var olanı fonksiyonel açıdan zenginleştirmenin antik mitlerde bile yer alması, bu vizyonun sanat ve tasarım alanlarına kadar yansımaları açıklamaktadır. İnsan oğlu mevcut bilgi ve becerilerinin üzerine yenilerini ekleyerek hayal gücü ürünlerini gerçeklik çıktıları olarak ortaya koymaya devam etmektedir. Bu vizyon ilk çağlarda taştan alet yapımı ile başlayıp günümüzde yapay zeka gibi fütüristik ve inovatif teknolojileri kullanabilme eyleminde kendini göstermektedir. Tarihte her sonucun bir nedene bağlı olarak ortaya çıkması, bilgi ve keşiflerde de geçerlidir. Yazının icadı ile başlayan bilgi arşivi ve aktarımı ile başlayan bilimsel ve teknolojik gelişmeler tarih çizel-

gesinde hızla ilerleyebilmiştir. Endüstri devrimine karşılık gelen dönem mekanik teknolojilerin gelişmesini ve bu teknolojilerin üretim süreçlerini doğrudan etkilemiştir. Günümüz teknolojileri de gelişmeye devam ettikçe, toplumun ve insanların dünyayı algılama biçimlerini, hayal dünyalarının dışı vurum yöntemlerini şekillendirmeye devam edecektir. Değişen ve dönüşen teknolojilerin etkilerinin yapay zeka başlığında incelendiği bu çalışma tasarımcıların yapay zeka teknolojilerini hangi araçlarla yönlendirdiklerini, ortaya koydukları tasarımların yapay zeka dokunuşu ile geldiği noktayı detaylı bir şekilde ele almaktadır. Grafik tasarım dünyasının sektörel bazda yapay zeka tasarımlarını ambalaj tasarımlarına entegre edilmiş biçimleri örnekler çerçevesinde analiz edilmiştir. Yaratıcı, özgün ve farklı fikirlerin yapay zeka teknolojilerindeki paradigmaları grafik tasarım unsurları perspektifinden incelenmiştir. Yapay zeka teknolojilerinin disiplinler arası kapsamda gösterdiği çok fonksiyonlu gelişimi, tasarım uygulamalarının önemli noktalarında kendini göstermektedir. Tasarımın hızlı, pratik ve sürekli hale gelmesinde etkin rol oynayan yapay zeka, grafik tasarımın birçok alanında bireysel kullanımın yanı sıra sektörel kullanımıyla da geniş bir tasarım çıktısı yelpazesi oluşturabilmektedir. Ambalaj tasarımında yapay zeka etkilerinin incelendiği bu çalışmada gelişen ve değişen teknolojilerin; grafik tasarıma doğrudan etki ettiğini, tasarlanan ambalajların yanı sıra kampanyaların da bu teknolojilerden beslenerek farklı boyutlar kazanabildiğini ortaya koymaktadır. Yapay zekaya tanımlanan anahtar kelimeler ve briefler, tasarımın hedef kitleye ve tasarımcıya uygun çıktılar ile cevap verebilmesini mümkün kılmaktadır. Algoritmalar ve tanımlı verilerden beslenerek tasarım çıktıları oluşturan yapay zeka, ne kadar büyük bir data havuzuna sahip olsa da insan zekasının deneyimlediği hayal dünyası ve duygusallığı açısından eksik kalacaktır. Ancak tasarımcının hayal gücünü özgün ve yaratıcı bir biçimde yapay zekaya tanımlayabilme yetisi, yapay zeka ile ortaya konan tasarımın anlatım başarısına katkı sağlayabilecektir. Tasarım formlarına yenilik katmak, tasarım üretimini hızlı bir şekilde teşvik etmek gibi avantajlar sağlayan yapay zeka, çeşitli sektörlerin tercih ettiği bir teknolojik yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ambalaj tasarımlarındaki yapay zeka dokunuşu; ambalajın görsel etkisini hedef kitle algısı ile optimize edebilmekte, hedef kitlenin görsel ve bilişsel algısını yönlendirebilmektedir. Ambalaj tasarımında grafik öğelerin yapay zeka tarafından ele alınma biçimleri hedef kitlenin istek ve beklentilerine cevap verebilme noktasında yenilikçi yaklaşımlar sergileyebilmektedir. Yapay zekanın inovatif yaklaşımları ambalaj tasarımları aracılığı ile marka imajını ve iletişimini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Grafik öğelerin yapay zekaya doğru ve etkili biçimde tanımlanması, hedef kitleler arasındaki algı farklılıklarını evrensel yaklaşımlar ile ortadan kaldırarak ortak bir tasarım dili yakalayabilmektedir.

KAYNAKÇA

Tian Yi & Liu Aijun. (2015). Image Inpainting Algorithm of 2D Anharmonic Analysis Coupled Diffusion Tensor. *Packaging Engineering*, 7.

Adams, P. (2024, Haziran 25). *PepsiCo Experiments With Smart Cans, AI Tech To Improve Personalization*. Food Dive: <https://www.fooddive.com/news/pepsi-gatorade-AI-assistant-smart-can-cannes-lions/719692/> adresinden alındı

Agarwal, A., & Bali, R. (2008). Artificial Intelligence in Graphic Design: A Review. *International Journal of Computer Applications*, 29-34.

Albretsen, C. (1999). Akhenaton Pharaoh And Heretic. *Journal Of The Norwegian Medical Association*.

Anderson, M. (2010). *Calvin University*. <https://calvin.edu/news/archive/sins-virtues-and-big-fish-at-gallery-debut> adresinden alındı

Anderson, M. (2010). *Calvin University*. <https://calvin.edu/news/archive/sins-virtues-and-big-fish-at-gallery-debut> adresinden alındı

- Arthur, W. (2009). *The Nature of Technology: What It Is And How It Evolves*. Los Angeles: Free Press.
- Asan, H. (2024). *Logolardaki Grafik Sembollerin İmgebilim Perspektifinde Çözümlemesi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi.
- Babcock, J. (2012, Ekim 10). <https://www.metmuseum.org/>. Met Museum: <https://www.metmuseum.org/blogs/now-at-the-met/features/2012/ancient-egyptian-ostraca> adresinden alındı
- Berhang, J. M. (2009). *Unruly Wives and Dancing Girls : The Objectification of Women in Aristophanic Comedy*.
- Britannica, T. A. (2024, Haziran 27). *Daedalus*. Britannica Ansiklopedisi: <https://www.britannica.com/topic/Daedalus-Greek-mythology> adresinden alındı
- Buchanan, R. A. (2024, Mayıs 27). *History of Technology*. Britannica Ansiklopedisi: <https://www.britannica.com/technology/history-of-technology> adresinden alındı
- Castells, M. (2004). *The Network Society: A Cross-Cultural Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Cheng, E. (2023, Aralık 7). *Color Of The Year*. Pantone: <https://www.pantone.com/articles/color-of-the-year/what-is-peach-fuzz> adresinden alındı
- CIA. (2023). *The World Factbook*. Central Intelligence Agency: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/chile/flag/> adresinden alındı
- Davis, S. (2023, Temmuz 21). *Heineken creates personalized labels with AI to celebrate its 150 years*. Merca2.0: <https://www.merca20.com/heineken-creates-personalized-labels-with-ai-to-celebrate-its-150-years/> adresinden alındı
- Ezat, A. (2021). *Animals In Human Situations In Ancient Egyptian Ostraca And Papyri. Writing And Scripts Center, Bibliotheca Alexanderina, Alexandria Governorate 21526, Egypt*.
- Gavin Ambrose, Paul Harris. (2011). *Packaging the Brand: The Relationship Between Packaging Design and Brand Identity*. UK: AVA Publishing SA.
- H. Jenkins. (2006). *Convergence Culture*. New York: New York University Press.
- Jean Paul Haton, M. C. (1991). *Yapay Zeka*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Jo, Y., and Lee, J. (2019). The Impact of Artificial Intelligence on Graphic Design. *Korean Journal of Design Studies*, 105-115.
- Jonathan Sapsed, Feichin Ted Tschang. (2014). Art is long, innovation is short: Lessons from the Renaissance and the digital age. *Technological Forecasting and Social Change*, 127–141.
- Kaygısız, S. (2022). *Antik Yunan ve Roma'da Onurlandırma Propaganda, Gelenek ve Kentler*. İzmir: Sakin Kitap.
- Law, H. H. (1932). The Name Galatea in the Pygmalion Myth. *The Classical Journal*, 337–342.

- Linares, P. (2007). The Impact of Artificial Intelligence on Graphic Design: A Case Study. *Design Principles and Practices: An International Journal*, 109-116.
- Livet, P. G. (2001). *Animals In Life And Religion In The Land Of The Pharaohs*. New York: Thames& Hudson; First Edition (November 1, 2001).
- Magazine, B. H. (2019, Ekim 18). *BBC History Magazine*. History Extra: <https://www.historyextra.com/period/georgian/gin-craze-panic-18th-century-london-when-came-england-alcohol-drinking-history/> adresinden alındı
- Martinez, A. J. (1994). *Cuban Art and National Identity 1927-1950*. ABD: University Press of Florida.
- Moench, K. (2022, Eylül 1). *Book Riot Speaking Truth To Power: A History Of Political Cartoons*. Book Riot: <https://bookriot.com/history-of-political-cartoons/> adresinden alındı
- Narzisi G., Passerini A. (2019). Artificial Intelligence in Graphic Design: State Of The Art and Future Perspectives. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 869-879.
- O' Regan, D. (1992). Rhetoric, Comedy and Violence of Language in Aristophanes Clouds. *Oxford University Press US*, 6.
- O'Regan, D. (1992). Rhetoric, Comedy and the Violence of Language in Aristophanes' Clouds. *Oxford University Press US*, 6.
- Parisot Nicolas, P. M. (2014). *ROME 38*. Paris: CGB Numismatique Paris.
- Pazarlamasyon. (2023, Eylül 11). *Ülker Yapay Zeka İle Ambalaj Tasarladı*. Pazarlamasyon: <https://www.pazarlamasyon.com/ulker-yapay-zek-yla-ambalaj-tasarladi> adresinden alındı
- Pressman, L. (2023, Aralık 7). *Pantone Peach Fuzz*. Pantone: <https://www.pantone.com/color-of-the-year/2024> adresinden alındı
- Rojo, G. M. (2020, Mart 1). *Chile's protest street art: The writing is on the wall*. BBC: <https://www.bbc.com/news/51628295> adresinden alındı
- Rundh, B. (2005). The Multi-Faceted Dimension of Packaging. *British Food Journal*, 670-684.
- Ruthie, V. (2020). *Seattle Artist League*. <https://www.seattleartistleague.com/2020/06/12/jose-guadalupe-posada/>: adresinden alındı
- Skills, H. (2014-2023). *History Skills*. History Skills: <https://www.historyskills.com/source-criticism/interpretation/political-cartoons/> adresinden alındı
- Smith, C. (2006). The History of Artificial Intelligence. *University of Washington*, 4-26.
- Tarelko, W. (2006). Leonardo Da Vinci Precursor Of Engineering Design. *International Design Conference 2006* (s. 139-146). Dubrovnik, Croatia: International Design Conference 2006
- Teran, A. (2018, Ekim 12). *The Fifth History*. The Fifth History: <https://thefifthstory.com/lacultura/>

posada adresinden alındı

Toledo, I. A. (2022, Aralık 8). *Cartoon Movement*. Cartoon Movement: <https://cartoonmovement.com/cartoon/el-peruano-pedro-castillo> adresinden alındı

Turing, A. (1950). Computing Machinery and Intelligence. *Mind*, 433 – 460.

W. Nie, H. Cheng & Y. Su. (2017). Modeling Temporal Information of Mitotic for Mitotic Event Detection. *IEEE Transactions on Big Data*, 1.

Wang Xiaohui, Qin Jingyan & Quanhong Chen. (2020). Design Method of Personalized Cultural Creative Products Based on AI Paintings. *Packaging Engineering*, 20-25.

Watterson, B. (1999). *Amarna: Ancient Egypt's Age of Revolution*. Tempus.

Wells, L.E., Farley, H., & Armstrong, G.A. (2007). The Importance of Packaging Design for Own-Label Food Brands. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 677-690.

Wigan, M. (2012). *Görsel İllüstrasyon Sözlüğü*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Wilkinson, K. (2009). *Semboller ve İşaretler*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Yu, Y. (2023). Application of Image Intelligent Generation Algorithm Based on Artificial Intelligence Algorithm in Packaging Design. *2023 International Conference on Telecommunications, Electronics and Informatics (ICTEI)* (s. 466-470). Lisbon, Portugal: IEEE.

Zeledon, N. D. (2018, Mayıs 18). *La Nacion Independiente Desde*. <https://www.nacion.com/https://www.nacion.com/revista-dominical/mayo-de-1968-el-revolucionario-big-bang-que-saco/7D2WS2LT2JE5JHSWT5U3C4UL7U/story/> adresinden alındı

Zhu, A. (2024). Design and Research of Green Concept Product Packaging Based on Artificial Intelligence Technology. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, 1-14.

GÖRSEL KAYNAKLAR

RESİM 1

<https://antigonejournal.com/wp-content/uploads/2022/01/PygJBR-1024x764.png>

RESİM 2

<https://victorian-era.org/falconet-etienne-maurice-biography.html?amp=1>

RESİM 3

<https://www.topofart.com/artists/Roussy-Trioson/art-reproduction/16415/Pygmalion-and-Galatea.php>

RESİM 4

<https://artuk.org/discover/artworks/pygmalion-and-galatea-205034>

RESİM 5

https://commons.wikimedia.org/wiki/Codex_Atlanticus

RESİM 6

<https://design4users.com/creative-packaging-design/>

RESİM 7

<https://design4users.com/creative-packaging-design/>

RESİM 8

<https://design4users.com/creative-packaging-design/>

RESİM 9

<https://www.htpackagings.com/creative-packaging-designs-and-ideas-5-picks-from-our-team/>

RESİM 10

<https://design4users.com/creative-packaging-design/>

RESİM 11

<https://www.gida2000.com/yapay-zeka-destekli-eti-popkek-pogpt-raflarda.html>

RESİM 12

<https://www.foodturkey.com.tr/2024/05/25/etinin-yapay-zeka-destekli-popkek-pogpt-ailesi-buyuyor/>

RESİM 13

<https://www.youtube.com/watch?v=Z3Y5os-7EDQ>

RESİM 14

<https://www.youtube.com/watch?v=Z3Y5os-7EDQ>

RESİM 15

<https://www.youtube.com/watch?v=Z3Y5os-7EDQ>

RESİM 16

<https://www.youtube.com/watch?v=Z3Y5os-7EDQ>

RESİM 17

<https://www.marketingdive.com/news/pepsi-gatorade-AI-assistant-smart-can-cannes-lions/719533/>

RESİM 18

<https://www.merca20.com/heineken-creates-personalized-labels-with-ia-to-celebrate-its-150-years/>

RESİM 19

<https://www.coca-colacompany.com/media-center/coca-cola-creations-imagines-year-3000-futuristic-flavor-ai-powered-experience>

RESİM 20

<https://packagingscotland.com/2023/09/artificial-intelligence-helps-design-new-coca-cola-packaging/>

SOSYOLOJİ ve ATASÖZLERİ

Sociology and Proverbs

Hüseyin Bal¹

Öz

Bu çalışmada sosyolojinin kültürün taşıyıcısı olan atasözlerine niçin ve nasıl yaklaşması gerektiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Amaç sosyolojinin konuya ilgisini güçlendirmek, yönetime ilişkin önerilerde bulunmaktır. Bunun için atasözlerinin özellikleri, Türk atasözlerinin kaynakları, sosyologların atasözlerini kullanma biçimi, sosyolojinin konuyla ilgilenme gerekçeleri, toplum tipleri ve atasözlerinin ilişkisi, atasözlerine ilişkin sosyolojik yaklaşımlar, yöntem yaklaşımı, tematik analiz örnekleri ve sonuç önermelerinin oluşturulması sağlanmıştır. Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lûgati't-Türk'de yer alan atasözleri esas alınmıştır. Buna göre değişen, değişmeyen veya kısmen değişen atasözleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, atasözleri, kültür.

Abstract

This study focuses on why and how sociology should approach proverbs, which are the carriers of culture. The aim is to strengthen sociology's interest in the subject and to make suggestions about the method. For this purpose, the characteristics of proverbs, the sources of Turkish proverbs, the way sociologists use proverbs, the reasons for sociology's interest in the subject, the relationship between society types and proverbs, sociological approaches to proverbs, methodological approach, thematic analysis examples and concluding propositions have been formed. The proverbs in Kashgarli Mahmut's Dîvânu Lûgati't-Türk were taken as basis. Accordingly, changing, unchanging or partially changing proverbs were determined.

Keywords: Sociology, proverbs, culture.

Giriş

Kültür sözel-yazılı, maddi-manevi, düşünsel-uygulamalı olanın bir toplamı olarak toplumların ruhudur. Atasözleri kültürün bir ögesi olduğu gibi onun taşıyıcısıdır. Atasözleri, kültürel anlayışların, değerlerin, uygun davranış modellerinin sürekliliğini sağlar, kuşaktan kuşağa aktarılmasında etkin rol oynar. Atasözleri geleneksel olanın bir göstergesi olmakla birlikte kendisi değişim içindedir. Bu değişimi kaynaklara dayanarak belirlemek önemlidir. Biz bu çalışmada tarihsel boyutu anlamak için Sümer atasözlerini ve eski Türk atasözlerini değerlendirdik. Bununla birlikte Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lûgati't-Türk adlı eserinde yer alan Türk atasözlerini esas aldık ve zaman zaman güncel atasözleriyle (Aksoy'un derlemesi) karşılaştırdık.

Bu çalışmada kültürün taşıyıcısı olan atasözlerinin genel özelliklerini, tarihsel süreçteki görünümünü, Türk atasözlerinin kaynaklarını ve özelliklerini, sosyologların atasözlerini kullanma biçimini, sosyolojinin ilgilenme gerekçesi ve şeklini, atasözleri inceleme yöntemini belirlemeye ve birkaç tematik analiz örnekleri sunmaya çalışılmıştır.

Kavram, Anlam Olarak Atasözü

Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lûgati't-Türk'te yer verdiği atasözleri Arapça *mesel* ve Türkçe *sav* sözcükleri ile anılmıştır. Osmanlıcada *darbimesel* olarak geçer. Darbimesel, aslında duruma uygun bir söz ya da atasözü söylemek demektir. Nabi şöyle diyor; "Söz odur aleme senden kala bir darbimesel." (Aksoy, 1993: 14).

Dîvânu Lûgati't-Türk içinde atasözü sâw (mesel), *kıssa* olarak geçmektedir:

*sâw. Mesel [atasözü]. sâwda mundag kelir: *Meselde böyle denir.*

¹Prof. Dr. Antalya Belek Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, huseyin.bal@belek.edu.tr / ORCID: 0009-0008-8468-7853.

*sâw. Kıssa, Hikâye [anlatı], Risâle [mesaj], Kelam, Hadis [haberler, sözler].

Buradan hareketle bir “peygambere **sâwçı** denir; çünkü peygamber kıssalar anlatır, hadisler söyler, Allah’ın kelamını aktarır ve meseller sunar.” (Dîvânu Lûgati’t-Türk: 477) .

Aksoy’un tanımı; “Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırır ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözlerdir.” (Aksoy, 1993: 14).

Par’ın tanımı; “Atasözleri, atalarımızın sosyal yaşantımızı, denemelere dayalı olarak, eleştiri, öğüt, genel kural biçiminde yorumlayan özlü sözlerdir.” (Par, 1993: 5).

Yapılmış tanımlardan hareketle atasözlerinin özelliklerini (1) geçmiş kuşaklardan gelmesi, tekrarlanması (2) hayat tecrübelerine dayanması (3) bilgelik, estetik içermesi (4) ortak değerleri, kültürü yansıması (5) bir yargı ifade etmesi (6) kısa, özlü, hikmetli söz olması (7) düz anlamdan çok yan anlam içermesi şeklinde sıralayabiliriz.

Atasözleri bir toplumun aynasıdır. Toplumsal davranış biçimlerini, felsefesini, hayat tarzını, değerler sistemini, insan-doğa, insan-insan etkileşimini, iktidar-güç kullanma biçimlerini özetle o toplumda sosyal olan her şeyi yansıtmaya özelliğine sahiptir.

Atasözlerini İnceleyen Bir Disiplin: Paremiyoloji (Atasözubilim)

Atasözü çalışmalarını belirtmek için kullanılan *paremiyoloji (atasözubilim)* kavramı, Yunanca paroimia ve logos sözcüklerinin bileşiminden oluşmaktadır (Sağlam: 46). Paremiyoloji (paremiology) atasözlerinin derlenmesi, çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılması, kavram ve dil yapılarının incelenmesi etkinliklerini kapsar. *Paremiyoloji (atasözubilim)* Osmanlıca karşılığı *İlmü’l-emsâl*’dir. Paremiyoloji (atasözubilim) kavramsal olarak var olmakla birlikte sistemli, süreklilik gösteren, kavramsal, yöntemsel bilgilerin bütünlüğünde bir alan var olsa da biz ayrıntısına ulaşamadık. Bu alanda paremiyoloji bilgini olarak tanınan Alman Wolfgang Mieder (1944-) öne çıkmaktadır. Bazı kitap ve makalelerinin adları atasözlerinin özelliğini yansıtmaktadır. Örneğin “Çoğunluğun Bilgeliği: Atasözü Üzerine Denemeler” (1981), “Ata-Atasözleri Asla Mevsim Dışı Değildir: Modern Çağda Popüler Bilgelik” (1983), “Çarpık Bilgelik: Modern Anti-Atasözleri” (1999), “Atasözleri Sözcüklerden Daha Yüksek Sesle Konuşur” (2008) vb.

Tarihsel Süreçte Atasözleri

1.Sümerlerde Atasözleri: Yazılı Olan İlk Atasözleri

Atasözleri sözlü kültürün eseridir. Ancak yazıya geçirilmesi orijinal hallerinin belirlenmesi, korunması, geleceğe aktarılmasını sağlar. Yazıyı ilk defa bulan ve kültürel, hukuksal, ekonomik vb. tüm toplumsal olayları tabletler üzerine yazarak kalıcılığını sağlayan Sümerler Mezopotamya’da MÖ 4000-2000 yılları arasında yaşadılar ve büyük kent devletlerini kurdular. Sümerlilerin MÖ 1800’lü yıllarda oluşturdukları atasözleri ve deyimler irdelendiğinde muhteva yönünden Türkçe atasözü ve deyimleri ile şaşırtıcı derecede denklik içinde oldukları görülmektedir (Eser ve Kılıç, 2021: 1661).

Sümer Atasözleri

Eser ve Kılıç, Sümer atasözlerini Edmond Gordon, *Sümer Atasözleri: Eski Mezopotamya’da Gündelik Hayata Bakışlar*) ve Samuel N. Kramer, *Tarih Sumer’de Başlar* adlı eserlerden yararlanarak belirlemişler ve yorumlamışlardır. Biz burada bu atasözlerini belli temalar altında topladık.

Beklenti

“Yaban öküzünden kaçarken, yaban ineği karşıma dikildi.” (Güncel: Yağmurdan kaçarken doluya tutulma)

“O tilkiyi henüz yakalamadı, fakat tasmaını yapıyor.” (Güncel: Doğmamış çocuğa don biçilmez, dereyi görmeden paçaları sıvama)

Yaşama tarzı

“Kim bir bey gibi bina yaparsa, köle gibi yaşar, kim bir köle gibi ev yaparsa bey gibi yaşar.”

“El ele adamın evi yapılır, mide mideye adamın evi yıkılır.” (Sürekli tüketimin sakıncasını anlatıyor)

“İyi giyinen kimse önünde herkes eğilir.” (Bugün de geçerli)

Kadınlar

“Karım mabette, annem aşağıda nehirde ve ben burada açlıktan kıvranıyorum.” (Erkeğin çaresizliği)

“Kim karısına veya çocuğuna bakmıyorsa, onun burnunda tasmaı yoktur.” (Köleler gibi sorumluluk taşıyor demektir)

“Evde huzursuz bir kadın, acıya acı katar.” (Çok doğru)

Erkekler

“(Erkeğin) mutlu olmak için: evlenmek, onun bittiğini düşününce: ayrılmak.” (Erkeğe tanınan ayrıcalık)

“Çöl matarası adamın hayatıdır, Pabuç adamın gözüdür, Karısı adamın geleceğidir, Oğul adamın sığınağıdır, Kızı adamın kurtarıcısıdır, Gelin adamın cehennemidir.”

Etik tutum, davranış, ceza

“Hiç kimseye “ne kötü bir şey yaptın” deme.”

“Boyun eğmede verilen şey bir meydan okuma aracı olur.” (Pasif direniş)

“Onu cezalandıran kendi tanrısıdır, başka kurtarıcı tanımaz.”

Fakirlik- zenginlik

“Fakir yaşamaktansa ölmeli, Ekmeği olursa, tuzu olmaz, Tuzu olursa, ekmeği olmaz, Eti olursa, kuzusu olmaz, Kuzusu olursa, eti olmaz.”

“Fakir adam gümüşünü kemirir durur.”

“Gümüşü çok olan mutlu olabilir, Arpası çok olan mutlu olabilir, Fakat hiçbir şeyi olmayan rahat uyuyabilir.” (Fakirliğe övgü)

“Zenginlik zor ama yoksulluk her zaman elinizin altında.”

“Mülkün harcamaları icra memurunu mutlu etti.”

“Öleceğiz, harçayalım, Uzun yaşayacağız, biriktirelim.” (Eser ve Kılıç, 2021: 1661-1682).

Sümerler atasözleri ve deyimleri tabletlere yazdıkları için bugün üzerinde konuşabiliyoruz. Sonuçta Sümerler ne kadar uygar olurlarsa olsun ataerkil değerler sistemi hâkimdir. Bu sistemde yöneticiler, güç sahipleri, erkekler ve yaşlılar belirleyicidir. Kent devletleri, her birinin tanrı ve tanrıçaları, onları temsil eden kral ve kraliçeleri vardır. Toprak dağıtılmıştır fakat eşit değildir.

2. Türk Dünyası Atasözleri

Orhun Abideleri’nde Atasözleri

Türk tarihinin ilk yazılı belgesi olarak kabul edilen Orhun Abideleri, sosyal yaşantının bütün alanlarında, günün bilgilerini kayıtlı bir şekilde bizlere aktaran en önemli şaheserlerimizden biridir (Gönen, 2006: 12). Tonyukuk Abidesi’nde yer alan atasözü örnekleri:

“(Bir şey) yufka iken (onu) büküp toplamak kolay imiş (derler); (bir şey) ince iken (onu) kırıp parçalamak kolay (derler). (Fakat) yufka kalın olursa (onu) büküp toplamak müşğül (olur) imiş; ince kalın olursa (onu) kırıp parçalamak sarp (olur) imiş (derler).” (Burada düz anlam açıktır. Yan anlam olarak zayıf olanlar birlikte davranırlarsa güçlü olurlar anlamı görülür)

*Açsar tosak ümezsın Bir todsar açsık ümezsın. Aç olduğun zaman tokluk (nedir) bilmezsin, bir defa doyunca (da) açlık (nedir) bilmezsin (Cafeoğlu, 1930: 45-46; aktaran Gönen, 2006: 12-13). Dîvânü Lûgati’t- Türk’te bu atasözü şöyle olmuş; Aç ne yemez, tok ne demez. (Yani aç her şeyi yiyebilir, tok olan / güçlü olan da her şeyi söyleyebilir)

Uygur Dönemi Atasözleri

Sağdan sola doğru yazılan Uygur Türkçesi 8-18. yüzyıl arasında etkili olmuş. Berlin Turfan yazmaları arasında bulunan bir tıp kitabının boş kalan sayfalarında 14 atasözünün yer aldığı belirtilmektedir (Gönen, 2006: 14-15). Örnekler, anlaşılır olması bakımından günümüz Türkçesi ile verilmiştir:

1. Erdemli insan cevherle birdir / Erdemsiz insan çizme içindeki taban astarı ile birdir.
2. İyilik yapan insan burkanlarla birdir / İyilik yapmayan insan boş bakır ile birdir.
3. Bey olmayacak kimse bey olursa, her yol kavşağına sopa koyar / Şöhrete lâyük olmayan kimse şöhret bulursa her dağın sırtına işaret diker.
4. Yağmur yağarsa kabın olsun, örtünmek gerek / Kötü insan yakın gelirse, gizlenmek gerek. (Yağmur yagsa kapung bolsun yabingu kergek / Yavuz kişi yakın kelse abingu kergek)

Kutadgu Bilig'te Atasözleri

Yusuf Has Hacıp tarafından 1069-1070 yılları arasında yazılan bu eser, Karahanlılar Devleti'nin hakanına sunulmuştur. Eserin adı *kutlu bilgi* ya da *saadet veren bilgi* anlamlarına gelmektedir. Bu eserde 'atasözü' kelimesine Arapçanın etkisi altında *mesel* adı verilmiştir. Müellif, manzum niteliğindeki eserinde atasözlerini büyük bir ustalıkla kullanarak eserinin edebî yönünü daha da zenginleştirmiştir. Birkaç örnek:

“Negü ekse yirke yana ol önür Negü birse evre anı ok alır” (1394) (“Ne ekersen onu biçersin” atasözünü karşılar)

“İve kılmış işler ökinçi yarın” (587) (Acele işin sonu pişmanlıktır)

“Serinse bulur er mesel köke yol” (1322) (“İnsan sabrederse göğe bile yol bulur, bu meseldir.” anlamında olup “Sabreden derviş muradına ermiş.” atasözünü andırıyor) (Oy, 1972: 155-156; aktaran Gönen, 2006: 22).

Dîvânu Lûgati't- Türk'te Atasözleri

Kaşgarlı Mahmut tarafından (1072- 1074) yazılan eser Araplara Türkçeyi tanıtmak amacıyla kaleme alınmış ve Türk dilinin kuralları yanında atasözlerine de geniş yer verilmiştir. Yazar çalışmasını şöyle anlatır; “Onların yaşadığı şehirleri, bozkırları dolaştım ve Türk, Türkmén-Oguz, Çigil, Yağma, Qırqız lehçelerini ve manzumelerin öğrendim. Ayrıca bu dili en iyi ve en etkili şekilde konuşanlardan, en eğitimlilerden, soyu en köklü kişilerden ve kargı sallamakta en beceriklilerden birisiyim. Türk kavimlerinden her birinin lehçesini mükemmelen öğrendim ve güzelce sıralanmış bir tertib içinde kapsamlı bir kitapta topladım. Bu kitabı Cenab-ı Hakk'tan yardım dileyerek ve bâkî kalan bir âbide, ezeli ve ebedi bir hazine olması arzusuyla yazdım ve buna **Kitâbu Dîvâni Lugâti't-Türk** adını vererek Kudsî, Nebvî, İmamî, Hâşimî ve Abbâsî silsilesinden, Âlemlerin Rabbi'nin vekili, Emirü'l-müminün'e, Şeyhimiz ve Efendimiz Ebû'l-Kâsım Abdullah ibn Muhammed el-Muktadî bi-Emrillâh'a adadım...” (2005: 11-12). Dîvânu Lûgati't-Türk, ansiklopedik bir sözlük niteliğindedir. Ayrıca eski Türk toplumlarının katılımlı gözlemine, yakından araştırılmasına dayandığı için sosyolojik değerinde bir saha çalışmasıdır. Türk boylarının adları, sembolleri, mitolojileri, folkloru, tarihleri, dilleri özetle kültürü yansıtılmaktadır.

Sosyoloji-Kültür Sosyoloji ve Atasözleri

Atasözlerini gündelik hayatın her alanında, sanat, kültür, folklor, tarih, edebiyat içinde yer alan halk bilgeliği olarak kabul edebiliriz. Biz bu çalışmada atasözlerinin incelenmesinde sosyolojinin / kültür sosyolojisinin önemli bir rol alması gerektiğini savunuyoruz. *Atasözleri her şeyden önce kültürel bir toplumsaldır.* Atasözü; bir fikri ve/veya öğüdü mecaz yolu ile kısa, kesin olarak anlatan eskiden beri söylene gelmiş veciz sözlerdir. Çoğunlukla halkın ortak bilgeliğini dile getirir. Atasözleri kültürün ögesi ve taşıyıcısıdır.

Antropolog Edward Burnet Tylor'a göre kültür; bilgileri, inançları, sanatları, yasaları, ahlakı, giysileri ve bir toplum üyesi olarak insanın edindiği tüm diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür (Dolot, 1991: 29). Antropolog Bronislaw Malinowski kültürü bütünsel bir yapı olarak ifade eder: “Kültür, aletlerden ve tüketim mallarından, çeşitli toplumsal gruplaşmalar için yapılan anayasal belgeler-

den, insana özgü düşün ve becerilerden, inanç ve törelerden oluşan bütünsel bir toplumdur.” (Malinowski, 1990: 39). Sosyolog Giddens için kültür bir toplumun üyelerinin veya toplum içindeki bir grubun yaşama tarzına göndermede bulunur. Bunun içinde onların giyim alışkanlıkları, evlilik âdetleri, aile yaşamları, çalışma ilişkileri, dinsel törenler ve serbest zaman meşguliyetleri yer alır (Giddens, 1997: 18). Aslında kültür, doğanın dışında kalan, insan ürünü olan ve sosyal hayatın içinde gelişen her şeydir. Bu bağlamda kültür hem toplumun kimliğini, kişiliğini ifade eder hem de toplumun yeniden üretilmesini gerçekleştirir.

Kültür, geleneksel anlayışa göre *maddi* ve *manevi* olmak üzere iki boyutta incelenmiştir. Yeni anlayışlara göre kültür üç boyutludur. Bunlar; *bilişsel* (zihinsel ürünler, anlayışlar, değerler vb.), *normatif* (davranışsal) ve *maddi* boyutlardır. Atasözleri kültürün *bilişsel* (zihinsel ürünler, anlayışlar, değerler vb.) boyutunda üretilen, aktarılan, yaşanmışlıkların ürünü olan, ne zaman ve kimin tarafından söylendiği bilinmeyecek kadar eski olan, uzun anlatımlar yerine özlü söz olarak işlevseldir. Kültür kendi içerisinde folk kültür (halk kültürü), popüler kültür (yaygın kültür), elit kültür (üst kültür) biçiminde ifade edilebilir. Atasözleri, folk/halk kültürünün bir ögesi olarak;

1. Anonimdir (Halkın ortaklaşa üretimidir.)
2. Fikirseldir (Tecrübe edilmiş olayları doğrudan aktarılabilen veya iletilebilen özlü fikirlerdir.)
3. Tarihseldir (Nerede, ne zaman oluşturulduğunu belirlemek zordur.)
4. Süreklidir ve kuşaklararası aktarımı sağlar.

Sosyologlar ve Atasözleri

Alman sosyolog Max Weber, “*Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*” adlı çalışmada konusunu açıklarken atasözlerini derin anlamlarını kullanmayı tercih eder. Örneğin şu Alman atasözlerine dikkat çeker; “Atasözü ya *iyi beslenin ya da rahat uyunun*” der. Buna göre Protestanlar çok iyi beslenirken Katolikler rahat uyumak isterler (Weber, 1997: 42).

“Şu atasözünü unutma: *En iyi miktarı öneren, herkesin cüzdanının efendisidir.*” Aldığını söz verdiği zamanda ödeyen biri, her zaman ödünç alabilir (Weber, 1997: 51).

“*Sığırdan donyağı yaparlar, insanlardan para*”. Bu pintilik felsefesi para sahibi olmasından dolayı itibarı yüksek olan adamın idealidir (Weber, 1997: 53).

“Tanrı zor elde edileni sever (Weber, 1997: 80). (Latince bir söz) . Bütün bunlar Weber’in Alman (veya başka) atasözlerini kullanması yani kültürel birikiminden yararlanması önemlidir. Bu durum sosyologlar için önemli bir mesajdır.

Amerikalı sosyolog Ezra Park *Şehir* adlı çalışmada eski bir Alman atasözünü kullanır. “Eski Alman atasözü derki; “**Şehir havası özgürleştirir.**” Bu, şüphesiz ki, Almanya’nın özgür şehirlerinin imparatorun himayesinden yararlandığı ve kaçak serflerin -eğer bir yıl bir gün boyunca şehir havasını solumayı başarlarsa-özgür kalmalarına dair yasanın mevcut olduğu o dönemlere bir atıftır (Park, 2015: 49). Bu atasözü Avrupa’da tarihsel bir gerçeği, köylülerin şehre gitmesinin yasak olduğu dönemlerde söylenmiş bir atasözünü anlatmasına rağmen bugün için de farklı anlamda geçerlidir. Şehirde yaşayanlar kendilerini daha fazla **özgür hissediler**. Kentleşme olgusu, bireyselliğin artışı özgürlüğü destekler. Park bunları doğrudan da söyleyebilirdi, ancak olguyu çok iyi yansıtan bir atasözünü kullanmış olması anlamlıdır.

Sosyologlar onca bilimsel ve akademik dil içinde olguları anlamaya ve açıklamaya çalışırken tam da o duruma uygun ulusal ya da evrensel bir atasözü kullanırlarsa daha estetik daha kalıcı bir söylem üretmiş olurlar.

Sosyoloji Atasözleri ile Niçin İlgilenmelidir?

Atasözleri halkbilim (folklor), edebiyat, etnografi ve sosyolojinin ilgi alanına girer. Sosyoloji toplumsal olan her şeyi anlama çabasıdır. Bu manada atasözleri sosyolojinin ve onun alt disiplini olan kültür sosyolojisinin inceleme alanlarından biri olmalıdır.

Atasözleri kültürün bir ögesi ve aktarıcısıdır. Kolektif toplumsal tecrübenin bir yansımasıdır. Birikimli,

sürekliği olan sosyalleşme aracıdır. Bu nedenle toplumsal ilişkileri, davranışları, tutumları, olguları, grupları anlama -açıklama çabasında olan sosyoloji kültürü ve onun bir ögesi olan atasözlerini incelemelidir.

Atasözleri toplumsal zihniyeti yansıtmaları bakımında sosyologları ilgilendirir. Sosyoloji toplumsal değerleri, normları anlamaya çalışır. Bu bağlamda atasözleri sosyolojinin ilgi alanına girer.

Atasözü, eski kuşakların derin, birikimsel deneyimlerini içerir. Bu haliyle yeni kuşaklara aktarırsa, onlar tarafından kullanırsa yaşarlar. Bu durum, toplumsallaşma ve eğitim süreçleriyle yakından ilgilidir.

Durkheim'a göre "... eğitim, yetişkin nesillerin toplumsal yaşam için daha olgunlaşmamış kişiler üzerinde uyguladığı etkidir...*Eğitim genç neslin toplumsallaşmasıdır.*" (Durkheim, 2016: 54).

Eğitim genç neslin toplumsallaşması ise bu süreçte atasözlerinin damıtılmış deneyimler olarak özel bir önemi vardır. Atasözleri yeni kuşaklara ulaşırsa onlar tarafından benimsenip içselleştirilirse, onlar da kendilerinden sonra gelenlere ulaştırırsa sürekliliği sağlanır. Yani genetik olarak kodlanan ve aktarılan değerler yaşar, işlevsel olur.

Sosyolog atasözleriyle ilgilenmelidir. Bunu en az iki bakımdan yapmalıdır. 1) Atasözlerinin arkasındaki kolektif bilinci ortaya çıkarmak için. Yani atasözlerinin toplumsal olguları, insanlar arası ilişki ve etkileşimleri nasıl yansıttığını anlamak için. 2) Tüm söylem ve metinlerde (sosyolojik metinler dâhil) atasözlerinin niçin ve nasıl kullanıldığı ve amaca ne kadar hizmet ettiğini anlamak için.

*Sosyolog atasözlerinin toplumsal temellerini, işlevlerini, değişimlerini anlamaya çalışmalıdır.

*Sosyoloji kültürde canlı bir organizma gibi doğan-yaşayan-değişen atasözlerini belirlemek, onların *sosyalleşmede* oynadığı rolü tespit etmek için ilgilenmelidir.

*Sosyoloji atasözlerinin ruhunda gizli gibi duran güç-iktidar ilişkilerini, sosyal statü, sosyal tabaka farklılıklarının ortaya çıkarmaya çalışmalıdır.

*Toplum-kültürün organize edilmiş ve sürekli güncellenen hâli olduğuna göre sosyolog kültürün dinamik bir bölümü olan atasözlerinin kültürel değişimdeki rolünü anlamak için onunla ilgilenmelidir. Burada *kültür sosyolojisinin* kavramları/kuramları işlevsel olabilir.

*Atasözleri bilgelikle ne kadar yüklü ise o kadar onaylanır, kuşaktan kuşağa aktarılır. Bilgelik tarihsel birikimin, hayat tecrübesinin, uzak görüşlülüğün sonucu olarak ortaya çıkar. Bu manada *bilgi sosyolojisi* bu bilgeliğin toplumsal boyutlarını, ideolojik yükünü belirleyebilir.

*Araştırmacı olarak sosyolog atasözleri içinde kültürleri, etnik kimlikleri, kadınları, bazı toplumsal grupları küçümseyici, ötekileştirici olanları, güçlüden yana kullanılanları belirlemeli ve bunların ne anlama geldiğini yorumlamalıdır.

*Kültürün önemli kodları olan atasözlerini anlamak, işlevsel olanları, anlamlı-doğru olanları genç kuşaklara aktarmak her yurttaş gibi sosyoloğun da toplumsal görevidir.

Bazı Sosyolojik Belirlemeler:

1. Toplum tipi ile atasözleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. Toplumda alt sosyal tabaklar / halk kesimleri atasözlerini üretmede üst tabakalara göre daha duyarlıdır. Atasözleri gündelik hayat içinde halk tabakaları tarafından daha işlevsel olarak kullanılır.

3. Atasözleri çoğu zaman ruhunda gizli gibi duran güç-iktidar ilişkilerini, eşitsizlikleri, dışlama, ötekileştirme davranışlarını yansıtır.

4. Atasözleri canlı organizmalar gibi belli koşullarda (zaman-mekân birlikteliği içinde) oluşurlar, koşullar değişince form ve içerik olarak değişirler veya gündemden düşerler.

5. Bazı atasözleri içerdiği bilgelik, sunumdaki estetik nedeniyle günümüze ulaşmayı başarırlar.

Bunları açmak gerekir.

1. Toplum tipi ile atasözleri arasında anlamlı bir ilişki vardır:

Atasözleri toplum tiplerine göre farklılık gösterir. Etkinliği ve yaygınlığı göçebe, yarı-göçebe veya feodal toplumda daha güçlü ve yaygın konumda iken modern aşamada kapitalist ve küresel sistemde daha sınırlı bir etkiye sahip olur. Modern iletişim ağları içerisinde atasözlerinin gündelik hayat içinde kullanımı gittikçe azalmaktadır.

Toplumları aşağıdaki kategorilerde sınıflandırabiliriz;

A. Geleneksel toplumlar (kırsal toplumlar)

1 Avcı-toplayıcı toplumlar (Klan, kabile)

2. Göçebe, yarı-göçebe, yerleşik toplumlar, köleci toplumlar, ataerkil yapı (aşiret, beylik, kent devletleri)

3. Feodal toplumlar (millet-ümme, krallık, imparatorluk)

B. Modern Toplumlar (Kentsel-endüstriyel – ulusal toplumlar)

A tipi toplumlardan B tipi toplumlara giderken atasözlerinin içeriği, etki alanı, değişir ve belirleyiciliği / etki gücü azalır.

Durkheim'ın "mekanik toplum", Tönnies'in "cemaat" (Gemeinschaft) dediği nüfusu az, benzerliği çok olan, farklılaşmamış ya da az farklılaşmış, kırsal geleneksel toplumlarda atasözleri etkilidir. Buna karşılık Durkheim'ın "organik toplum", Tönnies'in "cemiyet" (Gesellschaft) dediği nüfusu daha fazla, farklılaşmış kentsel, modern toplumlarda atasözleri etkinliğini yitirmeye başlar.

A tipi (Geleneksel) toplumlarda atasözleri gündelik hayatın içinde, söz veya söylemlerde daha yaygındır. Atasözlerinde gündelik hayatı kuşatan ve yaşama tarzını yansıtan nesnelere, varlıklar, benzetmeler ön plandadır.

Eski Türk toplumları göçebe/yarı-göçebe toplumlara uygun düşer. Bu toplumlardan çok sayıda atasözü Orta Asya'dan Anadolu'ya göç edenlerle birlikte gelmiştir. Savaşçı, göçebe, yarı-göçebe, kısmen toprağa yerleşmiş olan Türk boylarında doğa, yiğitlik, hayvan (özellikle at), dürüstlük, güvenlik, liderlik vb. temalı atasözleri yaygındır.

Dîvânü Lûgati't- Türk'ten alınan bazı atasözleri bu tezi desteklemektedir:

*Ateş dumansız, yiğit günahsız olmaz. (Yiğit denilen savaşçıların bazı davranışlarının hoş görülmesi gerektiği)

*Yiğidi kötüleme, atın sırtını yara etme. (Yiğidi eleştirmek atın sırtını yara etmeye benzer. (Atasözü at-yiğit benzetmesi üzerinden oluşmuş)

*Yiğit savaşta, bilgin dernekte. (Her birinin yeri ayrıdır)

*Tay yetişirse at dinlenir, oğul erleşirse (yetişirse) baba dinlenir.

*Şaşmadık atış olmaz, yanılmadık bilgin olmaz. (Ok atan ile bilgin arasında ilişki kurulmuş olması ve "bilgin de yanılabilir" fikrinin kabulü önemlidir.)

Bu atasözlerini Asya bozkırlarında duymak mümkündür. Osmanlı'nın kuruluş dönemlerinde, muhtemelen ilerleme dönemlerinde de bir kısmı söylenmeye devam etmiştir. Ancak merkezi otoritenin ve bürokrasinin güçlendiği, toplumsal tabakalaşmada önemli farklılaşmaların görüldüğü dönemde bu atasözlerin bir kısmı duyulmaz olur. Bir kısmı devam eder, bunlara zaman içinde yenileri eklenir. Geçmiş unutulmaz derlenir ve söylenir ise atasözleri halkın beğeni süzgecinden geçer.

Şinasi (1826-1871) tarafından derlenip yazılan *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye* adlı Türk atasözleri kitabının 1863 yılındaki ilk baskısında 1500 kadar atasözü, 300 kadar deyim yer verilmiş; 1870 yılındaki 2. baskısında bu sayı, 2500'e ulaşmıştır. Bazı örnekler:

*Ne ekersen onu biçersin.

* Kurt kocayınca köpeğin makarası olur.

*Yavuz hırsız ev a sahibini bastırır.

*Sağır işitmez uydurur.

*At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.

*Alet işler el öğünür.

*Sabrın sonu selamettir.

*Garip kuşun yuvasını Allah yapar (Aksoy; 1993: 58).

Özellikle 1950'lerden sonra nüfusun kentlere yöneldiği, çarpık kentleşmenin yaygınlaştığı, gelir ve hayat tarzının farklılaştığı, arabesk kültürün gecekonduculardan şehre doğru indiği, kuralsızlığın (anominin) kol gezdiği, adaletsizliklerin yaşandığı dönemlerde bu atasözlerini güçlü bir ses olarak duymak mümkün değildir.

Modern-kapitalist-küresel çağın toplumlarında atasözleri gündelik hayatın içinde, söz veya söylemlerde daha az görünür. Fikir yoğunluğu, derin anlamlar içeren atasözleri yerine teknolojinin, medyanın belirlediği vasat, sınırlı sözler, söylemler öne çıkmaktadır. Medyada öne çıkan bazı sözler:

-Hafif acılar konuşabilir ama derin acılar dilsizdir!

-Ben kötü biri değilim, sen iyi biri olmamı hak etmemişsindir.

-Hayal kurmayı seviyorum, çünkü orada her şey yolunda gidiyor.

-Kusura mı bakmak istiyorsun? Git, tüm aynalar senin.

-Rüzgâr esiyorsa; Bırak söğüt düşünsün! Çınara zaten bir şey olmaz.

-Keşke herkesin ömrü, vicdanı kadar olsaydı. (milliyet.com.tr/galeri)

Öyle görünüyor ki bunlar ile atasözlerinin arasında bilgelik, yaşanmışlık, evrensellik, bakımından çok fark var. Bunlar atasözlerinin yerine geçemez onlardaki tecrübeye ve derinliğe sahip olamaz.

2. Toplumda alt sosyal tabaklar / halk kesimleri atasözlerini üretmede üst tabakalara göre daha belirleyicidir. Atasözleri gündelik hayat içinde halk tabakaları tarafından daha işlevsel olarak kullanılır

Halk kendi hayat tecrübesi içinden gördüğü eşitsizlikleri, sorunları, gerçeklikleri atasözleri sayesinde yalın bir biçimde ifade eder.

Dîvânu Lûgati't- Türk'ten örnekler:

*Birisini ihtiyara saygı gösterse uğur ve devlet bulur.

*Deve silkinse eşeğe yük çıkar.

*Beş parmak düz olmaz. (Güncel: Beş parmak bir olmaz)

*Et tırnaktan ayrılmaz. (Güncel: aynı)

*Tilki kendi yuvasını hor görürse uyuz olur. (Güncel: Aslını saklayan haramzadedir)

*Ateş alevle söndürülmez. (Güncel: Ateş ateşle söndürülmez)

*Danışıklı bilgi güzelleşir, danışsız bilgi yıpranır. (Güncel: Danışan dağ aşmış, danışmayan düz ovada şaşmış)

Gündelik hayat içinde kullandığımız bazı atasözleri:

*Gülü seven dikenine katlanır *Dikensiz gül olmaz. *Taşıma su ile değirmen dönmez *Görünen köy kılavuz istemez * Taş yerinde ağırdır *Davulun sesi uzaktan hoş gelir *Yuvayı yapan dışı kuştur.

3. Atasözleri bazen ruhunda gizli gibi duran güç-iktidar ilişkilerini, eşitsizlikleri, dışlama, ötekileştirme davranışlarını yansıtır.

Dîvânu Lûgati't- Türk'ten örnekler:

Güç-iktidar ilişkileri

- *Zorbalık kapıdan girse, töre bacadan çıkar.
- *Babanın giysileri oğula olduğunda babasını istemez
- * İki boğa çarpışır, arada gök sinek incinir
- *Başkasının yurdunda bey olacağına kendi yurdunda pabuç altı ol
- *Taşı ısırmanın öpmeli (Bükemediğin eli öpmeli)
- *Ateşle alev söndürülmez
- *Yiğitlerle vuruşma, beylerle duruşma *Kaz kopunca ördek gölü sahiplenir.
- *Yer baskısı dağ, halk baskısı bey
- *Acındırırsan arsız olur; acıktırırsan hırsız olur
- *Kötü dilli beyden, yalnız dulluk iyidir.

Günümüzde kullanılan atasözleri:

Güç-iktidar ilişkileri

- * Atlar tepişir arada eşekler ezilir.
- *Yumuşak atın çiftesi pek olur.
- *Yüksek dağın başı dumanlı olur.
- *Yüz verme arsız olur, az verme hırsız olur.
- *Zengin malı züğürdün çenesini yorar.
- *Kanı kanla yıkamazlar.

Ötekileştirme**Abdal üzerinden**

- *Abdal ata binince bey oldum sanır, şalgam aş girince yağ oldum sanır.
- *Abdalın dostluğu köy görününceye kadar.
- *Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz.
- *Abdalın karnı doyunca gözü pabucundadır (yolda olur).

Kadın üzerinden

- * Avradı boşayan topuğuna bakmaz. (Anlamı: Karısını boşayan bu kararından geri dönmeyi göze almaz.)
- *Avradı eri saklar, peyniri deri. (Anlamı: Kadın kendini koruyamaz, erkeği korur.)
- * Avrat malı, kapı mandalı. (Anlamı; Kadının malı önemsizdir.)
- * Avrat var, arpa unundan aş yapar; avrat var, buğday unundan keş yapar.
- * Avrat var ev yapar, avrat var ev yıkar. (Aksoy, 1993).

4. Atasözleri canlı organizmalar gibi, belli koşullarda (zaman-mekân birlikteliği içinde) oluşurlar, koşullar değişince form ve içerik değiştirirler veya gündemden düşerler ve tamamen unutulurlar.

Dîvânü Lûgati't- Türk'ten alınan ve bugün pek söylenmeyen bazı atasözleri:

- *Kurt komşusunu yemez *Kaz sürüsü kılavuzsuz olmaz *Alacak geç kalırsa ayaklanır
- *Azığı olan adam yorulmaz *Susamışa bütün seraplar su görünür *Balık suda gözü dışarda.

- *Aşın tadı tuz, tuz çanakla yenmez. *Tembele bulut yük olur. *Tembele eşik dağ gibi.
 *Avanak misafir ev sahibini ağırlar *Yaşlı öküz baltadan korkmaz.
 *Öküz olacak buzağı öküzler arasında bellidir *Uzak yerin haberini kervan getirir.
 *Karga kaza özense butu kırılır * Kavga etmeyince düzen olmaz, tipi olmayınca hava açılmaz.

Kısmen Değişime Uğrayan ya da Aynı Fikri Savunan Atasözleri

- *Kırdaki sülünü ararken evdeki tavuğu kaçırma. (Güncel; Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olma.)
 *Bir tilki derisi iki kere soyulmaz (Güncel: Bir koyundan iki post çıkmaz)
 *İyiliği su ayağına at, başında ara. (Güncel: İyiliği denize at, balık bilmezse Hâlik bilir.)
 *Bir Toyun (din ulusunun) başı ağrısa bütün toyların başı ağrımaz. (Güncel: Ateş düştüğü yeri yakar)
 *Aslan kocalırsa fare deliğini bekler. (Güncel: Kurt kocayınca köpeklere gülünç olur)
 *Kocakarı oyun bilmez, yerim dar der. (Güncel: Oyun bilmeyen gelin yerim dar der)
 *Çifte kılıç kına sığmaz. (Güncel: İki karpuz bir koltuğa sığmaz)
 *Kuru kaşık ağıza yaraşmaz, kuru söz kulağa yakışmaz. (Güncel: Boş lakırdı / laf karın doyurmaz)
 *Erdemin başı dil / Edebin başı dil. (Güncel: Baş dille tartılır / Söz adamı vezir de eder, rezil de.)
 *Kuru ağaç eğilmez, kurulu kiriş bükülmez. (Güncel: Ağaç yaşken eğilir)
 *Taşı ısıramayan öpmeli. (Güncel: Bükemediğin eli öpmeli)
 *Varolan bakır yok olan altın. (Güncel: Kel ölür sırma saçlı olur, kör ölür badem gözlü olur)

5. Bazı atasözleri içerdiği bilgelik, sunumdaki estetik nedeniyle günümüze ulaşmayı başarırlar.

Dîvânu Lûgati't- Türk'ten örnekler:

- *İnsan konuşarak, hayvan koklaşarak. (Güncel: Aynı)
 *Gözden irak olan gönülden de irak olur. (Güncel: Aynı)
 *Yılan kendi eğrisini bilmez, devenin boynuna eğri der. (Güncel: Aynı)
 *Su görmedikçe pabuç çıkarır. (Güncel: Dereyi görmeden paçayı sıvama.)
 *Konuk gelse uğur gelir. (Güncel: Misafir kısmeti ile gelir)
 *Ateş demekle ağız yanmaz. (Aynı)
 *Tencere demiş dibim altın, kaşık demiş ben nerdeydim. (Aynı)
 *Avcı nice av bilse, ayı da öylece yol bilir. (Aynı)
 *Erdemin başı dildir. *Erdemsizden saadet yok olur.
 *Bilge kişiyi iyi tut, onun kelimini dinle / Erdemini öğren ve bunu [öğrendiğini] uygula

Sosyolog Atasözleri ile Nasıl İlgilenmelidir? Yöntem Ne Olmalıdır?

Atasözleri toplumsaldır; toplumsal olgu olarak işlevseldir. Sosyoloji bu alanda toplumsal olguları anlamak ve açıklamak için kullandığı yöntemlerden nitel yöntemi tercih edebilir. Nitel yöntemin veri toplama tekniği olarak doküman incelemesini öne çıkarabilir. Atasözlerin anlamlarını, içeriklerini kavramak için tematik analizi uygulayabilir.

Tematik analizin aşamaları şöyle belirlenmektedir;

1. *Araştırmacının veriye aşina olması:* Verinin deşifre edilmesi (gerektiğinde), verinin tekrar tekrar okunması, ilk fikirlerin not edilmesi.

2. *İlk kodların oluşturulması*: Tüm veri seti boyunca verinin dikkat çeken özelliklerinin sistematik bir şekilde kodlanması, her bir kodla alakalı olan verilerin bir araya toplanması.

3. *Temaların aranması*: Kodların potansiyel temalar altında toplanması, tüm verilerin ilişkili oldukları olası temaların altında toplanması.

4. *Temaların gözden geçirilmesi*: Temaların, kodlanmış veri içeriğiyle (1. Düzey) ve tüm veri setiyle (2. Düzey) uyumunun kontrol edilmesi, analize ilişkin tematik ‘haritanın’ oluşturulması.

5. *Temaların tanımlaması ve isimlendirilmesi*: Her temaya ait özelliklerin sadeleştirilmesi ve analizde anlatılan hikâyenin bütünüün tanımlanması için analize devam edilmesi, her bir temanın açık bir şekilde tanımlanması ve isimlendirilmesi.

6. *Raporun hazırlanması*: Analiz için son fırsat. Somut, çarpıcı ve inandırıcı doğrudan alıntı örneklerinin seçilmesi, kodlanan veri içeriklerinin son kez analiz edilmesi, analiz sonuçlarının araştırma sorusu ve alan yazınla tekrar ilişkilendirilmesi, analizin akademik bir dille raporlaştırılması. Aşama 1: Araştırmacının veriye aşına olması (Braun, V. ve Clarke, V., 2019: 883).

Bu süreç aşağıdaki gibi gerçekleştirilmiştir;

1. Atasözleri Dîvânu Lûgati’t- Türk’ten tarandı.

2. Her bir atasözü bir kod olarak kabul edildi.

3. Kodlar (atasözleri) potansiyel temalar altında toplandı.

4. Temaların, seçilen tüm kodlarla (atasözleriyle) uyumu kontrol edildi. Temaların bütünsel bir çerçevesi çıkarılmaya çalışıldı.

5. Temaların sadeleştirilmesi ve bütünsel yapıyı ifade eden temaların öne çıkarılmasına ve ana tema / temaların bulunmasına çalışıldı.

6. Analiz sonuçlarının araştırma sorusu ve alan yazınla tekrar ilişkilendirilmesi, analizin akademik bir dille raporlaştırılması sağlandı.

Örnekler:

1.Tema: Töre

Kodlar (Atasözleri):

*Zorbalık kapıdan girse, töre bacadan çıkar.

*İl kalır töre kalmaz (İl-Yurt terkedilir, töre terk edilmez.)

*Büyüğü ululayan saâdet bulur.

*Birisi ihtiyara saygı gösterse uğur ve devlet bulur.

*Erdemsizden devlet uzaklaşır (Aslı: Erdemsizden kut çertilür) (Kut; yaşam gücü, iyilik, uğur, talih, devlette üstün güç, ilahi güç, kutsal enerji. Erdemsizden yaşam gücü/ iyilik uzaklaşır)

Temel fikirler: Töre toplumun temelidir. Töre bozulursa zorbalık gelir. Zorbalık gelirse töre gider. İl /yurt elden çıksa, gitse de töre terkedilemez.

5.Tema: Eğitim-değişim

Kodlar (Atasözleri) :

*Kuru ağaç eğilmez, kurulu giriş düğülmez. (bükülmez) (Güncel: Ağaç yaşken eğilir)

*Gerilmiş yay teli bağlanmaz, (yüksek) dağ kementle eğilmez.

*Dağ kementle eğilmez, deniz kayıkla bügenmez.(bügenmez: kapatılmaz)

*Belgeyi bilen adam ölmez (İm Bilse er ölmes) (Güncel: Yol bilen yorulmaz, Yoldan giden yorulmaz.)

*Dikmeyince bitmez, dilemeyince bulmaz.

*Öküz ayağı olmaksızın buzağı başı olmak daha iyi.

Temel fikirler: İnsan küçük yaşta öğrenmeye başlar. Kurumuş ağaç nasıl eğilmez kırılırsa, yaş ilerledikçe yeni şeylerin öğrenilmesi zorlaşır. Kuvvet kullanarak değil akıl/alet kullanarak iş üretilir. Ekin/fidan dikilmezse mahsul alınmaz.

7.Tema: Zaman-Mekân

Kodlar (Atasözleri):

*Zaman geçer kişi duymaz, insanoğlu ebedi kalmaz.

* Zaman geçer insan duymaz, ademoğlu bengi kalmaz. (beni: sonsuz)

Bilge Kağan Orhun Abidelerinde şöyle der: *Zamanı Tanrı yaşar, insanoğlu hep ölmek için türemiş* (Öd Tengri yaşar, kişi oğlu kop ölgeli törümüştür)

Bu söz bu bağlamdaki atasözleri için de kaynak olmuş.

*Gözden irak gönülden de irak olur.

*Uzak yerin salığını (haberini) kervan getirir.

Temel fikirler: Zamanın sonsuzluğunu insanoğlu yaşayamaz, o ölmek için yaratılmıştır, Gözden /mekândan uzak olan muhabbetten /gönülden de uzak kalır. Kervanlar sadece mal taşımaz haber de taşır.

(Geleneksel toplumda zaman-mekân ilişkisi önemlidir, belirleyicidir. Küresel- dijital teknoloji dünyayı “küresel köy”e dönüştürerek zaman-mekân sıkışmasını yaratıyor.)

8.Tema: Bilgi-Bilge -Erdem

Kodlar (Atasözleri) :

*Danışılmış bilgi güzelleşir, danışılmamış bilgi parçalanır.

*Saadet belgesi bilgi.

*İşaret olsa yol şaşırılmaz, bilgi olsa söz sapıtılmaz.

*Devlet alameti bilgidir.

*Belli şeytan, bilinmeyen insandan iyidir.

*Şaşmadık atış olmaz yanılmadık bilgin olmaz. (Güncel: İnsan beşer kuldür şaşar.)

*Kusursuz atıcı yağmurdur, yanılmaz bilge ise yankıdır.

*Kutun işareti bilgeliktir

*Erdemin başı dildir.

*Erdemsizden saadet yok olur.

*Bilge kişiyi iyi tut, onun kelamını dinle / Erdemini öğren ve bunu [öğrendiğini] uygula

Temel fikirler: Bilgi paylaşırsa çoğalır, fayda sağlar. Bilgi mutluluk kaynağıdır. Devlet bilgi üzerine yükselir. Bilgi-bilgelik en yüksek iyidir. Dil erdemi yansıtır.

Bu şekilde çalışıldığında tematik analizin sonunda muhtemelen aşağıdaki temalar bulunabilir. Şüphesiz farklı araştırmacılar farklı temalara ulaşabilirler fakat ortak temalar öne çıkar.

Temalar

1. Töre

2. Yiğitlik

3. Ata-oğul ilişkisi

4. Güvenlik

5. Eğitim-değişim

6. İş yapma biçimi

7. Zaman -Mekân

8. Bilgi-Bilge -Erdem

Bu temaların incelenmesi sonunda ana /çekirdek tema belirlenebilir.

Ana /çekirdek tema: Erdem

Dayanakları: Töre-bilgi-yiğitlik

Temel fikir: Geleneksel Türk toplumlarında kutun, liderliğin, devletin ve insan olmanın temeli erdemdir. Erdem ise töre, bilgi ve yiğitlik (cesaret) üzerine inşa edilir.

Sonuç ve Öneriler

Sosyoloji toplumun yaşam tarzını, kültürünü anlama amacıyla olduğu için kültürün bir ögesi olan atasözleri üzerinde çalışması doğaldır hatta zorunludur. Atasözleri kültürün sözel, geleneksel, etkin bir ögesi olarak hayatın içindedir. Toplum tiplerine göre etkinliği değişmekle birlikte her toplumda her dönemde varlığını sürdürür. Sosyoloji bu durumu görmezlikten gelemez. Özellikle kültür sosyolojisi kültürel olguları anlamak için atasözlerini incelemelidir.

Atasözleri incelenmesinde en uygun yöntem nitel yöntemdir. Nitel yöntem bağlamında tematik analiz tekniği uygulanabilir. Farklı durumları dile getiren atasözlerini belli temalar altında toplamak ve bu temalar çerçevesinde bütünsel yorumlar geliştirmek gerekir. Atasözlerinin ataerkil yapılarda, geleneksel toplumlarda oynadığı rolü, değerler sistemi ile ilişkisini, güç -iktidar ilişkilerini, toplumsal cinsiyet söylemlerindeki dışlamayı, kadınların ötekileştirilmesini belirlemek yerinde olur.

Atasözleri edebiyatın, halkbilimin ilgi alanında olduğu kadar, sosyolojinin de ilgi alanına girer. Bütün mesele sosyologların bu gerçekliğin farkında olmaları ve güçlü bir motivasyon içinde yola çıkmalarıdır.

Kaynakça

Aksoy, Ömer Asım (1993). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Braun, V. ve Clarke, V. (2019). "Psikolojiden Tematik Analizin Kullanımı". Çev. S. N. Şad, N. Özer ve A. Atli. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education, 7(2), 2148-2624.1

Dolot, Louis (1991). Kitle Kültürü ve Bireysel Kültür. Çev. Özlem Nudralı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Durkheim, Emile (2016). Eğitim ve Sosyoloji. Çev. Pelin Ergenekon, İstanbul: Pinhan Yayınları.

Eser, Elvan, Yusuf Kılıç (2021). "Sümer Toplum Felsefesinin İzlerinin Atasözleri ve Deyimler Üzerinden Takip Edilmesi." Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi. 8(4).1650-1686.

Giddens, Anthony (1997). Sociology, Third Edition, Cambridge: Polity Pres.

Gönen, Sinan (2006). Batı Türklerinin Manzum Atasözleri Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hakverdioğlu, Metin (2009). "Orijinal Bir Durûb-ı Emsâl-i Osmânî Örneği Meâli'nin Atasözleri Kaside." Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,4/5, 198-208.

Kaya, Muharrem (2022). "Divanü Lugati't-Türk'ün Halk Bilim Açısından Önemi." Folklor /Edebiyat, 8

(31), 39-49.

Mahmut, Kâşgarlı (1986). Divan-ı Lügat-İt Türk, İstanbul: Toker Yayınları.

Mahmut, Kâşgarlı (2005). Divan-ı Lügat-İt Türk, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Malinowski, Bronislaw (1990). İnsan ve Kültür. Çev. Fatih Gümüş, Ankara: V Yayınları.

Par, Arif Hikmet (1993). Ata Sözlere. İstanbul: Serhat Yayınları

Robert Ezra Park - Ernest W. Burgess (2015). Şehir Çev. Pınar Karababa Kayalığı, Ankara: Heretik Yayınları.

Sağlam, Musa Yaşar. "Atasözlere ve Deyimlerde İmgelem", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 18 (1): 45-51.

Silahdaroğlu, Fikri (1997). Divan-ü Lügati't -Türk'ten Derlemeler ve Uyarlamalar. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Taşdelen, Vefa (2000). "Türk Atasözlereinde Eğitim", Ankara Üniversitesi Eğitimbilimleri Fakültesi Dergisi. 33 (1): 121-135.

Ülkütaşır, M. Şakir (1972). Büyük Türk Dilcisi Kaşgarlı Mahmut. İkinci Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Weber, Max (1997). Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu. Çev. Zeynep Gürata. Ankara: Ayraç Yayınları.

Yılmaz, Ahmet (1999). "Müstekîm-zâde Süleymân ve Durûb-ı Emsâli'nin Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi." Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (6): 225-271.

VEFA DURAĞI PROJESİ KAPSAMINDA FOTOĞRAFİK İMGE OLARAK TASARLANAN DURAKLAR VE MEHMET ÂKİF ERSOY TEMALİ OTOBÜS DURAĞI

Bus Station Designed As Photographic Images Within the Scope of Vefa Station Project and Mehmet Âkif Ersoy Themed Bus Station

Serkan AYCİL¹

Öz

Vefa Durağı Projesi kapsamında, fotoğrafik imge olarak tasarlanan durakları odağına alan bu çalışmanın amacı Mehmet Âkif Ersoy'un vefatının 78. yıl dönümü anısına tasarlanan otobüs durağı hakkında değerlendirmede bulunmaktadır. Nitel araştırma esasına dayanan bu çalışmada verilere veri toplama araçlarından biri olan doküman incelemesiyle erişilmiştir. Öncelikle gazete, ansiklopedi, kitap, kitap bölümü, dergi, tez ve dijital kayıtlar üzerinden araştırmalar yapılmış sonrasında Vefa Durağı Projesi kapsamında tasarlanan Mehmet Âkif Ersoy durağında incelemelerde bulunularak durağın farklı açılardan fotoğrafları çekilmiştir. Mehmet Âkif Ersoy durağı, biri çift yönlü kullanılmak kaydıyla toplam beş panodan oluşmaktadır. Durağın arka kısmında bulunan dört panoda Mehmet Âkif Ersoy hakkında bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Ön yüzdeki ilk panoda şairin görseli ve eserleri yer alırken ikinci ve üçüncü panoda hayatına dair bilgiler yer almaktadır. Toplam yedi bölüm hâlinde sunulan tasarımdaki son panoda ise İstiklal Marşı'nın yazım süreci ve on kıtadan oluşan İstiklal Marşı ele alınmıştır. Buna göre iyi niyetli bir uygulama olarak görülen Vefa Durağı Projesinin ilk günkü önemini korumadığı, yapılması gereken iyileştirme ve yenileme çalışmalarının ise zamanında yapılmadığı görülmüştür. Vefa Durağı Projesi kapsamında tasarlanan duraklara gereken önemin verilmemesi durumunda durakların bakımsız kalarak unutulmaya yüz tutacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Durak, otobüs durağı, Vefa Durağı Projesi, Mehmet Âkif Ersoy durağı.

Abstract

The aim of this study, which focuses on the bus station designed as photographic images within the scope of the Vefa Durağı Project, is to evaluate the bus station designed in memory of the 78th anniversary of Mehmet Akif Ersoy's death. In this study, which is based on qualitative research, data were accessed through document analysis, one of the data collection tools. First of all, research was conducted on newspapers, encyclopedias, books, book chapters, journals, theses and digital records, and then the Mehmet Akif Ersoy bus station designed within the scope of the Vefa Durağı Project was examined and photographs of the bus station were taken from different angles. Mehmet Akif Ersoy station consists of a total of five panels, one of which can be used in both directions. Information about Mehmet Akif Ersoy was given on four panels at the back of the station. The first panel on the front side includes the poet's image and works, while the second and third panels contain information about his life. The last panel in the design, which is presented in a total of seven sections, deals with the writing process of the National Anthem and the National Anthem consisting of ten stanzas. Accordingly, it is seen that the Vefa Durağı Project, which is seen as a well-intentioned application, has not preserved its importance on the first day, and the improvement and renovation works that should be done have not been done on time. It has been concluded that if the stations designed within the scope of the Vefa Durağı Project are not given the necessary importance, the stations will remain neglected and face oblivion.

Keywords: Station, bus station, Vefa Station Project, Mehmet Âkif Ersoy Station.

¹Bağımsız Araştırmacı, İstanbul PTT Başmüdürlüğü, Muhasebe ve Finans Müdürlüğü, sserkan.aycil@gmail.com / ORCID: 0000-0002-3540-5548

Giriş

Nüfus artışı ve kentleşme ile birlikte insanların önemli bir kısmı bireysel araçlarını kullanmak yerine ticari taksi, minibüs, otobüs, vapur, tren, uçak ve tramvay gibi toplu taşıma araçlarını kullanarak seyahat etmeyi tercih etmektedir. Yolcu ve eşya taşıma kapasitesi bulunan toplu taşıma araçları ise insanların kolay bir biçimde toplu olarak bir yerden başka bir yere transfer edilmelerine olanak sağlamaktadır. Maliyet ve bir o kadar da zaman avantajı sağlayan toplu taşıma araçları bu özellikleri nedeniyle toplum hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Yolcular seyahat için gerekli olan sürenin bir kısmını araç içerisinde geçirirken diğer kısmını bekleme alanlarında geçirmektedir. Bekleme alanlarında geçen sürenin önemli bir kısmı da otobüs duraklarında beklemekle geçmektedir. Bu nedenle gerek yerel yönetimler gerekse birim yöneticileri bekleme süresini daha konforlu hâle getirmek için birtakım iyileştirmelerde bulunarak daha fonksiyonel duraklar oluşturmaya çalışmıştır (Doğan ve Özuysal, 2017: 7928-7932; Gökalp, 2019: 137-144). Bu bağlamda İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ilk önce 1998 yılında kapalı durakların yenilenmesi için çalışmalar başlatmış ve 2 yıl sonra duraklara reklam almaya başlamıştır. 2014 yılı başında İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (İETT) kapalı durakları yenileyerek duraklara MOBİETT, QR kodlu durak uygulaması, güneş paneli, aydınlatma ekipmanları, bas-konuş ünitesi, CD/LED ekran, biletmatik cihazı, ücretsiz internet ve engelli aracı şarj arabirimi gibi bir takım akıllı sistemler eklemiştir. Buna göre İETT aynı yıl şubat ayında İstanbul Tarihi Yarımada'da bulunan otobüs duraklarının isimlerini ve ortaya çıkış hikâyelerini kapsayan QR kodlu durak uygulamasını başlatmış ve çalışma kapsamında toplam 80 otobüs durağını QR kodu ile donatmıştır. Yine kasım ayı içerisinde MOBİETT akıllı telefon uygulamasına yeni bir fonksiyon ekleyen İETT, oluşturduğu durak radarı özelliği sayesinde durakları görme engelli yolcular için sesli alarm sistemiyle donatmıştır. Özellikle 15 Temmuz darbe kalkışması sırasında şehit olan 1 muhabir ile 53 vatandaşın adı ikamet ettikleri adreslere yakın olan duraklara verilmiştir (URL-1). 2014 yılında başlatılan Vefa Durağı Projesi kapsamında ise Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Âkif Ersoy, Necmettin Erbakan, Süleyman Demirel, Turgut Özal, Muhsin Yazıcıoğlu, Adnan Kahveci, Barış Manço, Osman Yağmurdereli, Kayahan Açar, Zeki Alasya, Kemal Sunal ve Yaşar Yılmaz gibi topluma mal olmuş ve bugün hayatta olmayan şahsiyetlerin hayat hikâyelerini anlatan görseller önceden belirlenen otobüs duraklarına giydirilmiştir (Arnavutköy Belediyesi, 2016: 3; URL-2; URL-3; URL-4). Çalışma kapsamında gerek yazılı gerekse görsel bilgilendirmede bulunmuş ve konunun önemine vurgu yapılmıştır.

Mevcut gerçekliğin yanında bir manzarayı, nesneyi ya da varlığı analogik olarak yeniden üreten izlenimler fotoğrafik imge olarak tanımlanmaktadır. Buna göre elde edilen herhangi bir görüntü mutlak suretle gerçekliğe gönderme yapmak durumundadır. Rastlantısal olmayan bu imgeler tarihsel ya da toplumsal bir içeriğe sahip olabileceği gibi düşünceyi, duyguyu veya bireysel bir anı yansıtan imgeler biçiminde de ortaya çıkabilmektedir (Adanır, 2008).

Çalışmanın amacı, Vefa Durağı Projesi kapsamında, fotoğrafik imge olarak tasarlanan duraklara değinerek Mehmet Âkif Ersoy'un vefatının 78. yıl dönümü anısına tasarlanan otobüs durağı hakkında değerlendirilmede bulunmaya çalışmaktır. Literatürde Vefa Durağı Projesi kapsamında oluşturulan durakları ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanılmadığı için mevcut çalışmanın önemli bir araştırma ögesi olarak ortaya çıkacağı ve yapılması planlanan diğer çalışmalara referans olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Nitel araştırma esasıyla oluşturulan bu çalışmada verilere doküman incelemesiyle erişilmiştir. Araştırmaya konu belgelerin sistemli olarak tetkikini öngören doküman incelemesi, hedeflenen konuyla ilgili bilgiler içeren yazılı kaynakların incelenmesini öngörmektedir. Buna göre tablo, film, görsel baskı, nesne, fotoğraf ya da dijital kayıtlardan elde edilen veriler üzerinden analizler gerçekleştirilmekte ve elde edilen sonuçlara göre anlamsal çıkarımda bulunmaktadır (Wach ve Ward, 2013: 1; Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Doküman incelemesi ve betimsel analize dayanan bu çalışmada gazete, ansiklopedi, kitap, kitap bölümü, dergi, tez ve dijital kayıtlar üzerinden yapılan araştırmalar doküman analizi ile yapılmışken Vefa Durağı Projesi

kapsamında ilerletilen görsel-veri raporlaştırma süreci ise fotoğraflar aracılığıyla yapılmıştır.

Şahıs	Meslek	Açılış Yılı	Lokasyon	Durak Sayısı
Mehmet Âkif Ersoy	Milli Şair	2014	Fatih	1
Barış Manço	Şarkıcı, Besteci	2015	Kadıköy	1
Necmettin Erbakan	Siyasetçi	2015	Zeytinburnu	1
Muhsin Yazıcıoğlu	Siyasetçi	2015	Mecidiyeköy	1
Kayahan Açar	Şarkıcı, Müzisyen	2015	Kanlıca	1
Turgut Özal	Siyasetçi	2015	Topkapı	5
Zeki Alasya	Sinema Sanatçısı	2015	Zincirlikuyu	2
Adnan Menderes	Siyasetçi	2015	Topkapı ve Ulubatlı	3
Süleyman Demirel	Siyasetçi	2015	Maslak	1
Kemal Sunal	Oyuncu, Yapımcı, Senarist	2015	Bahçelievler	1
Osman Yağmurdereli	Oyuncu, Yapımcı, Siyasetçi	2015	Sarıyer	1
Adnan Kahveci	Siyasetçi	2016	Kartal	1
Yaşar Yılmaz	Güreşçi	2016	Acıbadem	1
Necip Fazıl Kısakürek	Şair, Romancı, Oyun Yazarı	2016	Eyüp	1
Tablo1. Vefa Durağı Projesi kapsamında tasarlanan otobüs durakları, (URL-1).				

İBB 2014 yılının aralık ayında Mehmet Âkif Ersoy'un vefatının 78. yıl dönümü anısına Fatih ilçesinde bulunan ve şairin adını taşıyan bir durağı kendisine ait görsellerle kaplamıştır. 2015 yılının şubat ayında ise Barış Manço'nun anısına Kadıköy'de bulunan Barış Manço isimli durak sanatçının görselleriyle bezenmiştir. Aynı tarihte Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın vefatının 4. yıl dönümü anısına Zeytinburnu ilçesi Merkez Efendi mevkiinde, kabrine yakın bir konumda bulunan otobüs durağı üzerinde Necmettin Erbakan'ın hayat hikâyesinin yer aldığı görselle giydirilmiştir. 2015 yılının mart ayında Mecidiyeköy'de bulunan bir otobüs durağı da Muhsin Yazıcıoğlu'nun özgeçmiş ve "Üşüyorum" isimli şiiri ile kaplamıştır. 2015 yılının nisan ayında sanatçı Kayahan Açar anısına Kanlıca'da bir durak tasarlanmıştır. Aynı tarihte Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefatının 22. yıl dönümü dolayısıyla anıt mezarının bulunduğu Topkapı çevresindeki beş adet otobüs durağı özel görsellerle kaplanmıştır. 2015 yılının mayıs ayında Zeki Alasya için Zincirlikuyu'da bulunan iki adet otobüs durağı sinema sanatçısının görselleriyle giydirilmiştir. Aynı tarih itibarıyla Adnan Menderes için Edirnekapı, Topkapı ve Ulubatlı mevkiinde bulunan üç adet otobüs durağı kendisine ait görsellerle bezenmiştir. 2015 yılının haziran ayında Süleyman Demirel'in vefatı anısına, mezun olduğu İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Maslak Kampüsü önündeki otobüs durağı kendisine ait görsellerle kaplanmıştır. Aynı yıl temmuz ayında Kemal Sunal'ın vefatının 15. yıl dönümü anısına Bahçelievler ilçesi Kemal Sunal Caddesi üzerinde bulunan bir otobüs durağı komedyenin rol aldığı filmler ve sanatçının fotoğraflarıyla bezenmiştir. Aynı yıl ağustos ayında Osman Yağmurdereli anısına Aşiyan Mezarlığı sapağında bulunan bir durak tasarlanmıştır. 2016 yılının şubat ayında eski Maliye Bakanı ve Milletvekili Adnan Kahveci anısına Kartal ilçesi Yakacık mevkiinde bulunan bir durak kendisine ait görsellerle kaplanmıştır. 2016 yılının nisan ayında Acıbadem'de bulunan bir durağa Dünya Şampiyonu Güreşçi Yaşar Yılmaz'ın ismi verilerek kendisinin hayat hikâyesi ve fotoğraflarıyla bezenmiştir. Son olarak Türk Edebiyatının önemli isimlerinden birisi olan Necip Fazıl Kısakürek'in vefatının 33. yıl dönümü dolayısıyla Eyüp

ilçesinde bulunan İskele Durağı kendisine ait özel görsellerle kaplanmıştır (İETT, 2016: 116; URL-1).

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde gerek Mehmet Âkif Ersoy'un hayatı gerekse Vefa Durağı Projesi kapsamında tasarlanan "Mehmet Âkif Ersoy durağı" hakkında bilgilendirmelerde bulunulmuştur.

Mehmet Âkif Ersoy Otobüs Durağı

Mehmet Âkif Ersoy durağı, şairin vefatının 78. yıl dönümü anısına tasarlanmış olup Vefa Durağı Projesi kapsamında tasarlanan durakların ilk örneğini oluşturmaktadır (URL-1). Fatih ilçesi Akdeniz Caddesi üzerinde karşılıklı iki adet Mehmet Âkif Ersoy isimli durak bulunmaktadır. Adnan Menderes Bulvarı (Vatan Caddesi) yönüne doğru devam eden yolun üzerindeki durak, bayrak durak olarak tasarlandığı için tabeladan ibarettir. Fevzi Paşa Caddesi yönüne doğru devam eden yolun üzerindeki diğer durak ise kapalı durak özelliği taşımakta olup çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda Mehmet Âkif Ersoy durağı, biri çift yönlü kullanılmak kaydıyla toplam beş panodan oluşmaktadır. Durağın arka kısmında bulunan dört panoda Mehmet Âkif Ersoy'a dair bilgilendirmelerde bulunulmuştur. Buna göre soldan sağa doğru ilk panoda şairin görseli ve eserleri yer alırken ikinci ve üçüncü panoda hayatına dair bilgiler yer almaktadır. Toplam yedi bölüm hâlinde sunulan tasarımdaki son panoda ise İstiklal Marşı'nın yazım süreci ve on kıtadan oluşan İstiklal Marşı ele alınmıştır.

Şekil 1. Mehmet Âkif Ersoy Durağı, 2024. (Kişisel Arşiv).

Şekil 1'de Mehmet Âkif Ersoy durağının karşı yönden fotoğraflanmış bir görünümüne yer verilmiştir. Buna göre durak beş pano üzerinden görülebilmektedir. Sol panonun reklam için kullanıldığı görülürken karşı istikamette bulunan dört panonun da tasarım için kullanıldığı görülmektedir.

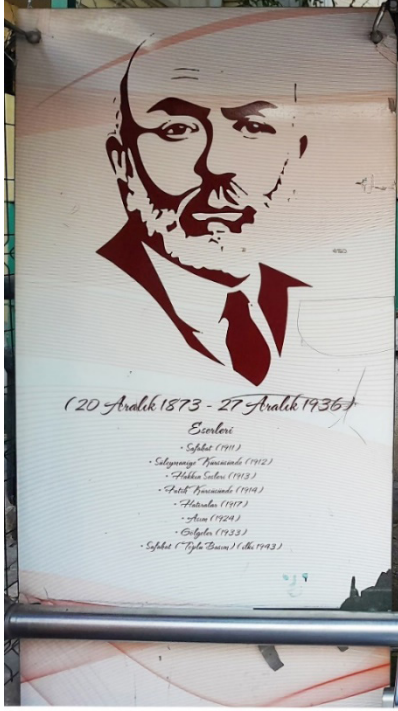
Şekil 2. Mehmet Âkif Ersoy Durağının Sol İstikametten Görünümü, 2024. (Kişisel Arşiv).

Şekil 2’de Mehmet Âkif Ersoy durağının sol istikametten fotoğraflanmış bir görünümü yer almaktadır. Görüldüğü üzere yatay yöndeki ilk pano reklam amacıyla kullanılıyorken bitişik hâlde bulunan dört pano mevcut proje için kullanılmaktadır.

Şekil 3. Mehmet Âkif Ersoy Durağının Sağ İstikametten Görünümü, 2024. (Kişisel Arşiv).

Şekil 3’te Mehmet Âkif Ersoy durağının sol istikametten fotoğraflanmış bir görünümü yer almaktadır. Görüldüğü üzere yatay yöndeki ilk panonun dış yüzü de reklam amacıyla kullanılmakta olup bitişik hâlde bulunan dört pano mevcut projeye sadık kalınarak kullanılmaktadır.

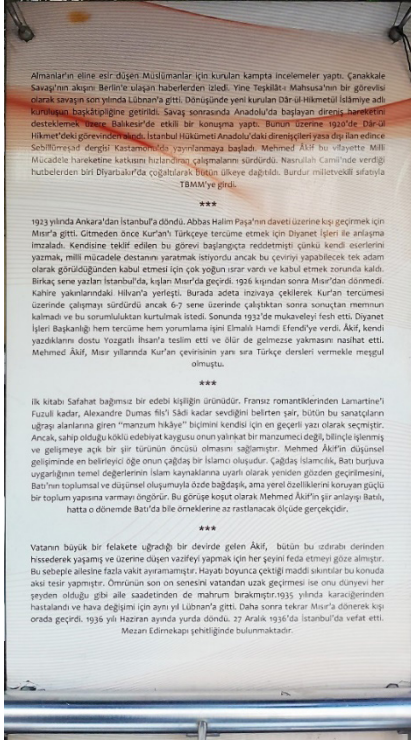
Şekil 4. Mehmet Âkif Ersoy Durağı Birinci Pano, 2024. (Kişisel Arşiv).

Şekil 4'te Mehmet Âkif Ersoy durağındaki birinci panoya yer verilmiştir. Dikey bir tasarıma sahip olan ve beyaz zemin rengi üzerine yerleştirilen birinci panoda Mehmet Âkif Ersoy'un ön profilden betimlenmiş resmî ve kravatlı bir portre görünümü yer almaktadır. Tasarımda, kırmızının bir tonu olan ve asilliği temsil ettiği bilinen bordo renk tonu kullanımına yer verilmiştir. Beyaz sakallı olarak tasvir edilen ve alnında iki çizgi bulunan şairin ciddi olduğu anlaşılmaktadır. Portrenin hemen altında şairin doğum ve vefat tarihleri ile yazdığı eserlerin listesi kronolojik olarak sıralanmıştır. Ayrıca hem yatay çizgi hem de helezonik olarak devam eden biçimlendirmelerde ise kırmızı ve beyazın karışımıyla oluşan pembe renk kullanımına yer verilmiştir. Buna göre pembe renk tonunun kompozisyon için gerekli olan anlayış, empati, duyarlılık ve sezgi gibi duyguları uyandırmak amacıyla oluşturulduğu ve tasarıma bilinçli olarak uygulandığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5. Mehmet Akif Ersoy Durağı İkinci Pano, 2024. (Kişisel Arşiv).

Şekil 5'te Mehmet Akif Ersoy durağındaki ikinci panoya yer verilmiştir. Dikey bir tasarıma sahip olan ve beyaz zemin rengi üzerine yerleştirilen ikinci panoda üst kısma Mehmet Akif Ersoy'un yaşadığı evin illüstrasyonu hemen üstüne de serifli olacak biçimde brush script std yazı fontunda "Mehmet Akif Ersoy Hayatı" tipografisi konumlandırılmıştır. Tipografideki mesajı ön plana çıkarmak için künyenin alt kısmı kırmızı, üst kısmı beyaz olacak biçimde bir şerit ile belirginleştirilmiştir. Sade bir görsellik arz eden bu tasarımda alt kısma iki bölümden oluşan bir metin yerleştirilmiştir. Metinleri ayırmak ve konunun önemini vurgulamak için de üç adet yıldız sembolü kullanılmıştır. Birinci metinde şairin ailesi ve yaşadığı çevresi hakkında bilgilendirmelere yer verilmişken ikinci metinde eğitimi ve mesleği hakkında bilgilendirmelerde bulunulmuştur.

Şekil 6. Mehmet Âkif Ersoy Durağı Üçüncü Pano, 2024. (Kişisel Arşiv).

Şekil 6'da Mehmet Âkif Ersoy durağındaki üçüncü panoya yer verilmiştir. Dikey bir tasarıma sahip olan ve beyaz zemin rengi üzerine yerleştirilen üçüncü pano degradeli bir biçimde pembe renk tonundan beyaz renk tonuna dönmektedir. Sade bir görsellik arz eden bu tasarımın kalan kısmı ise tamamen tipografik öğelerden oluşmaktadır. Toplam dört metin hâlinde sunulan tasarımın birinci metninde Mehmet Âkif'e verilen görevler konusuna değinilmişken ikinci metinde Kur'an-ı Kerim'i tercümesi konusu ele alınmıştır. Üçüncü metinde şairin edebî kişiliğine dair bilgilendirmelerde bulunulmuşken son metinde vefatına değinilmiştir. Ayrıca birinci metinde geçen ifadeleri belirginleştirmek ve coşkulu söylemleri vurgulamak için beyaz renk tonundan kırmızı renk tonuna dönüşen şerit biçiminde bir degrade işleminin uygulandığı görülmektedir.

Şekil 7. Mehmet Âkif Ersoy Durağı Dördüncü Pano, 2024. (Kişisel Arşiv).

Şekil 7’de Mehmet Âkif Ersoy durağındaki dördüncü panoya yer verilmiştir. Dikey bir tasarıma sahip olan ve beyaz zemin rengi üzerine yerleştirilen dördüncü panoya pembe renk tonundan beyaz renk tonuna doğru ilerleyen degrade işlemi uygulanmıştır. Sade bir görsellik arz eden ve tipografik öğelerden oluşan bu tasarımın üst kısmına İstiklal Marşı’nın yazılması sürecini özetleyen bir metin, alt kısmına ise İstiklal Marşı’nın on kıtası ve serifli olacak biçimde brush script std yazı fontunda “Mehmet Âkif Ersoy ifadesi konumlandırılmıştır. Ayrıca metin içerisinde geçen ifadelerdeki keskin geçişleri vurgulamak için beyaz renkten kırmızı renk tonuna dönüşen şerit biçiminde bir degrade işlemi uygulanmış ve İstiklal Marşı’nın arka fonuna ay yıldız motifi yerleştirilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Vefa Durağı Projesi kapsamında 14 farklı içerikte toplam 21 durak tasarlanmıştır. Kapalı durak formunda oluşturulan duraklardan 5’i Turgut Özal, 3’ü Adnan Menderes ve 2’si ise Zeki Alasya anısına tasarlanmıştır (İETT, 2016: 116; URL-1). Buna göre bayrak durak tabelasının kapalı durakların yapılmadığı ya da yapılamaya elverişli olmadığı yerlere konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. İBB’nin web sayfasında bayrak durak tabelasını ifade eden herhangi bir tanımlama ya da sınıflandırma bulunmamakla birlikte kentin birçok noktasında bu durak türüyle karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda Mehmet Âkif Ersoy’un adını taşıyan duraklardan birisinin bayrak durak formatında tasarlanmış olması ve bayrak durağa ait tabela ve direğin de bakımsız olması bir zafiyet olarak görülmektedir.

Vefa Durağı Projesi kapsamında tasarlanan durakların hem farkındalığı artırdığı hem de topluma mal olmuş şahsiyetlere karşı duyulan iyi niyetin bir göstergesi olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu bağlamda Mehmet Âkif Ersoy adına tasarlanan otobüs durağının arka fonundaki giydirmelerin belirli kısımlarının deforme olduğu, bazı kısımlarının ise tamamen koparıldığı görülmektedir. Hâlbuki gerek diğer otobüs

duraklarının gerekse hassas ölçülerle oluşturulmuş olan vefa duraklarının belirli zaman aralığında düzenli olarak kontrol edilmesi ve durağa yapılan giydirmelerin belirli zaman diliminde yenilenmesi beklenmektedir.

Vefa Durağı Projesi kapsamında tasarlanan diğer duraklarda durak cephelerinin tamamının projeye sadık kalınarak tasarım için kullanıldığı görülürken Mehmet Âkif Ersoy durağında sağ kısımda bulunan dikey panonun hem dışa hem de durağa bakan içyüzünün ayrı ayrı reklam uygulaması için kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla Mehmet Âkif Ersoy'un 78. yıl dönümü anısına tasarlanan bu durağın proje gereğince sadece şair için kullanılması gerekmektedir. Yapılan bu ihmalle birlikte şairin sadece dört panoya sığacak bir yaşam öyküsünün bulunduğu izlenimi oluşmuştur. Hâlbuki Mehmet Âkif Ersoy'u farklı yönleriyle ele alan çok sayıda eser bulunmaktadır. Buna göre mevcut panoların her iki yüzünün kullanılması durumunda dâhi şairin bilindik yönleriyle anlatılamayacağı anlaşılmaktadır.

Mehmet Âkif Ersoy durağının sağ kısımda bulunan dikey dış cephesinin spreyci boyayla tahrip edildiği, oluşan bu tahribatın ise hâlâ giderilmediği fark edilmektedir. Bunun yanı sıra durağın metalik kısımlarına sticker biçiminde reklam broşürü ve el ilanı yapıştırıldığı anlaşılmaktadır. Mehmet Âkif Ersoy durağı hariçindeki diğer duraklarda da benzer uygulamalar görülmüş olup Topkapı Kavşağı üzerinde bulunan Adnan Menderes durağının da kırılacak boyutta çatlaklarla dolu olduğu görülmüştür.

İyi niyetli bir uygulama olarak ortaya çıkan Vefa Durağı Projesinin ilk günkü önemini korumadığı, yapılması gereken iyileştirme ve yenileme çalışmalarının ise zamanında yapılmadığı görülmüştür. Buna göre Vefa Durağı Projesi kapsamında tasarlanan duraklara gereken önemin verilmemesi durumunda durakların bakımsız kalarak unutulmaya yüz tutacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

Adanır, O. (2008). "Fotografik İmge ve Sayısal Görüntü". *Art-E Sanat Dergisi*, 1(1). <https://doi.org/10.21602/sgsfsd.55319>

Arnavutköy Belediyesi. (2016, Ocak). *Arnavutköy Bülteni*, 39, 1-20.

Doğan, G. ve Özuysal, M. (2017). "Toplu Ulaşımında Bekleme Süresini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Güvenilirlik, Yolcu Bilgilendirme Sistemi ve Fiziksel Koşullar". *Teknik Dergi*, 28(3), 7927-7954. <https://doi.org/10.18400/tekderg.307513>

Gökalp, S. A. (2019). "Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Toplu Taşımacılık Sistemlerine Genel Bir Bakış: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği". *Kent Akademisi*, 12(1), 135-147.

İETT. (2016). *İETT Faaliyet Raporu*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

Wach, E. ve Ward, R. (2013, 1 Ağustos). Learning About Qualitative Document Analysis. <https://open-docs.ids.ac.uk/pendocs/handle/20.500.12413/2989>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

URL-1: "İETT Tarihçe". <https://iett.istanbul/icerik/kronolojik-tarihce> (Erişim: 20.05. 2024).

URL-2: "KadıköyLife". <https://www.kadikoylife.com/dunyaca-unlu-guresciye-iett%c2%92den-vefa-duragi/> (Erişim: 11.07.2024).

URL-3: "Onedio". <https://onedio.com/haber/iett-den-10-vefa-duragi-545990> (Erişim: 05.06.2024).

URL-4: "Lojiport". <https://www.lojiport.com/iett-den-adnan-menderese-vefa-duraklari-92029h.htm> (Erişim: 12.08.2024).

ANATOMICAL ANALYSIS OF BASIC TANGO FIGURES

Temel Tango Hareketlerinin Anatomik Analizi

Rıza Özgür ALTUN

Abstract

This study examines the fundamental movements of Argentine tango, with a particular emphasis on the average range of motion (ROM) exhibited by dancers. Screenshots from videos of Gustavo and Giselle Naveira were used to create 3D models for the purpose of measuring joint movements. Tango, a globally recognized social dance, is distinguished by its improvisational nature, which contrasts with the scripted steps characteristic of ballroom dances. The analysis encompassed a multitude of movements, including fundamental postures, open and closed embraces, forward, backward, and lateral steps, pivots, cross steps, and more intricate techniques such as sacada, giro, enganche, gancho, boleó, pasada, planeo, volcada, and colgada. The study revealed that the movements inherent to Argentine tango fall within the natural range of motion of the human joints, thereby rendering the dance accessible to a diverse population. The dance is based on a finite set of fundamental techniques that are combined with music, thereby allowing for extensive improvisation. This allows dancers to perform tango without the necessity for specialized physical conditioning, thereby demonstrating its adaptability and compatibility with the physical capabilities of the general population.

Keywords: tango, dance, movement analysis, recreation, social dance

Öz

Tango, doğaçlamaya dayalı yapısıyla diğer salon danslarından ayrılan, küresel çapta tanınmış, sınırlı sayıda temel hareketin müzikle birleştirilmesiyle birlikte sonsuz sayıda kombinasyon yaratma olanağı sunan bir sosyal dans türüdür. Yapılan bu çalışma, Arjantin tangosunun temel figürlerinin hareket analizi alanında bir incelemesini sunmaktadır. Özellikle dansçıların, hareketler esnasında kullandığı ortalama hareket açıklıklarına odaklanılmaktadır. Gustavo ve Giselle Naveira'nın video kayıtlarından elde edilen görüntüler, üç boyutlu modelleme teknikleri kullanılarak yeniden oluşturulmuş ve analiz edilerek eklem hareketleri tespit edilmiştir.

Çalışmada, temel duruşlardan, nispeten karmaşık figürlere uzanan bir hareket repertuarı incelenmiştir. Açık ve kapalı tutuşlar, ileri, geri ve yan adımlar, pivot, çapraz adımların yanı sıra sacada, giro, enganche gibi teknikler detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Arjantin tangosu hareketlerinin insan vücudunun doğal hareket açıklıkları dahilinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, tango'nun fiziksel kapasiteleri farklı bireyler tarafından kolaylıkla uygulanabilir olmasını sağlayan önemli bir etkidir. Bu sayede dansçılar, özel bir fiziksel hazırlık gerektirmeden tango yapabilmekte ve dansın, fiziksel anlamda herkes için erişilebilir olduğu gösterilmektedir. Sonuç olarak, bu çalışma Arjantin tangosunun biyomekanik yapısını daha iyi anlamamıza katkı sağlayarak, dans eğitimi ve performansı alanındaki araştırmalara yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: tango, dans, hareket analizi, rekreasyon, sosyal dans

Introduction

Tango is one of the most pervasive partnered social dances globally, with a particular association with Argentina and the city of Buenos Aires. Tango is not merely a musical or dance form; it is also an integral cultural phenomenon, encompassing a multitude of norms and traditions. Accordingly, UNESCO (2009) designated tango as a cultural heritage worthy of protection, including it in the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity.

¹Dr., Bağımsız, r.o.altun@gmail.com / ORCID: 0000-0002-3922-3928.

In the context of movement, tango is a dance with a relatively limited set of basic movements. Tango is a social activity and folk dance that can be performed by individuals with a wide range of physical abilities. It is not a challenging dance, and its movements are derived from a small set of fundamental techniques that are combined with music. In this context, a commonly held view is that anyone who can walk can dance the tango. This view is supported by the observation that the tango community, despite not engaging in any specific physical training (such as flexibility, strength, or conditioning), regularly engages in dancing. To test this proposition, which concerns a physical skill, a kinesiological analysis of the fundamental tango movements is required.

“In social dance, the emphasis is on touch, what dance feels like in social participatory dance events or the experience of participants. By contrast, in theatrical dance, there is a clear distinction between performers and the audience and the emphasis is put on how its aesthetic value.” (Banfi, 2020, p. 17). In this study, the term tango is used to refer to social tango (tango de salon, tango pista). It should be noted that the figures were not analyzed in the context of stage tango (tango escenario).

Tango is not a dance that employs memorized figure templates. “Ideally, Argentine tango dancers improvise while dancing, i.e. combining steps arbitrarily that lead the dancers in different directions around the dance floor, making turns or using short sequences (ochos: figure eights, crusados: crossing of the legs, etc.) depending on the music and their ability.” (Littig, 2013, p. 458). Rather, it is akin to music, with a finite number of notes but an infinite range of possibilities in terms of duration, accents, and other elements. “Unlike ballroom dance, which has scripted steps and set patterns of movement, Argentine tango is an improvisational dance that is created spontaneously between each couple each time it is danced.” (Wagner, 2012, p. 2). Thus, once one has acquired a fundamental understanding of the principles of leading and following, the path to becoming a highly proficient performer is simply a matter of combining these principles and engaging in extensive practice.

Materials And Methods

The objective of this study was to analyze the average range of motion (ROM) in the fundamental tango movements executed by Gustavo Naveira and Giselle Anne Naveira, the pioneers of the contemporary tango style known as tango nuevo. Gustavo Naveira and Giselle Anne were contacted for the study and, on August 16, 2018, gave written permission for the analysis of their videos. It is not necessary to obtain retrospective approval from the ethics committee for articles produced from master’s degree studies that used research data collected prior to 2020.

The data were then compared with the average active range of motion values compiled from the American Academy of Orthopedic Surgeons publications and Measurement of Joint Motion. A Guide to Goniometry, 5e⁷ (Norkin & White, 2016).

The analysis of the couple’s movements was based on the examination of screenshots from their videos on social media. A total of 1706 photographs obtained from 65 different videos were analyzed. Three-dimensional models were constructed using the Blender software, and the average joint ranges were calculated from these models. This method had a number of advantages and disadvantages. The most significant disadvantage is that the measurements were not obtained through direct observation in three dimensions or with motion analysis sensors. Instead, they were based on inferences derived from a single camera angle. Another disadvantage was the use of recordings of performances in which the couple danced alone, rather than social dancing, despite this not being classified as tango escenario. One of the primary merits of the methodology is that it enabled the dancers to perform in a spontaneous manner without concentrating on isolated movements within the laboratory environment. Based on the researcher’s experience of more than twenty years of active dance, it can be stated that there is a discrepancy between the manner in which the majority of instructors elucidate a technique during a lesson and the manner in which they apply that technique in its natural flow. Another positive effect is the diversity in the number of repetitions. It is clear that it would not be feasible to have a couple of this quality dance and record for sixty-five songs in the recording studio.

In addition to the visual measurements, the researcher’s professional experience as a tango instructor and

dancer was also taken into account during the analysis

The study examined the average range of joint motion in conjunction with the roles of leader and follower as they were enacted by the figures. The following figures were analyzed: postura (basic posture), abrazo abierto (open embrace), abrazo cerrado (closed embrace), paso adelante (front step), paso atrás (back step), paso al costado (side step), pivote (pivot), paso cruce (cross step), la cruzada (cross), ocho adelante (forward eight), ocho atrás (backward eight), sacada (displacement), giro (turn), engancho (entangle), gancho (hook), boleó (whip), pasada (pass), passivo levantar (upward passive), planeo (glide), volcada (lean) and colgada (hang).

Findings, Results And Discussion

The examinations commenced with postura (basic posture), which serves as the foundation for all subsequent movements. This posture was utilized as a reference point for other movements and was not subjected to further examination. In the Postura position, Gustavo Naveira, who assumes the role of the leader, presents a range of motion including 50 degrees of abduction, 40 degrees of external rotation, and a small angle of flexion in the left shoulder; 90 degrees of flexion in the left elbow, while the wrist maintains its natural position.

Figure 1: Postura

The right shoulder exhibits 70 degrees of abduction, 45 degrees of flexion, and slight internal rotation and slight flexion at the wrist. The flexion of the elbow varies between 45 and 90 degrees, contingent upon the distance from the partner.

In the role of the follower, Giselle Naveira exhibits a range of motion including 90 degrees of flexion, 45 degrees of abduction, and 45 degrees of internal rotation in the left shoulder; approximately 90 degrees of flexion at the elbow; and slight flexion at the wrist.

The right shoulder exhibits 45 degrees of flexion, 45 degrees of abduction, and 45 degrees of external rotation. The elbow demonstrates approximately 90 degrees of flexion and 80 degrees of pronation, while the wrist exhibits 40 degrees of extension. The trunk and lower extremities exhibit consistent alignment with the anatomical posture.

In the abrazo abierto (open embrace) position, the leader's right shoulder flexion varies between 80 degrees and 0 degrees, depending on the step and turn. The other angles remain consistent with the basic posture.

Figure 2: Abrazo ACerrado

In the abrazo cerrado (closed embrace) position, where the torsos are in contact, both the leader and the follower are aligned with the basic posture.

Figure 3: Abrazo ACerrado

Upon examination of the left front step pattern of the leader in the paso adelante (step forward) movement, it is evident that a total of 15 degrees of rotation is made to the left in the lumbar and thoracic region. This is done in order to reduce the extension of the left shoulder, which has approximately 90 degrees of abduction and 50 degrees of external rotation. The body posture is consistent with the basic posture, with the exception of the rotation. With regard to the left leg, a flexion of 25 degrees at the hip joint is observed, accompanied by a slight flexion at the knee and approximately 20 degrees of plantarflexion at the foot. With regard to the right leg, a flexion of 25 degrees at the hip joint, a slight flexion at the knee, and a dorsiflexion of 15 degrees at the foot are observed.

Figure 4: Paso Adelante Of Leader

The left leg of the follower exhibits 25 degrees of flexion and slight external rotation at the hip, along with slight flexion at the knee, approximately 50 degrees of plantarflexion at the foot, and 30 degrees of extension at the fingers. The right leg displays 25 degrees of extension at the hip joint, slight flexion at the knee, 50 degrees of plantarflexion in the foot, and 40 degrees of extension in the fingers.

Figure 5: Paso Adelante Of Follower

In the movement known as “paso atrás” (backward step), there is an increase in lumbar lordosis when taking a long step due to the limitation of hip extension. There is no notable discrepancy between the techniques employed by the leader and those utilized by the follower. In the right backward step, the left hip exhibits 30 degrees of flexion, the knee displays 25 degrees of flexion, and the fingers demonstrate slight extension. With regard to the right side, there is a tendency towards 30 degrees of hip extension and slight external rotation, a slight flexion of the knee, and a slight external rotation of the foot.

Figure 6: Paso Atrás

In the paso al costado (side step), there is no distinction between the leader and follower, and the trunk and upper extremities are aligned with the basic posture. In the right side step, the left knee exhibits slight flexion, the foot displays slight plantarflexion, and the toes undergo slight extension. The right hip exhibits 30 degrees of abduction, the knee displays slight flexion, and the foot exhibits 50 degrees of plantarflexion.

Figure 7: Paso Al Costado

In the pivoting movement, a slight flexion is observed in the hip and knee joints, accompanied by a slight plantarflexion in the foot on the side of the leg bearing the body weight. With regard to the free leg, a slight flexion and external rotation at the hip were observed, along with 30 degrees of flexion at the knee and 40 degrees of plantarflexion at the foot.

Figure 8: Pivote

The paso cruce (cross step) exhibits comparable characteristics to the paso adelante and the paso atrás. The distinguishing feature of this movement is the significant adduction of both hip joints that occurs during the step.

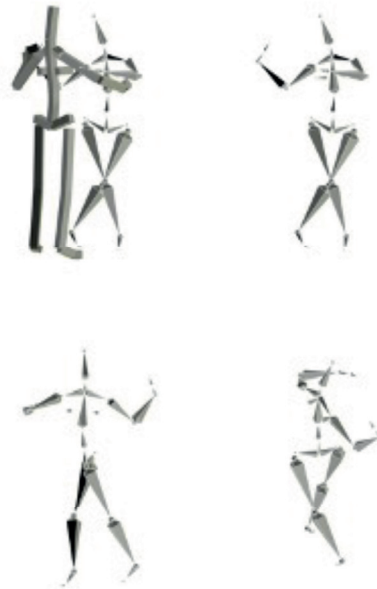

Figure 9: Paso Cruce

In nearly all la cruzada (cross) movements, a slight depression, flexion, and adduction of the left hip are accompanied by a slight flexion of the left knee, marking the initial phase of the cross movement. Meanwhile, the right leg maintains its anatomical position. Upon completion of the weight shift, the left hip and knee flexions cease, while a slight increase in right hip extension and a decrease in right plantar flexion occur.

Figure 10: La Cruzada

Upon examination of the ocho adelante (eight forward) and ocho atrás (eight backward) figures, it was determined that the eight forward was executed through a combination of external pivot and forward step, whereas the ocho atrás was performed through a combination of internal pivot and backward step. The aforementioned movements were not subjected to further analysis, as they exhibited distinctive characteristics.

Sacada (displacement) is defined as the act of one partner walking between the legs of the other partner who is taking a step, in close contact with the free foot, and transferring their own weight to the point where the partner's weight was in the previous position. Sacada can also be referred to as a front, side, or back sacada, depending on the direction of the step involved. The front sacada maintains the defining characteristics of the front step. In the case of a backward sacada, the lower extremity is aligned with the direction of the backward step, accompanied by a rotation of the lumbar and thoracic regions towards the side of the sacada leg. The addition of horizontal abduction to the upper limb occurs in the opposite direction, with the degree of abduction varying according to the size of the step. The side sacada movement is consistent with the paso al costado.

Figure 11: Sacada Atrás Of Leader

The giro (turn) is executed by repeating a combination of ocho adelante, a side step, ocho atrás, and a side step in succession. Each step maintains its distinctive characteristics.

Figure 12: Counter-clockwise Giro Of Follower

Given that the enganche (entangle) movement is predominantly executed with the right leg, an analysis was conducted on the enganches performed with the right leg by the follower. In the right hip, 40 degrees of flexion, slightly external rotation, and slightly abduction were observed, along with 90 degrees of flexion in the knee and 35 degrees of plantarflexion in the foot, with the toes in the natural position. In the left hip, slight flexion, slight abduction, and approximately 40 degrees of external rotation were observed, while the knee exhibited approximately 30 degrees of flexion, the foot demonstrated slight plantarflexion, and the toes exhibited slight extension.

Figure 13: Enganche Of Follower

The gancho (hook) movement involves the free leg being folded at the knee and wrapped around the partner in a hook-like shape. An examination of the right leg of the follower performing the gancho movement revealed slight internal rotation and flexion of the right hip, with the right knee flexed to 120 degrees and the foot exhibiting slight plantarflexion. Additionally, a slight adduction of the left hip, flexion of the knee, and dorsiflexion of the foot were observed.

Figure 14: Gancho

In the technique known as the boleto (whip), the free leg is swung in conjunction with a sudden turn. The lower back exhibits slight flexion, while the back experiences slight extension. The hip of the free leg demonstrates slight adduction and external rotation, while the knee joint is positioned behind the knee joint of the weight-bearing leg and flexes within a wide range of values between slightly and 120 degrees. The hip and knee joints of the leg bearing the weight are flexed to a slight degree.

Figure 15: Boleto

A slight adduction is observed in the weight-bearing leg during the pasada (passing) movement. In regard to the hip joint, the passing leg was observed to exhibit approximately 40 degrees of flexion, accompanied by slight adduction and internal rotation. The knee joint demonstrated approximately 120 degrees of flexion, while the foot exhibited 30 degrees of plantarflexion.

Figure 16: Pasada

The passivo levantar (upward passive) gesture involves elevating the follower to a passive position. Due to the subtlety of this movement, it is challenging to analyze in the visuals unless exaggerated. The follower assumes a passive stance on one leg, with slight elevation of the hip joint on the side bearing no weight. This is accompanied by a slight upward elevation of the leading motion by the leader.

An examination of the planeo (gliding) movements reveals a significant variation in the flexion of the hip and knee on the weight-bearing side, as well as the extension of the lumbar region and unweighted leg, in direct proportion to their increase or decrease. When the average of the aforementioned movements was taken into consideration, it was observed that the lumbar region exhibited slight extension, the right hip demonstrated 50 degrees of flexion, the knee exhibited 90 degrees of flexion, the foot exhibited slight dorsiflexion, and the toes exhibited slight extension. On the left side, the hip exhibited 45 degrees of external rotation, the knee exhibited 30 degrees of extension, the foot exhibited slight flexion, and the plantarflexion of the foot exhibited 45 degrees.

Figure 17: Planeo

Upon examination of the volcada (lean) position, it was noted that there was a slight extension observed in the lumbar region. The right hip and knee joints were observed to maintain their natural position, while 45 degrees of plantarflexion in the foot and 50 degrees of extension in the toes were detected. On the left side, there is 40 degrees of abduction, 50 degrees of flexion, and slight external rotation of the hip; 45 degrees of flexion in the knee; and 50 degrees of plantarflexion in the foot. The follower shifts the body center of gravity to the frontal side on the sagittal axis and shares body weight with the leader, with weighted contact on the left side of the thoracic region.

Figure 18: Volcada

The colgada (hanging) technique can be performed in a multitude of positions; however, the most prevalent form involves the ground contact points of the follower and the leader approaching each other, with the follower, supported by the leader's upper limb, laterally flexing the hip away from the leader. As the joint openings do not exhibit a consistent pattern, it is only possible to describe the nature of the movement.

Figure 19: Colgada

A review of the 1706 images, analyzed in terms of joint range of motion, revealed that all movements exhibited average values within their respective ranges.

In the context of tango or dance training in general, it is evident that a significant number of instructors tend to overlook the fundamental principles of movement analysis, which could otherwise enhance the efficacy of dance training. “Another compelling reason for connecting anatomy instruction to the technique class comes from visible successes witnessed by dance instructors.” (M.F.A, 2010, p. 79). In order to gain a comprehensive understanding of and to provide an accurate explanation of the movements in a universal context, it is essential to undertake a kinesiological study.

It has been established that Argentine tango, a social dance, is a form of movement that can be integrated into daily life without the necessity for specialized training to exceed the physical capabilities of the human body, as is often required in professional sports. It is evident that the movements are compatible with the demands of daily life, within the natural limits of a healthy human body, and in a way that does not cause health problems.

“There are really no exclusively ‘leader steps’ or ‘follower steps’ at all.” (Turner, 2008, Chapter 3: Leading and following). While the fundamental techniques and mechanics of leader’s and follower’s steps in tango appear to be uniform, subtle distinctions emerge when considering the impact of footwear. The preference for high-heeled shoes among female dancers introduces a slight variation in posture and step technique.

Kaynakça

Banfi, F. (2020). The movement of Argentine Tango: An ethnography of improvisation and transnationalism [Ph.D., Queen’s University Belfast]. <https://pure.qub.ac.uk/en/studentTheses/972a4624-70c9-4e8e-acf5-5e58454f0b06>

Littig, B. (2013). On high heels: A praxiography of doing Argentine tango. *European Journal of Women’s Studies*, 20(4), 455–467. <https://doi.org/10.1177/1350506813496397>

M.F.A, F. P. (2010). Anatomy for Dance: An Expanded Design. *Journal of Dance Education*, 10(3), 77–82. <https://doi.org/10.1080/15290824.2010.508696>

Norkin, C. C., & White, D. J. (2016). Measurement of Joint Motion: A Guide to Goniometry, 5e. McGraw-Hill Education. [fadavispt.mhmedical.com/content.aspx?aid=1142184567](https://www.fadavispt.mhmedical.com/content.aspx?aid=1142184567)

Turner, D. (2008). *A passion for Tango: A thoughtful, provocative and useful guide to that universal body language - Argentine Tango* (2nd ed.). Dingley Press.

UNESCO. (2009). UNESCO - Fourth Session of the Intergovernmental Committee (4.COM) – Abu Dhabi, United Arab Emirates, 28 September to 2 October 2009. <https://ich.unesco.org/en/4com>

Wagner, G. M. (2012). It begins with the embrace: Exploring how couples who dance Argentine tango relate on and off the dance floor [PhD Thesis]. Institute of Transpersonal Psychology.

VEBA VE YABANCI ADLI ESERLERDE AHLAK PROBLEMİNE KANTÇI BİR BAKIŞ¹**A Kantian Perspective on the Problem of Morality in *The Plague* and *The Stranger*****Ayşegül YENİCE AY²**

Öz

Camus *Veba* ve *Yabancı* adlı eserlerinde absürtle karşı karşıya gelen karakterler yaratır. Varoluşsal çabada ve anlam eksikliğinde ahlak her iki eserde de önemli bir problem olarak ortaya çıkar. *Veba* adlı eserde evrensel prensipleri olmayanların yanında kaotik bir ortamda dahi bu prensiplere sahip kişiler vardır. *Yabancı* adlı eserde ana karakter, olağan ve kabul edilebilir hayat şartlarında evrensel prensipleri göz ardı eden bir eyleyen olarak ortaya çıkar. Karakterlerin bir ahlak teorisi bağlamında analizinin gerekliliği ile bu çalışma, eser karakterlerini Kantçı etik bağlamında inceler. Bu amaçla bu çalışma kategorik imperatif formülasyonunu merkeze alarak Kantçı etik teorisini uygular. Bu doğrultuda karakterlerin eylemlerinin ödevden dolayı mı yoksa ödevde uygun olarak mı gerçekleştiğini konu edinir. Araştırma karakterlerin hangi yönden kategorik imperatifi benimsediklerini ve hangi yönden bunu ihlal ettiklerini inceler. Ayrıca insanı bir amaç olarak mı yoksa araç olarak mı hedef aldıklarını ortaya koyar. Bahsi geçen eserler çoğunlukla absürdist ve varoluşsal perspektiflerden açıklanmıştır, fakat bu çalışma karakterlere farklı bir açıdan bakarak yeni bir içgörü sağlayacaktır. Sonuç olarak şu değerlendirmelere ulaşılır. Her iki çalışma da Kant'ın ahlak teorisini benimseyen veya ihlal eden eyleyen örneklemelerine sahiptir. Meursault kişisel eğilimlerini üstün tutar ve özellikle adam öldürme ve istismar konularında kategorik imperatif kuralını ihlal eder. Dr Rieux, Tarrou ve onların grubu incelendiğinde, bu karakterlerin insan onurunu öncelikledikleri ve bu yüzden de kategorik imperatife uygun eylemlerde buldukları gözlemlenir. Diğer yandan Cottard ve Papaz Paneloux ise kendi eğilimlerine yenilir ve kategorik imperatif kuralını ihlal etmiş olurlar.

Anahtar Kelimeler: Camus, Kategorik İmperatif, Kant, Ahlak Teorisi, Veba, Yabancı.

Abstract

Camus creates characters facing with the absurd in his works *The Plague* and *The Stranger*. In existential struggle, in the absence of meaning, morality arises as a crucial problem in both works. In *The Plague* there are people still having universal principles even in a chaotic atmosphere beside the ones who do not have. In *The Stranger* main character appears as an agent ignoring universal principles in usual and acceptable life conditions. With a necessity of analysis of the characters in the context of morality, this paper analyses the characters in terms of Kantian ethics. For this purpose, it applies Kantian ethical theory centering on categorical imperative formulations. The study explores in what way the characters adopt or ignore the rules of categorical imperative. Accordingly, it discusses whether the acts of the characters are for the sake of duty or in accordance with duty. Additionally, it portrays whether they see humans as an end or as a means. These aforementioned works are mostly explained through absurdist and existential perspectives. However, this study will reflect a different angle on characters by providing a new insight. All in all, this assertion is reached: Both works have samples of agents adopting or violating Kant's moral theory. Meursault gives precedence to his inclinations and violates categorical imperative rule especially regarding his committing a murder and abuse. As for Dr Rieux, Tarrou and their group, they prioritize human dignity; thus, they act according to categorical imperative. On the other hand, Cottard and Father Paneloux violate this rule and they are tempted by their inclinations.

Key words: Camus, Categorical Imperative, Kant, Moral Theory, The Plague, The Stranger.

¹Bu makale 24-26 Ekim 2024 tarihlerinde Antalya Belek Üniversitesi Uluslararası Sanat ve Sosyal Bilimler Kongresinde sözlü olarak sunulmuştur.

²Öğr. Gör. TokatGaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat Meslek Yüksekokulu, aysegul.yenice@gop.edu.tr

Introduction

Camus and Kant come to terms on vitality of human freedom, dignity and justice. Having individual into the centre both of them claim the necessity of overcoming outer restrictions and bindings. For Kant, pre-condition of acting ethically is having moral autonomy. In the same way, freedom is the basis of Camus's existentialist philosophy and forms the kernel of his works. Kant supports the idea of human dignity in his moral theory, and justice emerges as a key part since respect for rights plays a vital role again in the theory. As for Camus, he presents characters fighting for human freedom, dignity and justice in his work *The Plague*. Furthermore, Kant's and Camus's ideas overlap regarding reason in their attempt to interpret human. Camus regards the world absurd as long as it is acted with emotions, therefore he turns to reason. He holds the idea that, human wants to know the world with mind and reason (Yıldıztaş, 2010:133,134). However, while Kant regards rationality of the individual key concept in explaining his thesis including moral theory, Camus finds this notion functional to some extent. According to Camus, reason is not adequate to comprehend the world. Despite this, it takes a considerable part in his novel *The Plague*. There he highly emphasizes the significance of reason as to being aware of reality. As for *The Stranger*, he draws attention to a great problematic distance between rational human being and irrational world around him through the character Meursault. This discrepancy between human conscious and world will always last. For that reason Camus thinks that man should adopt the absurd as a guide and people should turn to an aim contributing value not only themselves but also humanity. As Zaretsky states, "Camus was a moralist who insisted that while the world is absurd and allows for no hope, we are not condemned to despair; a moralist who reminded us that, in the end, all we have is one another in an indifferent and silent World" (Zaretsky, 2014:2). Now that Camus's absurd man need to revolt, create meaning and make choices. Kantian ethical perspective would be proper to analyse Camus's works. In the light of Kant's categorical imperative formulations, this paper will discuss the problem of morality in *The Plague* and *The Stranger* by analysing characters' actions and deeds.

Categorical Imperative

Claiming that people get knowledge from their senses and via their rational capacities Kant puts forward categorical imperative as the moral law in his ethical theory. He clarifies this view in his work *Groundwork of the Metaphysics of Moral*, and from *Section II Transition from popular moral philosophy to metaphysics of moral*, three formulations of categorical imperative can be summarized as follows:

First principle is "act only in accordance with that maxim through which you can at the same time will that it become a universal law" (Kant, 1785/1997: 31). Second formulation is: "act that you use humanity, whether in your own person or in the person of any other, always at the same time as an end, never merely as a means" (Kant, 1785/1997: 38), and third command is: "A rational being must always regard himself as lawgiving in a kingdom of ends" (Kant,1785/1997: 41) so "act in accordance with maxims that can at the same time have as their object themselves as universal laws of nature" (Kant,1785/1997: 44).

In order to comprehend this ethical theory it would be wise to clarify primarily the notions of maxim, duty and categorical imperative. A maxim is defined by Kant as "the subjective principle of volition" (Bielefeldt, 1997: 534). Maxims move the people and initiate them to act. "A subject intends an action on the bases of a nested set of principles" and these maxims should be tested by the categorical imperative (Kitcher, 2004: 559). Kitcher (2004: 563) quotes Kant's remark "every practical law represents a possible action as good" and adds categorical imperative can be seen as "the only possible foundation of morality. As Bielefeldt (1997:534) manifests: categorical imperative furnishes the criterion by which people actually judge the moral worth of their various maxims. Dimmock and Fisher (2017:35), in the chapter of *Kantian Ethics* in the book of *Ethics for A-Level*, explain categorical and imperative notably in a lucid way: "An imperative is a command" and if people see a command as a must and act according to it irrespective of their feelings, other's pressure and results of the action, then that command becomes categorical. Categorical imperatives are commands which should be derivable from universal principles. These are moral obligations people ought to adopt. While adopting the maxims available in categorical imperatives, duties are of concern. "Kant referred to all the actions, the maxims of actions, and the ends commanded by Categorical Imperative as our "duties"" (Sullivan, 1994:43). In this regard, Kant brings about the ultimate duty of humanity

that is “good will”. Korsgaard elaborates on this duty in the introduction part of the book *Groundwork of the Metaphysics of Moral*: “a good will is the only thing to which we attribute “unconditional worth.” The good will is good “through its willing” (Kant, 1785/1997:11), this is the biggest motivation of acting morally. For Kant morally good actions are performed from duty. Even if that is not desired by the performer, “the thought of duty alone has been sufficient to produce the action” (Kant, 1785/1997:13); therefore, he is supposed to actualize that duty. There are times when an agent feels to act the duty voluntarily; in that case, the desired action equates with the duty which requires good will. At that point Kant judges that the agent act in accordance with duty. Consequently, two cases emerges in relation to the actions of people: acting from duty or for the sake of duty and acting in accordance with duty. What Kant wants is the choice of “acting from duty” because at that point, you set aside your inclinations and desires to put it with Kant’s term: your interests. And the latter one is what is morally preferred. Acting for the sake of duty is the only way that an action can have moral worth (Dimmock and Fisher, 2017: 33); concerning this, Kant categorizes duties into “perfect duty” and “imperfect duty”. “Perfect duties are actions we ought to perform or omit no matter what” implying absolute commands; whereas “imperfect duties are exercised depending on circumstances” that means they are not necessarily obligatory (Ackeren and Sticker, 2015: 78). Detailed explanations and examples of these duties will be portrayed in the following section of the article while attempting to interpret the actions of the characters of *The Plague* and *The Stranger*.

If we turn back to categorical imperative formulation of which principles will function as a guideline for this study, Kant suggests this moral law to enable people to reach choices which can be universalizable and thus morally good. People can ask question in decision making process and choose right actions. They can apply universalisation test by asking themselves “would I actually be content that my maxim [...] should hold as a universal law” (Ackeren and Sticker, 2015:79). At this point, whether the action they prefer would be proper for all conditions and all people is notable; in that when the same case arises as a subject matter again, any person would be behaving in the same manner. Thus, it sheds light on their moral evaluations. Kant believes that every rational human being can apply this test and it produces correct consequence. Besides universalizability, another criteria for the right behaviour is whether our action aims human dignity or not. This aspect comprises second formulation of the categorical imperative. Kant prescribes that people shouldn’t adopt maxims regarding people as a means rather as an end itself.

In this study, decisions and actions will be analysed with Kantian moral theory Categorical Imperative. For this purpose, the maxims of the characters will be evaluated sophisticatedly due to the nature of the theory. With this aim; whether the characters conform to or violate the principles of Categorical Imperative will be explored, and while doing that their performed actions are analysed in terms of Kantian duties.

Analysis of the character Meursault in *The Stranger* in terms of Categorical Imperative

Camus’s much debated character Meursault’s actions do not overlap the moral law Kant claims. Meursault performs duties for oneself. He respects and cares himself which is necessary to preserves one’s rational capacity. However, he does not carry out duties for others especially duties of respect. He is extremely honest and obeys rules when the subject matter is himself. However; he ignores being honest for others’ matters. Since, he cannot adopt a certain universalisable maxim about being honest, it can be said that he violates categorical imperative regarding first formulation which commands acting in such a manner that the actions will be universal law. There is a violation too in second formulation which commands acting using humanity as an end; in that he does not act regarding human dignity. Kant underlines honesty, bringing lying to the fore as an action against categorical imperatives. Lying cannot be a maxim that can be universalized as people will not choose a life with fraud. Since nobody wants to be deceived, it is possible to reach a judgement that you ought not to lie. Additionally, for Kant “acts are wrong and right universally, irrespective of consequences. If lying is wrong then it is wrong in all instances” (Dimmock and Fisher, 2017:11).

Viewing from this aspect, Meursault is said to have perform duties for himself about rejecting lying and having self-respect. This case is fairly observable in his relationship with Marie and in his answers in court. Mary who has intimate relationship with Meursault asks him whether he loves her. He answers without hesitation that such kinds of questions do not have meaning and adds he supposes he doesn’t love. How-

ever, he agrees to marry Marie. At another time, wondering what kind of love Meursault has Mary asks him another question: "Suppose another girl had asked you to marry her. Would you have said 'Yes' to her, too?" Meursault answers frankly: "Naturally" (Camus, 1946/1942:29). Even though he doesn't feel much love for Marie, he is happy whenever she is by her side. Therefore, he could have reacted in a different way to this question not to lose her. Instead, without attempting to deceive, he chooses to stick to what he believes.

He tries to maintain being honest for other conditions too. In fact, we do not see Meursault lying about his beliefs even though it costs his life. Meursault is put on trial and answers all the questions truthfully. Court board investigates into his private life since he is charged with callousness he showed at his mother's funeral. He and his lawyer have a conversation about this case. Confessing his emotional shortcoming Meursault explains that his physical conditions often influence his feelings, and he mentions he was half awake at the funeral and hardly remembers what happened. Thereupon, his lawyer advises him to testify differently and requests him to tell that "on that day I had kept my feelings under control", but Meursault does not accept: "That wouldn't be true" (Camus, 1946/1942:41). As Kant puts forward, if a person decreases his self-esteem, by degrading his personality he also damages "the subjective basis of his ability to act purely for the sake of duty" (Formosa, 2014:10). Meursault has prior condition for acting for the sake of duty.

In the same way, acting truly he does not change his ideas and feelings during examination before the magistrate in the court. Holding a crucifix in his hand the magistrate suggests Meursault to repent what he had done and pray for forgiveness from God. Not having faith in God, Meursault does not obey this command and finds this case really odd. However, if he had wept before crucifix and pretended to repent, he would have a chance of getting rid of the punishment. Despite this, he speaks frankly: "what I felt was less regret than a kind of vexation" (Camus, 1946/1942:44). In his actions, it can be seen that he performs perfect duty of not lying by applying his maxim almost all conditions related to himself.

Though Meursault is honest about his ideas and feelings. He cannot wholly fulfil categorical imperative. This can be clearly observable in his relationship with his neighbour. Although Meursault knows that his neighbour Reymond beats woman, he does not find this notorious man odd and does not bother to ponder on his friendship. He supports him in spite of his torturing manner towards women. On Reymond's request, he testifies in the police station in the way Reymond wants. Moreover, he accepts to help him abuse a woman by writing a letter in the name of Reymond. "For no discernible reason other than to share a meal with a neighbour, Meursault acts as accomplice in Raymond's violent sexual affair with a woman" (Bowker, 2009:14). In both cases there is a condition of deceiving. Although he does not aim himself, but through his friend, he deceives people indirectly. For these reasons, Meursault's maxim of being honest is not internalized and adopted completely leading to the violation of categorical imperative.

He violates categorical imperative not only by lying, but also by not concerning human dignity. Kant's formula of humanity is associated with his second formulation of categorical imperative. It orders to treat people with respect and dignity. These duties are the perfect duties in the process of constituting people's maxims. However Meursault fails to fulfil these perfect duties. He underestimates human rights. It is clear in his relationship with Reymond. Ignoring freedom of the woman with whom Reymond has relation, Meursault facilitates Reymond's taking revenge of her. If he had asked the question himself: would I be content to be treated in such abusive way as woman went through, he would have possibly responded no. Thus, the right maxim must have been just the opposite of what he did. From this, he stands against universalizability principle the basis of the second formulation of categorical imperative. As for Reymond, he uses human as a means not as an end, thus he violates moral law too in terms of second formulation. Due to this, Meursault indirectly causes a threat for human dignity. For all these reasons, it can be concluded that Mersault does not act from duty and fails to comply with categorical imperative.

Another manifestation of Meursault's violating categorical imperative is his fondness of his own inclinations. He does not respect for dignity of the woman with whom Reymond has trouble since he prioritizes his friend and his own comfort. Meursault hangs out with him, eats and drinks in his house which can be thought as personal benefit. What is more, he does not bother to call a policeman when he witnesses

Reymond beating the woman in the street. “The woman was still screaming and Raymond still knocking her about” (Camus, 1946/1942: 25). At the time of the event, Mary, the girlfriend of Meursault, wants him to find a policeman but he says to her that he does not like policemen. What is observed in this case is Meursault’s lack of good will. Kant suggests limitation and moderation for emotions, passions, self-respect and calm reflection, “without the basic principles of a good will they can become extremely evil, and the coolness of a scoundrel makes him not only far more dangerous but also immediately more abominable in our eyes” (Kant, 1997/1785:8). Fulfilling his needs is always an indispensable necessity for Meursault. After the row, while Mary loses her appetite, he eats up the meal without feeling any disturbance. Within this context, Bowker, discussing moral freedom in his paper, (2009:9, 10) asserts that Meursault does not conform to society norms yet he is lack of moral freedom as he does not have free will. “Kantian subjects presuppose their freedom in order to defend against anxieties about domination and dependence from both within and without” (Bowker, 2009:9). Alluding to inner enemy of freedom, Bowker portrays Meursault’s failure in avoiding the dominance of his own inclination. Indeed, he is often after sensual pleasure: he enjoys swimming, beach, and beautiful things: “it was pleasant to feel the cool night air flowing over our sunburned bodies” (Camus, 1946/1942:24). Considering all of these, it is not wrong to claim that Meursault does not have the ability putting aside his inclinations. He has a limitation as a human being. This is what Camus wants to show at bottom: “there are limits to what we can know, Camus believes” (Sharpe, 2017:684).

When *The Stranger* is analysed throughout, Meursault can be said to be overwhelmed by his interests and physical conditions. He trusts much his own ideas and feeling rather than reason. As a sample of an absurd character, Meursault does not contemplate the event around him in detail. He seems to take everything for granted. (Sharpe, 2017:690). He is more into his desires, happiness and comfort rather than human dignity. As it is seen in the novel “will to happiness shows up as an elevated virtue by Camus” In fact, happiness and self-care of a person are imperfect duties for Kant and are supportive in being moral. Happiness is an indirect duty, because in the absence of fulfilment of one’s satisfaction with his own needs, many pressures shows up and thus that person can easily be tempted to disregard his duties (Kant,1997/1785:12). However, indirect duties with the other words imperfect duties are not the ultimate duties to be performed. For Kant, priority must always be on perfect duties in life such as good will or human dignity. As Kant emphasizes “an action from duty is to put aside entirely the influence of inclination” (Kant, 1997/1785:13) and he draws attention to the certainty of respecting for moral law and adopting the right maxim “even if it infringes upon all inclinations” (Kant, 1997/1785: 14). As Thompson asserts “to avoid any personal inclination to act in a way favorable to the actor, a maxim is needed by which one may find the most consistency in an inconstant world. (Thompson, 1999: 10). Meursault has been under the effect of his personal tendency and it is difficult for him to behave morally without getting rid of dense efficiency of his interests and inclinations.

Meursault fails to have necessary maxims with respect to human dignity which forms a discrepancy with categorical imperative. The case of his killing an Arab can be shown as another evidence of this judgement. In Kant’s theory, people should be regarded as an end as it is stated in second formulation of categorical imperative. It means “people should be regarded as having worth” (Sullivan, 1994:68). In this regard, ignoring life of a person is not an acceptable attitude in Kant’s theory which emphasizes humanity. Meursault shoots at a person four times resulting in the death of that person. Although his explanation implies that his action is due to a defence, the case is highly complicated. “The Arab let himself sink back again, but without taking his hand from his pocket. . . .the Arab drew his knife and held it up toward me, athwart the sunlight (Camus, 1946/1942:38). Rather than himself, Meursault finds external circumstances responsible for the act such as unbearable heat and disturbing reflection of the man’s blade as a light. Furthermore, he states that he is not exactly conscious of the incident: “I was conscious only of the cymbals of the sun clashing on my skull, and, less distinctly, of the keen blade of light flashing up from the knife” (Camus, 1946/1942:38). Camus leaves this scene very disputable as there might be a possibility of deterioration in physical conditions of his character: “a fiery gust came from the sea, while the sky cracked in two, from end to end, and a great sheet of flame poured down through the rift. Every nerve in my body was a steel spring, and my grip closed on the revolver” (Camus, 1946/1942:38, 39). He does not nevertheless feel faint

completely and he is aware of impropriety of the situation. "I knew I'd shattered the balance of the day, the spacious calm of this beach" (Camus, 1946/1942:39). Even if he had acted owing to the pressure of his physical disturbance, he would have regretted from disrespecting human worth. However, minimizing the death of a person, he calls this event merely an accident. In fact, it is a crime against humanity. Wish of preserving one's life is a duty but concerning others' is an obligatory perfect duty with regards to morality. Kant believes the capacity of each individual to think and choose not only to shape his or her own life but also to protect and promote reciprocal respect (Sullivan, 1994:15). Contrary to moral law in this murder case, instead of referring to his rationality Meursault succumbs to his physical drives, disregards human dignity thus violates categorical imperative.

Analyses of the Characters in *The Plague* in terms of Categorical Imperative

The Plague mostly harbours traces of Kantian ethics in terms of its characters' accordance with categorical imperative. It also carries examples of characters diverging from perfect duties with less emphasis. In *The Plague*, Camus attempts to present absurd morality to a large extent which parallels with Kantian ethics. According to this philosophy, in the face of the absurd people need to create meaning and hold onto life. Thus, human being revolt and rejects the limitations first. Yıldıztaş's theses discussing absurd morality includes Camus's ideas: revolt is saving life which is a value against death and every action of revolt requires value indirectly (Yıldıztaş, 2010:164). Since human cannot comprehend the world, he revolts against unpleasant circumstances, troubles and evils around him. In the same way, human rises against a situation that threatens his value, existence or life conditions (Yıldıztaş, 2010:165). Camus incorporates this idea truly into his work *The Plague* through his characters. At this point, aiming good will for humanity embedded in the novel overlaps Kantian ethics considerably. Kant takes good will as the prior condition of behaving morally good. Good will corrects the influences of arrogance resulting from well-being and satisfaction, thus "it corrects the whole principle of action and brings it into conformity with universal ends" (Kant, 1997/1785:7). In the novel, Dr Rieux and his group show an example of solidarity and striving in one body against a plague which devastates humanity all around. Within this regard, Dr Rieux and his voluntary group have proper maxims complying with categorical imperative. Along with this finding, it can be observed that some of the townsfolk and characters such as Cottard and Father Paneloux cannot have right maxims complying with categorical imperative as they think of their interests and stand far away from rationality and humanity. From this aspect, this study in this section aims to present whether actions of the characters are irrelevant or accordant with the moral theory thus, categorical imperative. To show the accordance and irrelevance with Kant's moral theory, the characters along with their features, backgrounds and roles in *The Plague* will be demonstrated. While doing these, disengagement with the reality and comprehending the plague will be discussed via the characters in relation to moral theory.

Dr Bernard Rieux is a doctor minding and taking his profession seriously. He represents rationality on which the core of Kant's moral theory depends. Although he is apart from his wife due to the outbreak, he does not succumb to his inclination and he abides by the reason of his mind. Doing his best during the plague in Oran, Dr Rieux informs administrators of the state and the public. He struggles with the disease adopting scientific methods and approaches. Tarron who is another remarkable contributor to the struggle with the disease keeps diary during the days of the plague allowing the reader to learn much from his papers about the details. He is the one who initiates the mobilization for improvement of sanitary conditions by offering to form a group. Raymond Rambert is a journalist who comes to Oran before the outbreak. At first he wants to escape from Oran but later, in spite of an opportunity for leaving, he decides to stay and fight with the plague. As for Grand, he works as a clerk in municipal office. He sometimes works in statistical department there for compilation about birth death and marriages. As he already does, he undertakes the duty of adding up the number of deaths during the plague. He shares updated data with Dr Rieux and helps revealing the case in terms of its magnitude. These people take human rights into consideration and have universal maxims, thus act compatible with categorical imperative. On the other side of the coin, there are two characters Father Paneloux and Cottard violating principles of categorical imperative by caring their interests and disregarding reason due to their personal beliefs. Father Paneloux is a preacher whose interpretation of the plague as a punishment from God is out of rationality; thus, amoral being against moral law. Because he clarifies the case under the strong effect of his personal and religious ideas. Cottard who

attempted suicide joins the group after his being saved. When the plague is over he is proved to have been involved in a murder and his struggling against the plague turns out to be out of his own interest.

For Kant, people act morally as they are rational. Human referring to reason has the ability to act in a right way resulting in action valuable and moral. Reason is provided us “as a practical faculty” and it affects the will, it helps to “produce a will that is good, not perhaps *as a means* to other purposes, but *good in itself*, for which reason was absolutely necessary” (Kant, 1997/1785:10). Dr Rieux amply fulfils the prior condition of morality as he depends on reason. He makes observations, ponders about the rats and people found death, collects data from his surrounding, contemplates type and probable consequences of the illness that invades the city. He examines sick people, asks the opinion of his colleague Richard, and evaluates the cases with their symptoms broadly. After he consults and meditates, he calls the epidemic as a plague. Here we see that how logic plays crucial role in decision making. He uses right methods and objectively reaches a genuine conclusion that extra precaution must be taken officially by the government. As Sullivan states in the section of “the power of moral reason” of his book: a cognitive power, pure practical reason must enable us to identify ends that are objectively good (1994:125). Since Dr Rieux makes right decision for the people, he also behaves morally well. Pure practical reason by itself arouses in us sufficient interest acting morally (Sullivan, 1994:125) as moral law is for the people due to the fact that they are rational.

Depending on his own reason Dr Rieux acts convenient for categorical imperative. He and Castel prioritize human life and minds welfare of humanity. It is easily observable from the discussion they have with Dr Richard and the Prefect. While Castel and Dr Rieux believe that the authorities must declare plague and take action, Dr Richard rejects this proposal: “All that could be said at present was that we had to deal with a special type of fever ... it was unwise to jump to conclusions (Camus, 1948/1947:44). Claiming the disease is not proven to be contagious, he underestimates the matter: “There was no absolute certainty; therefore any hasty action was to be deprecated” (Camus, 45). Feeling uneasy the Prefect of the town states that he finds the argument unsound. Castel explains to him: “The important thing isn’t the soundness or otherwise of the argument, but for it to make you think” (Camus, 44). It can be said that Dr Richard and the Prefect stick in formalities. The Prefect wants to know whether Dr Rieux is sure that it is plague. Dr Rieux thinks about lives of people in the town which is obvious from his answer. “You’re stating the problem wrongly. It’s not a question of the term I use; it’s a question of time... If we don’t make that declaration, there’s a risk that half the population may be wiped out” (Camus, 46); finally, the Prefect consents to the declaration of the plague leading that some precautionary measures are to be put into force. The following days legal arrangements are performed, people are informed about what to do and sick people are isolated in special wards at hospitals. When the discussion and its result are considered, it can be commented that Dr Rieux and Castel take right action and aim good will for the society.

Dr Rieux has maxims of working for the people and sees humanity as an end as second formulation of categorical imperative commands. This is evidently seen from the dialogue with Tarrou. Tarrou wonders Rieux’s motivation behind his dedication: “Why do you yourself show such devotion” (Camus, 1948/1947:107). Reader understands that it is due to the reality and his profession’s requirement from Rieux’s answer: “I have no idea what’s awaiting me, or what will happen when all this ends. For the moment I know this; there are sick people and they need curing” (Camus, 108). As Kant suggests people must use and improve their talents. This is among imperfect duties and it includes good will. Kant gives an example of a person who “finds in himself a talent that by means of some cultivation could make him a human being useful for all sorts of purposes”, he might choose to “let his talents rust and be concerned with devoting his life merely to idleness, amusement” but when he asks himself whether this choice, “his maxim of neglecting his natural gifts” comprises a universal law, he comprehends that he cannot “will that this become a universal law”, as Kant claims “as rational being he necessarily wills that all the capacities in him be developed, since they serve him and are given to him for all sorts of possible purposes” (Kant, 1997/1785:10). As it is seen, Dr Rieux makes use of all of his talents for humanity. His considering human dignity is more obvious from his remarks: “Only, I’ve never managed to get used to seeing people die” (Camus, 109). He thinks that they have to struggle with all their power against death. Even if his endeavours will not be enough, he is determined to do his best. When Tarrou reminds this by saying “your victories will never be lasting”, doctor replies him: “it’s no reason for giving up the struggle” (Camus, 109). As he states he never gives in, he

runs from one patient to another, works hard and sleeps less. His dedication to his job and to save lives of the people are indications of behaving morally good.

Another clue about Dr Rieux's pursuing categorical imperative is manifested in his ideas about benevolence and rationality. At the end of the novel, reader learns that the narrator of the chronicle of the plague is Dr Rieux. While narrating, Dr Rieux have some comments on the sanitary groups Tarrou formed. First, these groups are not intended to be regarded as something extraordinary in the novel. As a narrator, Dr Rieux states many people tend to attribute excessive importance to those voluntary actions. However, he is of the idea that these actions should not be exaggerated. If people have such manners for praiseworthy actions, that means they indirectly "paying potent homage to the worse side of human nature" (Camus, 1948/1947:112). On the contrary, for him, these benevolent actions should be regarded as normal and should naturally be expected for people. In the same way, Dr Rieux evaluates all help of Grand, Dr Castel and Tarrou as ordinary. "The essential thing was to save the greatest possible number of persons from dying and being doomed to unending separation... There was nothing admirable about this attitude; it was merely logical" (Camus, 113). As he states, having maxims for benevolence for human dignity is a categorical imperative rather than a choice. Only if a person holds such maxims universalisable for everyone, his being moral can be a subject matter. Furthermore, he asserts the necessity of the knowledge in addition to being benevolent. For Kantian ethics, good will is not enough for being moral. In order to act according to categorical imperative, right decisions and reality are also crucial as stated before. Believing that "men are more good than bad", Dr Rieux draws attention to the ignorance and understanding in his remarks: "The evil that is in the world always comes of ignorance, and good intentions may do as much harm as malevolence, if they lack understanding" namely clear sightedness (Camus, 112). From his ideas, it is understood that Dr Rieux adopts the principles of categorical imperative as a life philosophy.

Dr Rieux's having universalisable maxims regarding ethical conduct is observable in his ability of controlling his personal emotions and in his being objective. His remaining objective is discernible from his conversation with Rambert. Dr Rieux rejects giving a certificate that Rambert does not have the disease. Requesting privilege for himself, Rambert rises against Dr Rieux: "can't you see it's a matter of common human feeling?" (Camus, 1948/1947:74) implying the impatience of separation for the people who are obliged to fall apart from each other. Furthermore he adds "no, you can't understand, you're using the language of reason, not of the heart; you live in a world of abstractions." (Camus, 75). From these statements it is concluded that Rieux does not discriminate against people, and trusts on his own reason and logic, and thus fulfils the conditions of behaving in the light of categorical imperative.

Dr Rieux's conversation with Rambert also carries traces of his adopting morally desired maxim. In this dialogue Rambert associates devotion of helping people with heroism and claims human consists of an idea. Dr Rieux disagrees and links the devotion with morality: It's a matter of common decency... the only means of righting a plague is common decency (Camus, 1948/1947:142). When Rambert wants further explanation he bases this decency upon doing his job. As Thody asserts "in simply doing his job well, Rieux is being faithful to the injunction always to serve men" (Thody, 1957:31). It is clearly seen that Camus features solidarity among men with his character Dr Rieux representing a person revolts in an absurd world. As Hanna clarifies in her book *The Thought and Art of Albert Camus* in revolt there is a value for others, it is beyond the person's own individuality "revolt affirms the complicity of all men around a common value and a common oppression" it carries men towards all men showing that the solidarity of men is transcendent of the individual" (Hanna, 1958:98). Camus's philosophy leads human being to keep themselves away from being selfish which is compatible with Kant's categorical imperative. Dr Rieux considers human dignity, sees humanity as an end never as a means, from this aspect he complies with second formulation of categorical imperative. As he is objective and rational, these features can be universalisable maxims for the people, his actions are compatible with first formulation of categorical imperative too.

Tarrou is among the characters following ethical theory of Kant with his acts of minding human dignity. Tarrou suggests forming sanitary groups in the times of the plague. His sensibility for humanity is clear from his feeling, he hates "men's being condemned to death" (Camus, 1948/1947:105). It is seen in the novel that Tarrou participates in the fight for the plague directly and sacrifices his own well-being for the

sake of others. In those chaotic days the authorities are said to not have done their share completely. The sanitary department is not effective. Additionally, there is not much enough contribution to voluntary help. The Prefect cannot dare compulsion for support. Due to such reasons, thinking measures are not enough, Tarrou draws up a plan for voluntary groups and wants help from Dr Rieux for authorization to put his plan into practice. Furthermore, he mentions having a lot of friends in many walks of life who could help them. His sacrifice for others is manifested in the conversation with Dr Rieux. Doctor warns him: “that work of this kind may prove fatal to the worker”... (Camus, 1948/1947:106) and he wants to know if he weighed the consequences. Tarrou seems rather determined. Thereupon, doctor wants to know what motivates him for the help. When Tarrou replies: “I don’t know. My code of morals, perhaps” (Camus, 111), Dr Rieux asks him: “What code?” and the answer is “Comprehension” (Camus, 111). It can be interpreted Tarrou’s moral principles stems from his making out the reality and what is more others’ reality. We can consider here Tarrou as a Kantian agent. His acts are moved by reasons. “Kantian agents are always and only moved to action insofar as they see something as good, that is insofar as they take something to be a reason for action”(Camus, 49). Tarrou detects the shortcoming of the measures against the plague and tries to come up with practical solutions.

It is clear that Tarrou contributes much to the fight against plague. Indeed the newly made groups make people in the city more conscious about the case. They enable townspeople to understand the reality of plague by making them aware of the fact that the plague must be concern of all. As stated in the book *An Introduction to Kant’s Moral Philosophy* of Uleman, Kant asserts that categorical imperative intends to help others preserve and promote their freedom, rationality or power, what is demanded is to “help them attain their ends”. (Uleman, 2010:133). Tarrou draws his last breath due to the plague towards the last days of it. Despite costing his life, he strives for human dignity and reality. He sees humanity as an end which parallels to second formulation of Kantian law. As a result, all his maxims seeing humanity as an end and acting rational matches with categorical imperative.

Rambert has a different position from Dr Rieux and Tarrou in terms of having maxims suitable with moral theory of Kant. His maxims turn to compatible with categorical imperative during the beginning of the plague. Rambert is a journalist who comes to Oran before the disease. The gates of the town are shut down within the scope of security; therefore, he has to stay in the city. At the beginning, he wants to leave Oran and go to the woman he loves. For this purpose, he tries every sort of ways to escape. After confronting the helplessness of the people in the city, he changes his mind. Despite having chance to leave the city, he decides to stay and fight for the plague together with Dr Rieux and other volunteers. He is seen to have changed his maxims in a moral way. At first, he takes his inclinations before everything and wants to break the rule. In this respect, his maxim is not universalisable, in that it is not an approved action expected from everybody during the plague. If everybody behaved like him, the plague would spread around much more and the chaos would be out of control. From his action, it can be asserted that at first he does not act according to categorical imperative; however, the following days he changes his mind totally and his new maxims turn out to be accordant with categorical imperative.

Rambert’s acting in line with categorical imperative is seen in his preferences. When Rambert learns Dr Rieux’s wife is in a sanatorium far away from him, he wants permission from Dr Rieux to work with them until he leaves the city. He takes on a task of quarantine station then. He has worked day and night for two weeks resting little. Those are the most destructive days of the plague with many rises of deaths. When the time of his leaving comes, he visits Dr Rieux who is at the hospital, in the ward for an operation of a patient. Rambert tells him his decision of staying with them. On doctor’s wonder about the choice, he mentions the shame he will feel if he leaves. Moreover he believes, when he is ashamed, it will reflect on the relationship with the woman he loves. At this case, it is clear he rejects happiness. On doctor’s reassurance about normality of choosing happiness, he replies “it may be shameful to be happy by oneself” (Camus, 1948/1947: 175). Kant claims “happiness fails to meet common sense criteria for being a supreme moral good” and “happiness cannot ground a categorical imperative” (Uleman, 2010:105). In Kant’s theory, as Uleman states, there is not universality in happiness. “The pursue of happiness is arbitrary and senseless for Kant” (107), by rejecting his own happiness Rambert rejects his own sensuous side and turns to moral deeds. His choice illustrates his regarding human life, the idea of human dignity. In the course of

his working, he gets really into the case and feels humanity deep inside, confronts the very reality of the plague. He criticizes his former attitude not concerning about the matter. The manifestation of categorical imperative is available in his saying: I know that I belong here whether I want it or not. This business is everybody's business (Camus, 1948/1947:175). He respects others and embraces the issue. So he continues to deal with the district he is responsible with. As Sullivan states, morality necessitates "adopting a maxim of benevolence or well wishing" and this prevents us from being "completely indifferent to others' desires and needs" (1994:78). Adopting a maxim for human dignity, Rambert sets asides his personal interest and decides to act for humanity and this is what Kant's ethical theory commands: aiming humanity as an end.

Dr Castel is another character who plays a significant role during the plague. Minding human value, he takes his place among the people working for humanity. He is the one who claims the disease is a plague. Even if he does not have enough equipment, he tries to invent an anti-plague serum without minding his weariness. When the serum is ready, he really seems tired. Dr Rieux realizes his deteriorating case and how he is getting old. "His sensibility was getting out of hand..... His exhaustion was a blessing in disguise" (Camus, 1948/1947:160). Dr Castel stops curing due to his situation but still diagnoses the illness. Therefore, he has to cope with his emotions. People cry for help and want him to save their lives. Seeing their agony hurts him, but he cannot able to do anything. He makes his heart cold not to succumb to his feeling. He sleeps less and works like a robot but does not lose his motivation. Unfortunately, hourly he watches and observes men who are about to die. He has to start with another patient despite those painful experiences. Narrator emphasizes on his presence of mind drawing attention to his having a little rest. "All-pervading odour of death might have made him sentimental. But when a man has had only four hours' sleep, he isn't sentimental. He sees things as they are; (1948/1947:161). Dr Castel follows his practical principles, obeys his own rules without giving in. "The good person must have the moral strength and courage to constrain himself to act dutifully" (Sullivan, 1994:74). Like others he is not only faced with a remediless plague but also a psychological war. As it can be derived from his struggle for his patients, he has a maxim for human dignity. His intelligence is used by a good will, and the good will arises as a virtue. Doing his job properly no matter how challenging it is leads him to moral good. As a result, as a rational and sensible doctor, Dr Castel's actions comply with categorical imperative.

Grand is another person among the people who support for the struggle against the plague holding maxim of human dignity. He is stated by the narrator as "the true embodiment of the quiet courage that inspired the sanitary groups" (Camus, 1948/1947:114). He works as a clerk in municipal office. Additionally, he sometimes works in statistical department there regarding to compilation about birth, death and marriages. He becomes volunteer without any hesitation despite his old age. As he already does, he undertakes the duty of adding up the number of deaths. He spends his all evenings for the calculation, afterwards he shares the data he gets and helps revealing the case day by day in terms of its magnitude. His adopting categorical imperative is clearly seen from his reaction to Dr Rieux who thanks to Grand for the help. "Why, that's not difficult! Plague is here and we've got to make a stand, that's obvious" (Camus, 1948/1947:114). From his saying it is understood that he acts from the duty in. In fact, he was given a word of position in municipality, he was temporarily doing his job, and he is paid not much. In spite of this, he is unwilling to talk about his rights and scales down his need according to his salary. He is portrayed as a humble man. Narrator shows his life as an exemplary one. He is illustrated as a person wishing a good will for others. "He is one of those rare people, who have the courage of their good feelings. What little he told of his personal life vouched for acts of kindness and a capacity for affection that no one in our times dares own to" (Camus, 1948/1947:42). In the light of Kant's idea, as Sullivan (1994) points out in his book, "our main positive duty to ourselves is to enhance our own moral integrity and the principal benevolence" (67). Grand can be said to have moral integrity and principle of benevolence, and positive duties he follows contribute others' welfare. For all those reasons, Grand holds maxims compatible with Categorical Imperative.

Apart from the characters in harmony with Kant's moral theory, there are also two conflicting characters in *The Plague*. Father Paneloux who is a priest is one of them. At the first month of the plague, he preaches a sermon in an organization called week of prayer to which many people attend. He addresses the people first by saying they deserve the calamity. Next, he gives examples from the history and means that the plague is a kind of punishment for the ones who forget God. He asserts that the plague comes out to make evil-

doers think. While emphasizing repentance, he mentions God's forgiveness too. He likens plague to evil and talks its destructiveness. At the end of his speech, he advises people to visit God on Sundays. Father Paneloux blames them for having criminal indifference. To him, they should learn their lesson from the calamity. By warning the congregation he comments the plague as a message from God. However, it is his personal and religious perspective and really far away from a realistic point of view. It is completely out of logic. Although there is not a cure for the disease, to his thought the calamity would disappear if the people pray, repent and turn to God. For Dr Rieux, Father Paneloux speaks without thinking like Christians do. He says that he doesn't contact with the death. He is of the idea that he does not understand the excellence of it. Dr Rieux and others revolt and struggle against death in the novel and this battle is nothing to do with sainthood as Hanna (1958) indicates: "in Camus's terms sainthood would mean the denial of reality" (203). In the forthcoming days, on Tarrou's request Father Paneloux joins their voluntary working. While working, he witnesses a sorrowful death of an innocent child which changes his all ideas about the interpretation of the plague. Because there, he feels the death very closely and deeply. For Rieux Father Paneloux's thought is moving down to the "common ground" (Hanna, 200), Paneloux himself realized that in order to give oneself to this common cause he must move away from transcendental certainties and into the uncertainties of human condition (Hanna, 202). After his realization, he gives another sermon, this time he addresses the people as they are valuable. "He seems to mollify the severity of the earlier sermon" (Hanna, 1958:200). He explains there might be some cases they cannot explain and touches on the necessity of being together and struggling against it. Here, he acts according to duty, although he respects for others, it is not because of the fact that people must be respected, it is due to his being under control of his conscience and feeling. Therefore, he does not act for the sake of duty, and does not comply with categorical imperative. While Sullivan is clarifying Kant's ethics in his book, in the section of "respect for others" he finds necessary to include Kant's idea of love: "moral love is not an emotion but a practical attitude about how we should act toward others regardless of whether or not we feel any affection for them" (Sullivan, 1994:78). However, father Paneloux feels pity on the child. Feeling sympathy for others are not regarded as a duty for the people. Moral obligation is a must and mainly stems from the respect that must be given. Consequently, it is concluded that Father Paneloux violates the principals of categorical imperative.

Cottard is the other character who violates the rules of categorical imperative. He is a travelling salesman who eats at a restaurant. With Grand's words, he is an aloof, silent and secretive man. It is known that he commits suicide for feeling guilty. Regarding morality, Kant draws attention to the maxims of committing suicide. For him, a maxim of committing suicide is prohibited. "Because the natural world under a universalised suicide maxim, would somehow convulse" (Uleman, 2010:124). Kant believes that a person who does this action "fails the test for universalizability" when he is judged (Uleman, 5). "Suicide destroys life.... It conflicts with the will's inherent interest in itself" (Uleman, 125). "Suicide deprives us of the very basis free rational willing" (Uleman, 127). A person does not commit suicide if he is guided by the categorical imperative, "if he destroys himself in order to escape from a trying condition, he makes use of a person *merely as a means* to maintain a tolerable condition up to the end of life" (Uleman, 130). After Cottard's being saved, he joins the voluntary group and begins to contribute to the struggle against the plague. To Grand, he changes a lot during the plague and forms close relationship with Dr Rieux and his group. The reason of his change is clearly understood at the end of the novel. The fact that he helps for the people turns out to be a fake behaviour. From his behaviours it is discovered that he does not want the end of the plague. Since he is involved in a murder and the doors of the city is closed during the plague, he is rather safe in Oran. When everything starts to take its previous order in the city, he is estranged. From his ideas it can be concluded that Cottard cares his own interest and disregard others. It means that he uses humanity as a means not as an end. His thinking of himself, being selfish and lacking Kantian freedom are manifestations of the violation of categorical imperative of moral theory.

Conclusion

Kant puts forward a moral theory grounded on three formulations under the title of categorical imperative. Categorical imperatives are duties people should feel responsibility to perform in all conditions. While carrying out these duties people need to be free to choice their actions. They form their own maxims testing their universalisabilities. Kant's moral theory commands to act in the way that action will be a universal

law, a desired action by all people. This universalizability principal belongs to the first formulation of the theory. Second formulation, called also as the formula of humanity is related to the command demanding to act seeing people as an end rather than as a means. Third formulation is only explained in the introduction part and not covered in this study in detail. Rather, former two formulations are discussed in relation to certain characters.

In this respect, Camus's work *The Plague* and *The Stranger* are analysed in guidance of Kant's moral theory. This study portrays whether the actions and intentions of the mentioned characters comply with the principals of Kant's moral theory. Both works include cases necessitating adopting universal laws. While *The Plague* has exemplification of the agents both adopting and violating the moral principles, *The Stranger* presents mostly a sample of incapacity of holding universal maxims. The latter includes negligence of perfect duties, the former has actions both performing perfect and imperfect duties along with ignoring perfect ones.

When two works of Camus are analysed in terms of categorical imperative, the grasp with two ways are reached. Meursault, the character of *The Stranger* does not comply with categorical imperative. Assisting his friend Reymond abusing a woman, being under excessive influence of his inclinations and desires, and the murder of the Arap are manifestation of his acting against moral theory. Meursault does not hold universalisable maxims, seeing humanity as a means rather as an end; thus violates the principals of categorical imperative. While the main characters Dr Rieux, Tarrou, Rambert and their group behave according to the categorical imperative, the characters Cottard and Father Paneloux in *The Plague* do not follow the moral principles. Father Paneloux acts under the effect of his religious beliefs and emotions. Cottard looks after his own interest and sees humanity as a means. However, the group under the head of Rieux adopts universal maxims. Having universal principles requires maxims of respecting for others, concerning for the well-being of others. Dr Rieux's group act benevolently and work in order to contribute to well-being of others. Dr Rieux, Tarrou, Rambert and their friends adopt the right maxims and perform perfect duty, thus follows the principals of Kant's moral theory. Lastly, discussing Kantian duties, this study contributes to the ways of interpreting human actions in terms of morality providing with a philosophical and Kantian perspective, and thus shows the possibility of forming universal laws for human being.

References:

- Ackeren, M., & Sticker, M. (2015). "Kant and Moral Demandingness". *Ethical Theory and Moral Practice*, 18(1), 75–89. <http://www.jstor.org/stable/24478680>
- Bielefeldt, H. (1997). "Autonomy and Republicanism: Immanuel Kant's Philosophy of Freedom". *Political Theory*, 25(4):524-558. <https://www.jstor.org/stable/191892>
- Bowker, M. H. (2009). "Meursault and Moral Freedom: The Stranger's Unique Challenge to an Enlightenment Ideal". *Albert Camus Society Journal*, 1(1):22-45.
- Camus, A. (1946). *The Stranger* (S. Gilbert Trans). (Original work published 1942). Random House, Inc.
- Camus, A. (1948). *The Plague* (S. Gilbert Trans). (Original work published 1947). Random House, Inc.
- Dimmock, M., & Fisher, A. (2017). *Kantian Ethics*. In *Ethics for A-Level* (1st ed., pp. 49–51). Open Book Publishers. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1wc7r6j.6>
- Formosa, Paul. (2014). *Dignity and Respect: How to Apply Kant's Formula of Human*. *Philosophical Forum* 45(1):49-68
- Hanna, T. (1958). *The Thought and Art of Albert Camus*. Henry Regnery Company Chicago.
- Kant, I. (1997). *Groundwork of the Metaphysics of Moral* (M. Gregor. Trans). Cambridge University Press. (Original work published 1785).

- Kitcher, P. (2004). "Kant's Argument for the Categorical Imperative". *Noûs*, 38(4): 555-584. <https://www.jstor.org/stable/3506214>
- Lillie, W. (1948). *An Introduction to Ethics*. University Paperbacks Methuan:London.
- Sharpe, M. (2017). "Camus and the Virtues (with and beyond Sherman)". *Philosophy Today*, 61(3):679-708.
- Sullivan, Roger J. (1994). *An Introduction to Kant's Ethics*. Cambridge University Press.
- Thody, P. (1957). *Albert Camus; A Study of His Work*. New York Grove Press.
- Thombson, M. (1999). *The Discrepancies of Kant and Camus: Relating to the World* [Honors Thesis, University of North Texas]. UNT Digital Library.
- Uleman, Jennifer K. (2010). *An Introduction to Kant's Moral Philosophy*. Cambridge University Press.
- Yıldıztaş, Belma. (2010). *Jean Paul Sartre'da ve Albert Camus'de Özgürlük Kavramı*. [Master's Thesis, Maltepe University]. Ulusal Tez Merkezi.
- Zaretsky, R. (2014). "Introduction". *South Central Review*, 31(3), 1-8. <http://www.jstor.org/stable/44016861>

KALICI DUYGULAR: DUYGULARI KONTROL ETME ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Lasting Emotions Controlling Emotions

Oğuz ÖZYARAL¹

Öz

Bu çalışma, duyguların doğasını, insan yaşamındaki rolünü ve kalıcı duygusal durumların bireylerin zihinsel ve fiziksel sağlığı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Duyguların çeşitleri, olumlu ve olumsuz duygular arasındaki farklar, duygusal tetikleyiciler ve bu duyguların sosyal ilişkiler, karar verme süreçleri ve günlük yaşam üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca, güçlü duyguları yönetme ve kontrol etme teknikleri ile duygusal yoğunluğu azaltma yolları da detaylandırılmıştır.

Zorlayıcı duygusal durumlarla başa çıkmak için farkındalık, özyönetim, destek sistemleri ve çeşitli başa çıkma stratejilerinin önemi vurgulanmıştır. Duyguların bireylerin karar alma süreçlerine nasıl etki edebileceği incelenmiş ve gerektiğinde profesyonel yardım almanın önemi üzerinde durulmuştur. Profesyonel destek alma ihtiyacı, bireyin duygularını yönetme konusunda yaşadığı zorluklara göre şekillenebilir ve ruh sağlığı uzmanları bu süreçte bireylerin sağlıklı duygusal başa çıkma mekanizmaları geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Kalıcı duygusal problemlerin tedavi seçenekleri de ele alınarak farmakolojik olmayan tedavi yaklaşımlarının ve destekleyici aile yapılarına dayalı müdahalelerin kalıcı ruhsal bozukluklarla başa çıkmada önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu bağlamda; bilişsel davranışçı terapi, maruz bırakma terapisi gibi yöntemlerin yanı sıra, kültürel olarak uyarlanmış tedavi süreçlerinin de duygusal problemlerin yönetiminde etkili olduğu vurgulanmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma, duygusal sağlığı iyileştirmek için bireylerin kullanabileceği stratejiler ve başvurabileceği destek kaynaklarını kapsamlı bir şekilde sunmaktadır. Duyguların dengeli yönetilmesi, bireyin zihinsel dayanıklılığını güçlendirerek daha sağlıklı bir yaşam sürmesine katkıda bulunabilir. Bu özet, duyguların yaşamımıza etkisini ve duygusal sağlığın önemi üzerine odaklanarak bireylerin duygusal iyilik hali için başvurabileceği yöntemleri ve destekleri öne çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Duygusal Yönetim, Duygusal Yoğunluk, Başa Çıkma Stratejileri, Duygusal Sağlık, Farkındalık*

Summary

This study explores the nature of emotions, their role in human life, and the effects of persistent emotional states on individuals' mental and physical health. It examines the types of emotions, distinctions between positive and negative emotions, emotional triggers, and how these emotions influence social relationships, decision-making processes, and daily life. Techniques for managing and controlling intense emotions, as well as methods for reducing emotional intensity, are also discussed in detail.

The importance of mindfulness, self-management, support systems, and various coping strategies for dealing with challenging emotional situations is emphasized. This study also investigates how emotions can impact individuals' decision-making and highlights the significance of seeking professional help when necessary. The need for professional support may vary based on an individual's difficulties in managing their emotions, and mental health professionals play a crucial role in helping individuals develop healthy emotional coping mechanisms.

Treatment options for persistent emotional problems are addressed, noting the effectiveness of non-pharmacological interventions and family-based supportive approaches in managing chronic mental health disorders. Cognitive-behavioral therapy, exposure therapy, and culturally adapted treatment processes are highlighted as effective in the management of emotional issues.

In conclusion, this study provides a comprehensive overview of the strategies and support resources available for improving emotional health. Balanced emotional management can strengthen an individual's mental resilience and contribute to a healthier life. This summary highlights the impact of emotions on our

¹Prof. Dr., Antalya Belek Üniversitesi, oguz.ozyaryl@belek.edu.tr / ORCID: 0000-0001-5105-8008

lives and the importance of emotional health, presenting methods and support options that individuals can turn to for enhanced emotional well-being.

Key Words: *Emotional Management, Emotional Intensity, Coping Strategies, Emotional Health, Mindfulness*

Giriş

Duygular, insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır ve günlük kararlarımızdan uzun vadeli hedeflerimize kadar birçok alanda etkili olur. Ancak, duygularımızı tanımak ve anlamak, onları yönetme sürecinin ilk adımıdır. Her duygu, farklı bir deneyim ve tepki mekanizmasını tetikler; bu nedenle, öfke, mutluluk, korku, üzüntü gibi duyguları tanımlamak, duygusal zekâ ve farkındalık için önemlidir. Bu çalışmada, insanların deneyimlediği dokuz temel duygu türü ele alınmış ve bu duyguların sosyal ve sosyal olmayan nitelikleri araştırılmıştır. Bu bağlamda, duyguların hangi koşullarda ve nasıl ortaya çıktığı, onları kontrol etmenin yollarını anlamamıza yardımcı olacaktır.

I. Duygu Kontrollerini Netleştirme

Duyguların insan yaşamındaki rolünü anlamak, onları doğru şekilde kategorize etmekle başlar. Bu çalışmada; öfke, iğrenme, kıskançlık, mutluluk, şehvet, gurur, üzüntü ve utanç gibi dokuz temel duygu incelenmiştir. Her bir duygu, kendine has bir deneyim sunar ve farklı bir tepki mekanizmasını harekete geçirir. Bu nedenle, her bir duygunun neyi ifade ettiğini anlamak önemlidir:

- **Öfke**, bireyin bir tehdit ya da adaletsizlikle karşı karşıya hissetmesiyle ortaya çıkan yoğun bir duygudur. Bu duygu, kişinin kendini ya da değerlerini savunma isteğini doğurur.
- **İğrenme**, genellikle hoş olmayan bir nesne ya da durumla karşılaşıldığında hissedilen ve uzaklaşma isteğini tetikleyen bir duygudur. Bireyin hijyen ve sağlığını korumasına yardımcı olabilir.
- **Kıskançlık**, bireyin sahip olduğu bir şeyin elinden alınabileceği hissiyle ortaya çıkar ve sosyal ilişkilerde güvensizlik gibi duyguları harekete geçirebilir.
- **Korku**, algılanan bir tehlike karşısında bireyin kaçınma ya da korunma tepkilerini uyaran bir duygudur.
- **Mutluluk**, memnuniyet ve haz veren durumlar karşısında hissedilen olumlu bir duygudur; bireyin refah ve doyum hissini artırır.
- **Şehvet**, yoğun bir arzu ve istek duygusuyla bağlantılı olup genellikle cinsel çekimle ilişkilendirilir.
- **Gurur**, bireyin başarı ya da değerli hissetme duygusunu ifade eder ve kendini iyi hissetme durumuyla ilgilidir.
- **Üzüntü**, bir kayıp, başarısızlık ya da hayal kırıklığı karşısında hissedilen kederli bir duygudur.
- **Utanç**, sosyal normlarla bağdaşmayan bir davranış sonrasında hissedilen, özsaygıyı etkileyen bir duygudur.
- Bu tanımlar sayesinde, her bir duygunun özgün özelliklerini daha iyi kavrayabiliriz.

Sosyal ve Sosyal Olmayan Duygular

Duygular arasında sosyal etkileşim gerektirenler olduğu gibi, bireysel olarak ortaya çıkanlar da vardır. Bu çalışmada, bazı duyguların sosyal olarak tanımlandığı, bazılarının ise sosyal bir bağlama ihtiyaç duymadığı tespit edilmiştir. Örneğin:

- **Sosyal Duygular:** Kıskançlık, utanç ve gurur gibi duygular, sosyal etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Kıskançlık, bireyin başkalarıyla kendini kıyaslamasıyla ya da sahip olduğu bir şeyi başkalarının tehdit etmesiyle oluşur. Utanç, toplumun normlarına aykırı davranışlarda bulunan bireyin sosyal yargı nedeniyle hissettiği bir duygudur.
- **Sosyal Olmayan Duygular:** İğrenme ve korku gibi duygular ise sosyal bir bağlama ihtiyaç duymadan, bireyin içsel deneyimleri sonucunda ortaya çıkar. İğrenme duygusu, bireyin hijyenini ve sağlığını

koruma amacıyla kendini gösterirken, korku çoğu zaman kişinin hayatta kalma içgüdüsüne hitap eder.

Bu ayırım, duyguların yalnızca bireysel bir tepki değil, aynı zamanda sosyal çevreyle bağlantılı olarak nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olur.

Nöral Ağların Kullanımı

Duygular üzerine yapılan araştırmalarda, son yıllarda sinir ağları gibi yapay zekâ teknolojileri kullanarak ilginç sonuçlar elde edilmiştir. Sinir ağları, insan beynindeki nöronların etkileşimini taklit eden bir yapıya sahiptir ve çeşitli duygusal durumları ayırt etmede kullanılmaktadır. Bu çalışmada da sosyal ve sosyal olmayan duyguların nasıl farklılaştığı, sinir ağları yardımıyla incelenmiştir. Örneğin, katılımcıların sosyal etkileşim içeren bir duyguya mı yoksa bireysel bir tepkiye mi yanıt verdiği analiz edilmiştir. Bu sayede, sosyal bağlamda ortaya çıkan duygular ile bireysel bağlamda oluşan duygular arasındaki farklar daha iyi anlaşılabilir.

Sinir ağları gibi teknolojiler, duyguların incelenmesinde yeni ve derinlemesine bir perspektif sunarak bu alanın daha ayrıntılı bir şekilde araştırılmasına olanak tanımaktadır.

İlgili Araştırmalar ve Çalışmanın Özgünlüğü

Bu çalışmanın özgün yanlarından biri, duyguların sosyal boyutu ve anlık duygu değişimlerinin sinir ağları kullanılarak analiz edilmesidir. Sosyal ve sosyal olmayan duyguları yapay zekâ yardımıyla incelemek, bu alanda yapılan sınırlı sayıda çalışmalardan biri olarak öne çıkmaktadır. Diğer çalışmalara göre bu araştırma, duyguların kategorize edilme sürecine daha detaylı bir bakış sunarken, sosyal bağlamın duygusal deneyimler üzerindeki etkisini de açığa çıkarmaktadır.

Hissettiğiniz Duyguları Nasıl Tarif Edebilirsiniz?

Duyguların ifade edilmesi, sanatın çeşitli formlarıyla okuyucuya aktarılabilir ve onlarda çeşitli duygular uyandırabilir. Şiir ve nesir, okuyucuların duygusal deneyimler yaşamalarına imkân tanıyan önemli iki sanat türüdür. Bu türlerin duyguları üç farklı yolla uyandırabileceği düşünülmektedir:

- 1. Anlam İçeriği:** Bir şiirin ya da nesrin içerdiği anlamsal unsurlar, okuyucuda belirli duygular uyandırabilir. Anlam derinliği, okuyucuyu metnin içine çeker ve duygusal bir bağ kurulmasını sağlar.
- 2. Prozodik İpuçları:** Şiirlerdeki ölçü, ritim ve kafiye gibi prozodik unsurlar, mutluluk, üzüntü, öfke ve kaygı gibi temel duyguları uyandırabilir. Bu prozodik yapı, şiirin ritmik yapısı aracılığıyla okuyucuya farklı duygusal deneyimler yaşatabilir.
- 3. Estetik Bağlanma:** Okuyucular, bir şiirle ya da nesirle meşgul olduklarında estetik bir deneyime kapılabilirler. Bu estetik deneyim, duyguların dolaylı olarak yaşanmasına imkân tanır.

Bu bağlamda, okuyucular bir metinle etkileşimde bulduklarında, kişisel duygu anılarını hatırlayarak ya da karakterlerin hedef ve planlarıyla özdeşleşerek duygusal deneyimler yaşayabilirler. Aristoteles'in "mimesis" kavramı, bu tür bir deneyimi tanımlamak için kullanılır; burada okuyucu, zihninde kurgusal olayları simüle ederek hikâyenin dünyasına adım atar ve yazarın sunduğu duygusal yapıya yanıt verir.

Yemek gibi farklı alanlarda da duygulara verilen tepkiler benzer şekilde incelenebilir. Örneğin, Laros ve Steenkamp, yiyeceklere yönelik duygusal tepkileri analiz ederek 41 terimi 33 terime indirip sınıflandırmıştır. Yemek duygularını sınıflandırmanın en yaygın yolu, duyguları "olumlu" ya da "olumsuz" olarak kategorize etmektir. Bu yaklaşımlar, duyguları zevk veya hoşnutsuzluk gibi kutuplarda inceler ve bireyle rin yiyecek deneyimleri sırasında yaşadıkları duyguları tanımlar.

Metinlerin etkili olabilmesi için, okuyucunun bir karakterin hedeflerini benimsemesi, hayali dünyaları zihinsel olarak canlandırması ve yazar tarafından kendisine sunulan unsurları bütünleştirmesi gerekir. Böylece okuyucular, kendi meraklarına ve zihinsel şemalarına göre farklı duygular deneyimleyebilirler. Bu tür bir etkileşim, okuyucunun duygusal olarak etkilenmesini, duyguların ardındaki anlamları keşfetmesini ve bilişsel değişime uğramasını sağlar.

Son olarak yazarın kurgusal bir sanat eserine verilen duygusal tepkilere gösterilen saygıyı tartışması önemlidir. Duyguların kurgusal bir esere verilen tepkilerle gerçek dünyadakilere benzer olup olmadığı ve bu duyguların sanata tepki olarak uygun olup olmadığı da merak edilen konulardandır. Kısa ve yoğun duygular, tetikleyen gönderge belirlenerek tanımlanabilir ve duygunun odağı bu şekilde anlaşılabilir.

Olumlu ve Olumsuz Duyguları Nasıl Ayırt Edebilirsiniz?

Olumlu ve olumsuz duygular arasında ayırım yapmak, bireyin yaşamında önemli bir beceridir ve bu beceri zamanla öğrenilebilir. Pozitif ve negatif duyguların ayrı yapılar olarak ele alınması gerektiği, kişinin bu iki duyguyu net bir şekilde ayırt edebilme yetisinin arzu edilen bir özellik olduğu öne sürülmektedir. Duyguları ayırt edebilme yeteneği olan bireyler, kendilerini daha iyi ifade edebilir ve duygusal deneyimlerini daha kesin bir dille tanımlayabilirler.

Duygusal farklılaştırma yeteneği, kişinin duygu durumunu daha iyi anlamasına yardımcı olur. Zayıf farklılaştırıcılar, benzer değerlere sahip farklı duygular arasında ayırım yapamazken, iyi farklılaştırıcılar duygularını ayrıntılı ve belirgin bir şekilde ifade edebilirler. İyi pozitif farklılaştırıcılar, pozitif duygular ve içsel motivasyon arasında daha zayıf bir ilişki sergilerken, iyi negatif farklılaştırıcılar için bu ilişki daha güçlüdür. Bunun sebebi, olumlu duyguların bireyin zihinsel ve davranışsal kapasitesini genişletirken, olumsuz duyguların bireyin potansiyel tehditler karşısında daha uygun tepkiler vermesine yardımcı olmasıdır.

Araştırmalar, duyguların motivasyonla olan ilişkisini ve kişinin duyguları ayırt etme yeteneğinin bu motivasyon durumu üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Örneğin, belirli bir duygunun bireyin içsel motivasyonunu nasıl etkilediği, kişinin o duyguyu tanımlama ve ayırt etme becerisiyle doğrudan bağlantılıdır.

Duyguların sirkumpleks modeli, duyguları iki temel eksen etrafında sınıflandırarak pozitif ve negatif duyguları daha net bir şekilde tanımlar: **valans** (duygunun olumlu veya olumsuz değeri) ve **uyarılma** (duygunun yarattığı aktivasyon düzeyi). Bu modele göre, pozitif duygular genellikle yüksek valans ve yüksek uyarılma seviyesinde bulunurken, olumsuz duygular düşük valans ve düşük uyarılma seviyesinde yer alır. Bu sınıflandırma, bireylerin duygularını anlamalarına yardımcı olan pratik bir çerçeve sunar.

Duyguları ayırt etmek yalnızca zihinsel değil, aynı zamanda davranışsal, fizyolojik ve bilişsel göstergelere de dayalıdır. Olumlu veya olumsuz duygular, yüz ifadeleri, beden dili ve ses tonu gibi dışa vurumlarda gözle görülür değişikliklere yol açar. Bu değişimler, bireyin duygusal durumunu çevresindekilere iletir ve başkalarıyla kurduğu duygusal bağların niteliğini etkiler.

Son olarak, bu tür duygusal göstergeler hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalarda bile kullanılmaktadır. Hayvanların, duygusal uyaranlara verdikleri tepkilerin insanlardaki benzer duygusal durumlarla örtüşüp örtüşmediği bu tür işaretlerle değerlendirilmektedir. Bu tür araştırmalar, duygusal ifadelerin hem insanlar hem de hayvanlar için iletişimde nasıl önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

II. Tetikleyicileri Tanıma

Duyguların Ortak Tetikleyicileri Nelerdir?

Duyguların hangi olaylarla tetiklendiğini anlamak, duyguların nasıl yükseldiği, ifade edildiği ve başkaları tarafından nasıl algılandığına dair önemli ipuçları sunar. Bu nedenle, duyguların ortak tetikleyicilerini belirlemek, birçok disiplinde akademisyenlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Duygusal tepkileri tetikleyen unsurları anlamak amacıyla yapılan çalışmalar, bireylerin duygusal deneyimlerinin ardındaki nedenleri daha iyi kavramamızı sağlamaktadır.

Örneğin, Lee, Chen ve Huang (2010) duygusal nedenleri tespit etmek için kural tabanlı bir sistem tasarlamışlardır. Bu sistem, duygusal bir modele dayalı olarak olayların sonuçları, insanların eylemleri ve nesnelerin özellikleri gibi farklı neden olaylarını analiz etmektedir. Bu yaklaşım, çeşitli dilsel özellikleri kullanarak, farklı duygular altında çeşitli nedenlerin ayırt edilmesini mümkün kılar. Yani, her duygunun ardındaki belirleyici tetikleyiciler, kullanılan dil ve bağlam üzerinden analiz edilebilir.

Diğer bir yandan, Kleres (2011) gibi bazı araştırmacılar, duyguları anlamada **anlatı analizi** adı verilen bir yöntemi önerirler. Bu yöntemde, bireylerin kendi duygusal hikayelerini anlatmalarını teşvik edilerek, duygusal tetikleyicilerin sistematik bir analizle ortaya çıkarılması amaçlanır. Bu yaklaşıma göre, duygusal tepkiyi doğuran olayların kendisi, duygusal deneyimin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir.

Psikolojik teoriler de bu görüşü desteklemekte ve duyguların deneyimlenmesinde tetikleyici olayların önemini vurgulamaktadır. Tetikleyici olaylar, kişinin duygusal tepkisini anlamlandırmasını ve yönetmesini sağladığından, duygusal deneyimde temel bir rol oynar. Ancak, birçok araştırmaya rağmen, duyguların kesin tetikleyicileri konusunda kapsamlı bir liste oluşturmak hala zorlayıcı bir konudur; duygusal tepkiler bireyden bireye büyük farklılıklar gösterebilir.

Duyularınızın Tetikleyicilerini Nasıl Tespit Edebilirsiniz?

Duyularınızın tetikleyicilerini tanımlamak, hangi olayların veya durumların belirli duygusal tepkilere yol açtığını anlamada kritik bir adımdır. Bu farkındalık, duygularınızı daha iyi yönetebilmenizi ve tepkinizin altında yatan nedenleri daha net görmeyi sağlar. Sistematik gözlem, tetikleyicileri tanımak için etkili bir yöntemdir.

Belirli sesler veya durumlar, duygusal tetikleyiciler olarak işlev görebilir. Örneğin, bir kişinin ses tonunda ani bir değişim, duygusal bir durumun işareti olabilir. Kendi tepkilerinizdeki kalıpları fark etmek de tetikleyicilerinizi belirlemenize yardımcı olabilir. Örneğin, birisi konuşurken sürekli olarak sözünüzü kesiyorsa ve bu sizi sinirlendiriyorsa, bu durum söz kesilmeye karşı hassasiyetinizi gösteriyor olabilir.

Duyuların incelikle ortaya çıkan işaretleri de tetikleyicileri tanımlamada önemli bir role sahiptir. Örneğin, daralmış dudaklar, gergin göz kapakları gibi yüz ifadeleri veya beden dilindeki küçük değişiklikler, kişinin duygusal durumunu ele veren göstergeler olabilir. Bu işaretleri tanımak, başkalarının hislerini daha doğru yorumlamanıza da yardımcı olur. Örneğin, bir yöneticinin üzüntü dolu yüz ifadesi, çalışanın performansından duyduğu hayal kırıklığının bir ifadesi olabilir.

Bireyin kendi duygularını tanıyabilmesi, başkalarıyla etkileşimlerinde de önemlidir. Özellikle geri bildirim verme gibi durumlarda, karşı tarafın duygularını ve kendi duygusal tepkilerinizi doğru okumak, daha sağlıklı bir iletişim sağlar. Örneğin, geri bildirimde bulunurken kendinizi öfkeli hissediyorsanız, bu durumun altında yatan tetikleyiciyi keşfetmek, daha yapıcı bir yaklaşım geliştirmenize yardımcı olabilir.

Çalışmalar, programlama gibi spesifik görevlerde bile tetikleyicilerin var olduğunu göstermektedir. Örneğin, geliştiricilerin programlama sırasında duygusal tetikleyicileri belirlemesi ve olumsuz duygularla başa çıkma stratejileri geliştirmesi, iş performansını artırabilir. Duyguları anlamada kullanılan biyometrik sensörler gibi araçlar bile, bireylerin tetikleyicilerini belirlemelerine yardımcı olabilecek yenilikçi çözümler sunmaktadır.

Duyularınızın tetikleyicilerini tanımlamak, öfkenin veya hayal kırıklığının nedenini anlamada ve duygusal sağlığınıza korumada büyük fayda sağlar. Kendinizi daha iyi tanımanıza ve duygularınızı daha etkili yönetmenize yardımcı olan bu beceri, sosyal ilişkilerinizi de güçlendirebilir.

III. Duyuların Etkisini Anlamak

Kalıcı Duyuların Fiziksel ve Zihinsel Sağlığımız Üzerindeki Etkileri Nelerdir?

Kalıcı ve yoğun duygular, özellikle çevresel ve toplumsal değişimlerden kaynaklananlar, kişinin fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerinde derin etkilere sahip olabilir. Ekolojik keder gibi duygular, bireyde sürekli bir stres kaynağı haline gelerek sağlık üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu tür duygular, uzun süre devam ettiğinde vücudun biyolojik sistemleri üzerinde baskı oluşturarak bağışıklık sistemini zayıflatabilir ve kronik hastalık riskini artırabilir.

Bu etkileri incelemek için, bilim insanları farklı biyolojik sistemlerin nasıl etkileşime girdiğini anlamaya yönelik bir model olan nöroimmün ağ hipotezini kullanmaktadır. Bu modele göre, erken yaşlarda karşılaşılan stres, hayat boyu sürebilecek fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarıyla ilişkilendirilebilir. Özellikle çocukluk çağındaki stresli olaylar, ilerleyen yaşlarda periferik inflamasyon gibi durumlara yol açabilir; bu durum, düşük dereceli kronik inflamasyon, aşırı yağlanma ve insülin direnci gibi sorunlara katkıda bulunarak sağlığı olumsuz etkileyebilir.

Özellikle iklim değişikliği, bireylerde kalıcı ve yoğun bir keder duygusunu tetikleyebilir. Çevrenin ve doğal kaynakların kaybına karşı hissedilen bu derin üzüntü, «ekolojik keder» olarak adlandırılmaktadır. Ekolojik keder, kişinin çevresel bozulmalara karşı verdiği doğal bir tepki olarak tanımlanır ve bu tür duygusal yük hem fiziksel hem de zihinsel sağlığı olumsuz etkileyebilir. İklim etkileri kötüleştikçe, ekolojik kederin daha yaygın bir hale gelmesi ve toplum genelinde önemli bir sağlık sorunu olarak ortaya çıkması muhtemeldir.

Bu nedenle, biyolojik sistemler arasındaki karşılıklı etkileşimi anlamak, çocuklukta yaşanan sıkıntıların ve sürekli duygusal stresin uzun vadeli sağlık üzerindeki etkilerini kavramada önem taşır. Bu bilgiler, kalıcı duyguların sağlığımız üzerindeki etkilerini anlama ve duygusal yüklerin neden olduğu sağlık sorunlarıyla başa çıkma stratejileri geliştirme konusunda yol gösterici olabilir.

Duygular İlişkilerinizi ve Günlük Yaşamınızı Nasıl Etkileyebilir?

Duygular hem sosyal ilişkiler hem de günlük yaşam üzerinde derin etkiler yaratabilir. Duygusal dayanıklılık eğitimi, bireylere çeşitli yararlar sunar; bu yararlar sosyal çevrelerde ve özellikle askerî birliklerde olumlu bir dalgalanma etkisi yaratabilir. Bireyler farklı duygusal deneyimler yaşadıkça, bu deneyimler zihinsel ve fiziksel sağlıklarını birleştirerek güçlü bir etki oluşturabilir. Özellikle askerî hayattaki stresli durumlar, gündelik duygusal tepkilerin önemini artırır ve askerlerin duygusal dayanıklılığa sahip olmalarını daha gerekli hale getirir.

Bir kişinin hedefleri, hangi duygu düzenleme stratejilerini seçeceğini etkiler; bu seçimler ilişkilerini ve günlük yaşamını da doğrudan etkiler. Sosyal bağlam, strateji seçiminde kritik bir rol oynar. Araştırmalar, olumlu duyguları bastırmanın düşük benlik saygısı ve zayıf psikolojik uyumla ilişkili olduğunu, olumlu duyguları yeniden değerlendirmenin ise benlik saygısını ve psikolojik uyumu artırdığını göstermektedir. Örneğin, yeniden değerlendirme stratejisi, bireylerin duygusal durumlarını daha pozitif bir şekilde ele almasını sağlar ve bastırmaya kıyasla daha sık kullanılan bir yöntemdir. Bu strateji, bireylerin günlük hayatta duygularını daha yapıcı bir şekilde yönetmelerine yardımcı olabilir.

Ayrıca, pozitif duyguların deneyimlenmesi, insanların çevresindeki diğer kişilerle olan ilişkilerini güçlendirebilir. Pozitif duygular, bireyin kendisiyle başkaları arasında daha güçlü bir bağ kurmasını sağlar ve sosyal ilişkilerde daha fazla benlik-öteki örtüşmesine yol açar. Araştırmalar, pozitif duyguların yeni ilişkiler kurmada ve mevcut ilişkileri derinleştirmede kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Örneğin, üniversiteye yeni başlayan öğrenciler arasında yapılan bir araştırma, pozitif duyguların yeni oda arkadaşlarıyla daha karmaşık ve derin bir ilişki geliştirmelerine yardımcı olduğunu göstermiştir.

Pozitif duygular ayrıca insanların çevresindeki diğerleriyle empati kurmasını ve ilişkilerinde daha anlayışlı olmalarını sağlar. Bireyler, olumlu duygular sayesinde kendilerini başkalarının yerine koyma ve onların bakış açısını anlama yeteneğini geliştirir. Nihayetinde, bu duygular insanların çevresindekilerle bir bütün olduklarını fark etmelerine katkıda bulunur ve ilişkilerde pozitif bir dönüşüm yaratır. Bu içgörü, kişinin günlük yaşamında daha mutlu, uyumlu ve derin ilişkiler kurmasına yardımcı olur.

Kalıcı Duygular Karar Verme Yeteneğinizi Nasıl Etkileyebilir?

Kalıcı duygular, yalnızca duygusal durumu değil, aynı zamanda kişinin karar verme yeteneğini de etkileyebilir. Duygular, geçmişte rasyonel karar vermenin önünde bir engel olarak görülse de günümüzde duyguların özellikle riskli ve belirsiz durumlarda bilişsel, çevresel ve sosyal faktörlerle etkileşime girerek karar verme süreçlerine katkıda bulunabileceği anlaşılmaktadır. Duygular hem doğrudan hem de dolaylı olarak davranışlarımızı, tutumlarımızı ve yargılarımızı şekillendirir ve bu şekilde aldığımız kararları etkileyebilir.

Araştırmalar, öfke veya korku gibi kalıcı olumsuz duyguların, mutluluk veya zevk gibi olumlu duygulara kıyasla karar verme süreçlerini farklı şekilde etkilediğini göstermektedir. Örneğin, kalıcı öfke veya korku, kişinin riskli kararlar alma eğilimini artırabilir veya daha temkinli kararlar almasına yol açabilir. Yüksek seviyede işlevsiz duygu işleme (IU), karar verme yeteneği üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilir ve bu tür duygusal zorlanmalar bilişsel davranışçı terapi gibi müdahalelerle azaltılabilir.

Duygusal durumların yanı sıra, cinsel uyarılma veya açlık gibi içgüdüsel faktörler de karar verme süreçlerini etkileyebilir. Anlık duygularla verilen kararlar, genellikle daha irrasyonel ve riskli olabilir, çünkü bu durumlarda kişi, düşünce yerine daha çok duygusal tepkilerine dayanır. Örneğin, cinsel durumlarda güçlü duygusal etkiler, bilişsel düşünme süreçlerini gölgede bırakabilir ve bu da karar verme sürecini daha riskli hale getirebilir.

Sinirbilim araştırmaları, karar vermede duygusal tepkiler ve bilişsel süreçler arasındaki ilişkiyi anlamada önemli ipuçları sunmaktadır. Sinirbilimciler, duygusal ve bilişsel süreçlerde yer alan nöral mekanizmaları daha ayrıntılı olarak incelemeye başlamışlardır. Karar vermeyi daha iyi anlamak için duygusal ve bilişsel süreçleri bütünleştiren kapsamlı bir teoriye ihtiyaç vardır.

Kalıcı olumsuz duygular, kişiyi bilişsel düşünceden ziyade duygusal bir karar verme eğilimine yönlendirebilir. Eğer bireyin bilişsel işleme kaynakları yüksek ve kolayca erişilebilir durumdaysa, bu bilişsel süreçler kararlar üzerinde daha güçlü bir etkiye sahip olabilir. Aksi takdirde, kişi duygularının etkisiyle daha fazla yönlendirilmiş olur. Uzun süre devam eden olumsuz duygular ise stres veya zihinsel sorunlara neden olarak sağlıklı karar verme yeteneğini daha da zayıflatabilir.

Sonuç olarak, kalıcı duyguların karar verme süreçlerini etkilediği ve kişinin rasyonel bir değerlendirme yapmasını zorlaştırabileceği açıktır. Bu nedenle, kalıcı duyguların karar verme sürecine olan etkilerini anlamak, bireyin sağlıklı bir şekilde karar alabilmesi için önem taşır.

IV. Başa Çıkma Stratejileri Geliştirmek

Güçlü Duyguları Yönetmek ve Kontrol Etmek İçin Hangi Teknikler Kullanılabilir? Güçlü duyguları yönetmek, özellikle kronik bir hastalık teşhisi gibi zorlu durumlarla karşılaşıldığında, birey için önemli bir beceridir. Örneğin, diyabet gibi kronik bir hastalığın teşhisi, kişinin yoğun bir duygusal yük hissetmesine neden olabilir. Bu tür zorlu duygularla başa çıkmak için bireyler, duruma yönelik duygusal sıkıntıyı azaltmak veya kontrol altına almak amacıyla çeşitli duygu odaklı başa çıkma stratejilerine başvurabilir. Bu stratejiler arasında öfke, üzüntü ve kaygı gibi güçlü duyguları yönetmeye yönelik teknikler bulunur.

Duygusal başa çıkma stratejileri, bir durumun kontrol dışı olduğu algısı arttığında sıklıkla kullanılır. Bu stratejiler, bireyin durumu değiştirmeye çalışmak yerine duygularını yönetmesine odaklanır. Örneğin, akran desteği, bireylerin zorlayıcı duygusal süreçleri daha iyi anlamalarına ve kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olabilir. Akranlar, hastaların diyabet gibi durumların duygusal ve davranışsal boyutlarını kavramalarına katkı sunarak öz-yönetim becerilerini güçlendirebilir.

Yoğun duygularla mücadele etmek için kullanılacak çeşitli teknikler vardır:

- 1. Gevşeme Egzersizleri ve Derin Nefes Alma:** Bu teknikler, zihni sakinleştirir ve kişinin stresli bir durumla başa çıkmasını kolaylaştırır. Derin nefes almak, sinir sistemini yatıştırarak stresin etkilerini azaltabilir.
- 2. Dikkat Toplama (Mindfulness):** Dikkat toplama, bireyin anı yaşamasına ve şu anda hissettiği duygulara odaklanmasına yardımcı olur. Bu teknik, güçlü duyguların kontrol edilmesini kolaylaştırır ve kişinin olayları daha tarafsız bir şekilde değerlendirmesine olanak tanır.
- 3. Günlük Tutma:** Günlük tutmak, bireyin duygularını kâğıda dökmesine yardımcı olur. Bu, kişinin duygularını anlamasına ve olumsuz duygularını yönetmesine katkıda bulunur.
- 4. Güvenilen Bir Kişiyle Konuşma:** Duygularını güvendiği biriyle paylaşmak, bireyin duygusal yükünü hafifletebilir ve ona destek sağlayabilir.
- 5. Yoga ve Meditasyon:** Yoga ve meditasyon, beden ve zihin üzerinde olumlu etkiler yaratarak stres seviyesini azaltabilir. Düzenli olarak yapılan bu aktiviteler, bireyin duygusal düzenlemeyi iyileştirmesine katkı sağlar.

Bu tür teknikler, duygusal sıkıntılarla başa çıkmak ve güçlü duyguları daha sağlıklı bir şekilde yönetmek isteyen bireyler için oldukça etkili yöntemlerdir. Düzenli uygulandığında bu teknikler, bireyin stresli durumlar karşısında daha güçlü kalmasına yardımcı olabilir ve genel duygusal sağlığı iyileştirebilir.

Zor Duygularla Başa Çıkmak İçin Nasıl Bir Plan Oluşturabilirsiniz?

Zor duygularla başa çıkmak için etkili bir plan geliştirmek, bireyin fiziksel, bilişsel ve duygusal ihtiyaçlarını kapsayan kapsamlı bir yaklaşım gerektirir. Böyle bir plan, belirsizlikle başa çıkmayı, stresli durumlarda yön bulmayı ve duygu yönetimi stratejilerini içermelidir. İşte zor duygularla başa çıkmak için oluşturulabilecek etkili bir plan:

- 1. Özyönetim ve Başa Çıkma Stratejileri Geliştirme:** Zor duygularla başa çıkmanın temel adımı, bireyin özyönetim stratejilerine odaklanmasıdır. Bu stratejiler, kişinin kendini tanımasına, duygusal tepkilerini anlamasına ve olumsuz duyguları nasıl yönetebileceğini belirlemesine yardımcı olur. Farklı başa çıkma stratejileri hakkında bilgi edinmek ve bunları uygulamak, bireyin güçlü ve zayıf yanlarını görmesine katkıda bulunur.
- 2. Karar Verme ve Problem Çözme Teknikleri Kullanma:** Zorlayıcı durumlarda doğru karar almak, stresin etkilerini azaltır. Karar verme becerilerini geliştiren bir plan, bireyin stresli durumlarda daha bilinçli ve dengeli hareket etmesine yardımcı olur. Bu bağlamda, kısa ve uzun vadeli hedefler belirleyerek, her bir hedef için adım adım çözüm yolları düşünmek faydalı olabilir.
- 3. Günlük ve Yapılacaklar Listesi Hazırlama:** Günlük aktiviteleri planlamak, bireyin zihinsel ola-

rak organize olmasına yardımcı olur ve zorlayıcı duygusal durumlarla başa çıkmayı kolaylaştırır. Yapılacaklar listesi, bireyin gün içinde yapması gerekenleri önceden belirlemesini sağlar ve böylece daha az stres yaşanmasına yardımcı olur. Bu listeleri düzenli olarak gözden geçirmek, gerektiğinde değişiklik yapmak da sürecin bir parçası olabilir.

- 4. Destek Kaynakları Kullanma:** Zor duygularla başa çıkmak için güvenilir bir destek ağı oluşturmak önemlidir. Aile üyeleri, arkadaşlar veya profesyonel bir terapist, bireyin zor duygusal süreçlerle başa çıkmasına yardımcı olabilir. Özellikle terapistler, bireyin duygu odaklı başa çıkma stratejilerini geliştirmesi ve yoğun duygusal durumların etkisini azaltması için rehberlik sağlar.
- 5. Fiziksel Aktivite ve Rahatlama Teknikleri:** Yoga, meditasyon veya düzenli fiziksel egzersiz gibi aktiviteler, stresi azaltmak ve duygusal düzenlemeyi iyileştirmek için faydalıdır. Bu aktiviteler, beden rahatlamasını sağlarken zihinsel olarak da sakinleşmeye yardımcı olur. Fiziksel aktivitenin yanı sıra, gevşeme tekniklerini öğrenmek ve uygulamak, zor duygularla başa çıkma sürecinde bireyin kendini daha iyi hissetmesini sağlar.
- 6. Duygusal Farkındalık ve Kendini Anlama:** Bireyin kendi duygu dünyasını anlaması, zor duygularla başa çıkmada önemli bir adımdır. Duygusal farkındalık, bireyin hangi durumların onu zorladığını ve hangi duyguların daha baskın olduğunu tanımasına yardımcı olur. Özellikle gençler için ebeveynlerin destekleyici bir rol üstlenmesi ve duygusal farkındalık geliştirmelerine yardımcı olması önemlidir.

Bu adımları içeren bir plan, zorlayıcı duygusal durumlarla başa çıkmak için güçlü bir temel oluşturur. Bu tür bir plan, bireyin zorlu durumlarla daha bilinçli ve sağlıklı bir şekilde baş etmesine olanak tanır ve duygusal dayanıklılığını artırır.

Farkındalığı Nasıl Kullanabilirsiniz?

Farkındalık, duygusal yoğunluğu azaltmak için etkili bir araçtır. Farkındalık, kişinin düşüncelerini, duygularını ve bedensel duyularını yargılamadan kabul etmesini ve gözlemlemesini içerir. Bu yaklaşım, bireyin duygularını daha nesnel bir şekilde görmesine ve kendisini bu duygulardan ayırmasına olanak tanır. Farkındalık, olumlu ve olumsuz tüm duyguların farkında olmayı gerektirir ve bu bilinç, duygusal büyüme ve gelişim için önemli bir adımdır.

Farkındalık, bireyin duygularını tanımlayıp anlamasına yardımcı olarak duygusal yoğunluğun azalmasını sağlar. Duyguların üzerine fazla düşünmeden sadece gözlemlemek, onların yoğunluğunu hafifletir ve bireyin kendisini daha dengeli hissetmesine katkıda bulunur. Örneğin, anlık bir yenilgi veya zorlukla yüzleşirken farkındalık pratiği, duygusal yükün azalmasına yardımcı olabilir ve bu sayede kişi durumun derinliklerine inmeden, olanı olduğu gibi kabul edebilir.

Farkındalık aynı zamanda, bireyin deneyimlerinden öğrenmesine olanak tanır ve gelecekte benzer durumlarla daha güçlü başa çıkabilmesini sağlar. Düzenli olarak uygulandığında, farkındalık, bireyin dayanıklılığını artırır, duygusal zekasını geliştirir ve genel olarak daha mutlu bir yaşam sürmesine katkı sağlar.

Nefes farkındalığı, beden taraması ve meditasyon gibi uygulamalar, düzenli farkındalık pratiği yapmanın kolay ve etkili yolları arasında yer alır.

I. Yardım Aramak

Duygularınızı Yönetmek İçin Ne Zaman Profesyonel Yardım Almalısınız?

Birçok kişi, duygusal sorunlarının profesyonel yardımı gerektirecek boyutta olup olmadığını fark etmekte zorlanabilir. Sosyal çevre, kişinin ihtiyaç algısı ve yaşadığı semptomların şiddeti, profesyonel yardım arama kararını etkileyen faktörler arasındadır. Araştırmalar, kişinin yaşı, cinsiyeti ve karşılaştığı zorluklar gibi etkenlerin, yardım arama niyetini etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle gençler arasında, duygusal veya davranışsal zorluklar için hangi profesyonellere başvurulabileceği konusunda farkındalık eksikliği yaygındır.

Duygularınızı yönetmekte zorlanıyorsanız veya duygusal durumunuzun günlük yaşamınızı ve ilişkilerinizi olumsuz etkilediğini düşünüyorsanız, profesyonel yardım almak en doğru adım olabilir. Eğer daha önce bir uzmandan destek aldıysanız, yeniden yardım almak konusunda isteksiz olmayın; bu, yardım ihtiyacınızın devam ettiğini gösterir.

Ne Tür Profesyoneller Duygularınızı Kontrol Etmenize Yardımcı Olabilir?

Ruh sağlığı uzmanları, bireylerin duygularını anlamalarına ve yönetmelerine yardımcı olabilecek yetkin kişilerdir. Bir akıl sağlığı profesyoneli, bireyin duygularını sağlıklı bir şekilde ifade etmesi için güvenli bir ortam sağlar ve kişinin duygularına verdiği fiziksel tepkileri (artmış kalp atış hızı, terleme vb.) anlamasına yardımcı olabilir. Ayrıca, gevşeme teknikleri, fiziksel egzersiz ve bilişsel davranış terapisi gibi duyguları yönetme stratejileri de sunabilirler.

Yaşam koçları ve terapistler, bireylerin duygusal farkındalıklarını arttırmalarına ve sağlıklı başa çıkma mekanizmaları geliştirmelerine destek olabilir. Bununla birlikte, aile üyeleri ve arkadaşlar duygusal destek sağlayabilse de duyguları yönetme konusunda profesyonel bir bilgiye sahip olmayabilirler. Duygusal olarak bunalmış hissediyorsanız veya duygusal durumunuzu kontrol etmekte zorlanıyorsanız, kalifiye bir ruh sağlığı profesyoneli ile konuşmak önemlidir.

Kalıcı Duygusal Problemler İçin Hangi Tedaviler Mevcuttur?

Kalıcı duygusal problemler, kişinin günlük yaşamını derinden etkileyebilir ve tedavi gerektirebilir. Araştırmalar, kalıcı duygusal problemler için farmakolojik olmayan çeşitli müdahale stratejilerinin etkili olabileceğini göstermektedir. Bu stratejiler, özellikle travma sonrası stres bozukluğu, obsesif-kompulsif bozukluk, panik bozukluğu ve sosyal fobi gibi ciddi anksiyete bozukluklarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Bu tedavi yöntemlerinin her birey için aynı etkiyi göstermeyebileceği dikkate alınarak, özel grupların ihtiyaçlarına uygun tedavi modelleri geliştirilmesi önem taşır. Örneğin, Hispanik topluluklar veya ana dili İspanyolca olan bireyler için daha özel bakım modellerine ihtiyaç vardır. Bu grupların ihtiyaçlarını anlamak için karma veri toplama ve analiz yöntemlerinin kullanılması, kişiye özel tedavi süreçlerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Aile desteği de kalıcı duygusal problemlerin tedavisinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle kalıcı ruhsal bozukluklarla mücadele eden bireyler için, aile desteğinin sağlanması ve aile üyelerinin tedavi süreçlerine dahil edilmesi, tedavinin başarısını artırabilir. Bu kapsamda hem tek aileli hem de çok aileli grup müdahaleleri gibi uygulamaların etkililiğini araştırmak amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. Bu tür müdahalelerin uygulanabilir ve sürdürülebilir olması, tedavi sürecini destekleyen önemli bir unsurdur.

Kalıcı duygusal problemlerin tedavisinde çeşitli psikoterapiler, destek grupları ve topluma yönelik müdahaleler de önemli rol oynar. Bilişsel davranışçı terapi (BDT), maruz bırakma terapisi ve destekleyici terapi gibi yöntemler, kişinin sorunlarıyla baş etme becerilerini geliştirmesine yardımcı olabilir. Bu tedavi yöntemlerinin bireyin yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan uzun vadeli çözümler sunduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKLAR: Mayıs, 2023, itibaren ulaşılabilir

Algoe, S., Fredrickson, B. APA PsycNET. psycnet.apa.org/journals/amp/66/1/35/

Baciadonna, L., Briefer, E. Goats distinguish between positive and negative emotion-linked vocalisations. frontiersinzoology.biomedcentral.com

Beer, M., Voelpel, S., Leibold, M., Tekie, E. Strategic Management as Organizational Learning: Developing Fit and Alignment Through A Disciplined Process. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0024630105000634

Cohen, J. The Vulcanization of the Human Brain: A Neural Perspective on Interactions Between Cognition and Emotion. www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/089533005775196750

Cohen, J., Mannarino, A., Kliethermes, M. Trauma-focused CBT for Youth with Complex Trauma. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0145213412001007

Copeland, M. Wellness Recovery Action Plan: A System for Monitoring, Reducing and Eliminating

Uncomfortable or Dangerous Physical Symptoms and Emotional Feelings. www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J004v17n03_09

Cunsolo, A., Ellis, N. Ecological Grief as a Mental Health Response to Climate Change-Related Loss. www.nature.com/articles/s41558-018-0092-2

Dzieżyc, M., Komoszyńska, J. How to Catch Them All? Enhanced Data Collection for Emotion Recognition in The Field. ieeexplore.ieee.org/abstract/document/9431143/

Ekman, P. Emotions Revealed. www.bmj.com/content/328/Suppl_S5/0405184.abstract

English, T., Lee, I., John, O., Gross, J. Emotion Regulation Strategy Selection in Daily Life: The Role of Social Context and Goals. link.springer.com/article/10.1007/s11031-016-9597-z

Farrand, P., Parker, M., Lee, C. Intention of Adolescents to Seek Professional Help for Emotional and Behavioural Difficulties. onlinelibrary.wiley.com

Faye, S., Hooper, J. Emotional strength: A response type, response disposition and organizing principle for emotion experience. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0732118X17300193

Feagin, S. Imagining Emotions and Appreciating Fiction. www.cambridge.org

Frydenberg, E., Deans, J., O'Brien, K. [BOOK][B] Developing Everyday Coping Skills in The Early Years: Proactive Strategies for Supporting Social and Emotional Development. books.google.com

Funnell, M. Peer-based Behavioural Strategies to Improve Chronic Disease Self-Management and Clinical Outcomes: Evidence, Logistics, Evaluation Considerations and Needs for Future Research | Family Practice | Oxford Academic. academic.oup.com

Gao, K., Xu, H., Wang, J. A Rule-Based Approach to Emotion Cause Detection for Chinese Micro-Blogs. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0957417415000871

Girardi, D., Novielli, N., Fucci, D., Lanubile, F. Recognizing Developers' Emotions While Programming. dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3377811.3380374

Goodman, L., Helin, M. [BOOK][B] Why Customers really Buy: Uncovering The Emotional Triggers That Drive Sales. books.google.com

Gutnik, L., Hakimzada, A., Yoskowitz, N. Methodological Review The Role of Emotion in Decision-making: A Cognitive Neuroeconomic Approach Towards Understanding Sexual Risk Behavior. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1532046406000451

Hildebrandt, T., Bacow, T., Markella, M. Anxiety in anorexia nervosa and its management using family-based treatment. onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/erv.1071

Jones, S., Bailey, R., Jacob, R. Social-emotional Learning Is Essential To Classroom Management. journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0031721714553405

Kassam, K., Markey, A., Cherkassky, V. Identifying Emotions on the Basis of Neural Activation. journals.plos.org

- Kee, C. The impact of COVID-19: Graduate Students' Emotional and Psychological Experiences. www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10911359.2020.1855285
- Kildahl, A., Helverschou, S. "If We Do Not Look For It, We Do Not See It": Clinicians' Experiences and Understanding of Identifying Post-Traumatic Stress Disorder in Adults With Autism and Intellectual Disability. onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jar.12734
- King, S., Meiselman, H. Development of a Method to Measure Consumer Emotions Associated with Foods. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0950329309000226
- Li, W., Xu, H. Text-based Emotion Classification Using Emotion Cause Extraction. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0957417413006945
- MacIntyre, P., Gregersen, T., Mercer, S. Language Teachers' Coping Strategies During The Covid-19 Conversion to Online Teaching: Correlations With Stress, Wellbeing and Negative Emotions. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0346251X20307120
- Marcus, D. [BOOK][B] 10 Simple Solutions to Migraines: Recognize Triggers, Control Symptoms, and Reclaim Your Life. books.google.com
- Mashayekh, M., Hashemi, M. Recognizing, Reducing and Coping with Test Anxiety: Causes, Solutions and Recommendations. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042811022427
- McCormack, L., Treiman, K., Rupert, D. Measuring Patient-Centered Communication in Cancer Care: A Literature Review and The Development of A Systematic Approach. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953611000633
- Mojtabai, R., Olfson, M., Mechanic, D. Perceived Need and Help-Seeking in Adults With Mood, Anxiety, or Substance Use Disorders. jamanetwork.com
- Nezlek, J., Kuppens, P. Regulating Positive and Negative Emotions in Daily Life. onlinelibrary.wiley.com
- Nummenmaa, L., Glerean, E., Hari, R. Bodily Maps of Emotions. www.pnas.org/doi/abs/10.1073/pnas.1321664111
- Nusslock, R., Miller, G. Review Early-Life Adversity and Physical and Emotional Health Across the Lifespan: A Neuroimmune Network Hypothesis. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006322315004667
- Oatley, K. A Taxonomy of The Emotions of Literary Response and a Theory Of Identification in Fictional Narrative. www.sciencedirect.com/science/article/pii/0304422X94P4296S
- Pepperell, T., Paynter, J., Gilmore, L. Social Support and Coping Strategies of Parents Raising a Child With Autism Spectrum Disorder. www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03004430.2016.1261338
- Poria, S., Majumder, N., Hazarika, D., Ghosal, D. Recognizing emotion cause in conversations. link.springer.com/article/10.1007/s12559-021-09925-7
- Roca, J., Canet-Vélez, O., Cemeli, T. Experiences, Emotional Responses, and Coping Skills of Nursing

Students as Auxiliary Health Workers During The Peak COVID-19 Pandemic: A Qualitative Study. onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/inm.12858

Sternheim, L., Lammers, M., Elzackers, I. Mental Capacity, Decision-Making and Emotion Dysregulation in Severe Enduring Anorexia Nervosa. www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2021.545317/full

Vandercammen, L., Hofmans, J., Theuns, P. Relating Specific Emotions to Intrinsic Motivation: On the Moderating Role of Positive and Negative Emotion Differentiation. journals.plos.org

Vega, W., Karno, M., Alegria, M., Alvidrez, J. Research Issues for Improving Treatment of U.S. Hispanics With Persistent Mental Disorders. ps.psychiatryonline.org/doi/full/10.1176/ps.2007.58.3.385

Waugh, C., Fredrickson, B. Nice to know you: Positive Emotions, Self–other Overlap, and Complex Understanding in The Formation of A New Relationship. www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17439760500510569

Wetzel, C., Kneebone, R., Woloshynowych, M. The Effects of Stress on Surgical Performance. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0002961005007324

Yap, M., Reavley, N., Jorm, A. Research Report Where Would Young People Seek Help For Mental Disorders And What Stops Them? Findings from an Australian national survey. www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165032712007677

Yi, S., Baumgartner, H. Coping with Negative Emotions in Purchase-Related Situations. myscp.onlinelibrary.wiley.com